

परिच्छेद – एक

१.१. पृष्ठभूमि

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४, उपदफा (१) बमोजिम कार्यपालिकाले वडा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकारमा तोके बमोजिम प्रत्येक वडाले आफ्नो क्षेत्र भित्रको खुला क्षेत्र, चोक, घाँट,पाटी, पौवा, सत्तल, धर्मशाला, धार्मिक तथा सांस्कृतिक स्थल, डाँडापाखा, चरनक्षेत्र, पानीको मुल, पोखरी, तलाउ, इनार, कुवाधारा, डुंगेधारा, गुठीघर, वाटो, सडक, पुलपुलेसा, कुलो नहर, पानी घट्ट, मिल आदिको तथ्यांक संकलन गरि अद्यावधिक लागत राख्ने, संरक्षण गर्ने र खण्डीकृत तथ्यांक र सुचना सहितको वडा पार्श्वचित्र तयार तथा अद्यावधिक गर्ने व्यवस्था गरे बमोजिम स्थानीय तहहरूले विकासको निमित्त आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्रको तथ्याङ्क संकलन गरि समग्र अवस्थातथा वस्तुस्थिति भल्कने गरि वडा पार्श्वचित्र तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था अनुसार माडी नगरपालिकाको “वडा नं. एक ले पनी वडा पार्श्वचित्र”तयार गरेको हो ।

त्यसैगरि विगतको स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ र स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली २०५६ मा व्यवस्था भए बमोजिम लगायत संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयको मिति २०७४।१।२६(सचिवस्तर) को निर्णय अनुसार स्थानीय तहहरूले विकासको निमित्त आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्रको तथ्याङ्क संकलन गरि समग्र अवस्था तथा वस्तुस्थिति भल्कने गरि पार्श्वचित्र तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था भए अनुसार माडी नगरपालिकाको यस वडाले पनि आफ्नो वस्तुस्थिति भल्कने गरि “वडा पार्श्वचित्र (Ward Profile of MaadiMunicipality) २०७४” तयार गरेको हो ।

भरपर्दो र सहि तथ्याडकिय आधार नै वैज्ञानिक योजना पद्धति तथा विकासको जग हो । पार्श्वचित्र तयारीमा जति बढि र भरपर्दो तथ्याडक र सुचनामा आधारित हुन सक्यो त्यति नै बढि वस्तुपरक र वैज्ञानिक हुन सक्दछ । यस वस्तुनिष्ठ तथ्यलाई महशुस गरि योजना तर्जुमा प्रक्रियालाई सहयोगी भुमिकाको रुपमा अगाडि बढाउनका लागि प्राथमिक सुचना जस्तै सबै वडाहरूमा रहेका घरपरिवारको घरधुरी सर्भेक्षण लगायत द्वितिय सुचना संकलनमा जनगणना २०६८, साविकका गा.वि.स., नगरपालिका क्षेत्र भित्र रहेका विषयगत कार्यालयवाट प्राप्त सुचना लगायत गैर सरकारी संघ संस्थाहरूको सुचना तथा तथ्यांक संकलन गरि वडा पार्श्वचित्र तयार गरीएको छ । र सोहीअनुसार यस वडाको वस्तुस्थिति चित्रण तथा विश्लेषण दस्तावेज तयार गरिएको छ ।

१.२. उद्देश्य

माडी नगरपालिकाको यस वडा न. १ (एक) को वस्तुस्थिति चित्रण गर्ने गरि वडा पार्श्वचित्र तयार गर्नु नै यसको मुल उद्देश्य हो । यस पार्श्वचित्रका अन्य विशिष्ट उद्देश्यहरू निम्नानुसार रहेका छन्:

- वडाको चिनारी गराई विद्यमान अवस्थाहरूको तथ्य चित्रण गर्ने ।
- वडाभित्रका स्रोत साधनहरूको समष्टिगत विवरण प्रस्तुत गर्ने ।
- वडाको दीर्घकालीन योजना तथा नीतिनिर्माण गर्न सहयोग पुऱ्याउने खालको दस्तावेज तयार पार्ने ।
- वडा पार्श्व चित्रतयार पश्चात वडाको आवधिक योजना निर्माण गर्न मार्ग निर्देश गर्ने ।

- यस वडाको वारेमा भविष्यमा अध्ययन अनुसन्धान गर्ने अनुसन्धानकर्ता, योजनाकार, संघसंस्था एवं विकासमा जिज्ञासा राख्ने व्यक्तिहरूलाई महत्वपूर्ण क्षेत्र, सम्भावना र समस्याहरूको वारेमा अवगत गराउने सामाग्रीको रूपमा प्रस्तुत गर्ने ।

१.३. अध्ययनविधि:

वडा पार्श्वचित्र तयार गर्न निम्न अध्ययनविधि हरु अवलम्बन गरिएको छ ।

- यस वडाको पार्श्वचित्रतयार गर्दा घरधुरी सर्भेक्षण गरि तयार गरिएको छ ।
- संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयको मिति २०७४।१।२६ (सचिवस्तर) को निर्णयको साथै मन्त्रालयले तयार पारिएको ढाँचा बमोजिम तथ्यांक संकलनका लागि विभिन्न फर्म्याट र चेकलिष्टहरू तयार गरी तथ्यांक संकलन गरिएको छ ।
- राष्ट्रिय जनगणना २०६८, साविकका गा.वि.स., नगरपालिका, विषयगत कार्यालय तथा विभिन्न संघसंस्थाहरू वाट उपलब्ध भएका द्वितिय श्रोतका तथ्यांक तथा विवरणहरू संकलन गरिएको छ ।
- साविकका गा.वि.स.हरू हाल कायम भएको वडामा रहेका द्वितिय स्तरका सुचना तथा तथ्यांक, अभिलेख, प्रकाशन एवं प्रतिवेदनहरूको तथ्यांक समावेश गरिएको छ ।
- सम्बन्धीत सबै विषयगत निकायहरू एवं साभेदारहरूसंग समय समयमा तथ्यांकको वास्तविकताको सन्दर्भका वारेमा छलफल गरि तथा विषयगत कार्यालयहरू वाट प्राप्त उपयुक्त सुचना लगायत विवरण समावेश गरिएको छ ।
- अन्य प्रकाशित प्रकाशन एवं प्रतिवेदनहरूको लेखन ढाँचालाई पनि आधार लिई प्रतिवेदन लेखनको स्वरूप तयार गरि यस वडाको वडा पार्श्वचित्रतयार गरिएको छ ।

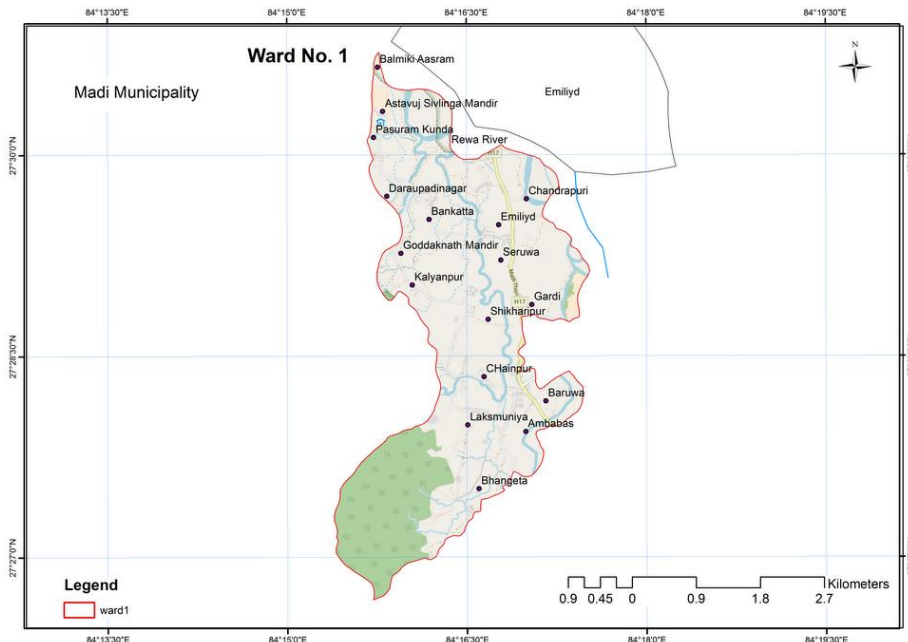
१.४ अध्ययनढाँचाको महत्व:

विकासका प्रतिफलहरू जनसमक्ष पुऱ्याउन र सबै वर्गले उपयोग गर्न सक्ने वातावरणको श्रृजना गर्नका लागी स्थानीय तहको वास्तविक वस्तुस्थिति र आवश्यकताको पहिचान गर्नु आवश्यक हुन्छ । आजको विश्वव्यापीकरण (**Globalization**)को यूगमा समय सापेक्ष ढंगले समानूपातिक विकासका प्रकृयाहरू अगाडी बढाउन सम्बन्धित क्षेत्रको वस्तुगत र विश्लेषणात्मक अध्ययन हुनु जरुरी पर्दछ । यस अध्ययनले सम्बन्धित क्षेत्रको वास्तविक वस्तुस्थिति पहिचान गरी भावी विकास योजना र रणनीतिहरू तर्जुमा गर्न तथा विभिन्न विकासका क्रियाकलापहरू संचालन गर्न विशेष महत्व राख्ने छ । यसका अतिरिक्त प्रस्तुत पार्श्वचित्र सम्बन्धित क्षेत्रका संस्था एवं अनुसन्धानकर्ता, योजनाकार, विकास चिन्तक, समाजसेवी लगायत जिज्ञाशु महानुभावहरूलाई समेत उपयोगी हुने भएकोले यस अध्ययनको महत्व व्यापक रहेको छ ।

१.५. अध्ययनको सिमा

वडा पार्श्वचित्र तयार गर्दा घरधुरी सर्भेक्षणलाई प्रमुख आधार मानिएको छ । यसको साथै अन्य प्रयोग हुन सक्ने आवश्यक तथ्यांकहरूको श्रोत र आधार वर्ष खुलाउन अधिकतम प्रयत्न गरिएको छ भने अर्को तर्फ राष्ट्रिय जनगणना २०६८, जिल्ला समन्वय समिति, नगरपालिकाभित्र रहेका विभिन्न कार्यालयहरूले प्रकाशन गरेका

पुस्तक तथा वार्षिक प्रतिवेदनहरु ल्यायत उपलब्ध हुन सक्ने तथ्यांकिय आधारको सिमामा रहि वडा पार्श्वचित्र तयार गरिएको छ । यसको अलवा कतिपय व्यवहारिक कठिनाईका कारण आवश्यक पर्ने सबै क्षेत्रको पर्याप्त तथ्यांक तथा सूचनाहरु प्राप्त गर्न छलफलको माध्यमलाई पनि सुचना संकलनको श्रोतको रूपमा उपयोग गरिएको छ । यसरी तयार गरिने वडा पार्श्वचित्रमा आँउदा दिनहरुमा थपिन सक्ने तथ्यांक तथा सूचनाहरु समय क्रममा अद्यावधिक गर्दै लैजानु पर्ने हुन जान्छ, जसलाई आँउदा वर्षहरुमा समिक्षा गरि आवश्यकता अनुसार अद्यावधिक गरिनु पर्छ ।

परिच्छेद २ – वडाको परिचय

२.१ भौगोलिक तथा राजनैतिक बनावट (

Geographical & Political Structure):

माडी नगरपालिका चितवन जिल्लाको मानचित्रमा आँखाको नानि जस्तै सानो भएतापनि प्राकृतिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक विविधताका लागि जिल्लामा नै विशाल वर्णनिय र सर्वश्रेष्ठ छ । समुन्द्र सतहबाट न्यूनतम ६३ मिटर देखि ७५० मिटर सम्मको उचाईमा रहेकोमाडी नगरपालिकाको मौसम उष्ण तथा समशितोष्ण खालको रहेको छ । यस नगरपालिकामा तापक्रम न्यूनतम ८.३८ डिग्री से. अधिकतम ४१ डिग्री से. र वर्षा ५८६ मि.मि.सम्म हुने गरेको छ । । हाल ९ वटा वडामा रुपान्तरीत यो नगरपालिका साबिकका ४ गा.वि.स गर्दी, माडी कल्याणपुर, बघौडा र अयोध्यापुरी को समुष्ठ रूप हो । साबिकको गर्दी गाविसमा रहेका १,४,६,७,८,९ वडाहरुको समिश्रित रूप नै हाल माडी नगरपालिकाको वडा नं १ हो । विशेष गरि गर्दीको नामाकरण कसरी भयो भन्ने लिखित दस्तावेज तथा मौखिक व्याख्यान नभए पनि स्थानिय बासिन्दाहरुको अनुसार गर्दी भन्ने नाम थारु समुदायबाट प्रचलनमा आएको पाइन्छ । यस वडाले माडी नगरपालिकाको २१८.२४ वर्ग कि.मी मा जम्मा १३.६४ वर्ग कि.मी ओगटेको छ । विशेष गरि यस वडाका प्रमुख बस्तीको रुपमा अम्बाबास ,वनकट्टा, वरुवा, भजुता ,चैनपुर, चिरौलि, धुर्व, द्रौपतीनगर ,गर्दी, कल्याणपुर, लक्ष्मिनिया, पाण्डवनगर, सेरुवा, शिखारीपुर तथा शिविर गरी जम्मा १५ वटा रहेका छन् ।

२.२ धार्मिक, पर्यटकिय तथा ऐतिहासिक स्थल

मानिस सचेत र जिज्ञासु प्राणि भएकोले नयाँनयाँ कुरा थाहा पाउने इच्छा राख्छ । ऐतिहासिक, धार्मिक र भौगोलीक स्थानहरुको भ्रमण गरी नयाँनयाँ कुरा थाहा पाउन र मन वहलाउन चाहन्छ । मानिसमा भएको यहि जिज्ञासा अनि उत्सुकताका कारण कुनै नयाँ काम गरी वा नयाँ ठाँउको भ्रमणमा रमाउ भन्ने चाहाना हुनु स्वभाविकै हो । यसका लागी विभिन्न क्षेत्रहरुमा विविध प्रकारका पर्यटकीय स्थलहरुको विकास भएको पाइन्छ । चितवन जिल्लाको दक्षिण दिशामा अवस्थित माडी नगरपालिकाको यस वडा नं १ मा पनि गोढकनाथ मन्दिर ,पाण्डवनगर, द्रौपदिनगर, अष्टभुज शिवलिंग मन्दिर,भिम मन्दिर,भिम दरबार,कुकुरनाथ,विरालानाथ,द्रौपदि इनार,द्रौपदि पोखरी आदि लाइ एउटा पहिचान सहित धार्मिक, प्राकृतिक तथा पर्यटकिय स्थलका रुपमा विकास गराउन सकिने देखिन्छ । यस क्षेत्रमा अवस्थित प्राकृतिक तथा धार्मिक अनि सामाजिक सम्पदाहरुलाई पर्यटकिय हेतुवाट विकसित गराई वडाको पर्यटकिय स्थलका रुपमा विकास गराउन सकिएमा यस वडाको उच्चतम तथा तिव्र विकास हुने कुरामा दुइमत छैन । यस वडामा रहेका धार्मिक, पर्यटकिय तथा ऐतिहासिक स्थलहरुमा धेरै महत्व रहेको छ । यस्ता विभिन्न धार्मिक तथा ऐतिहासिक स्थानहरुले यस वडाको गरिमा तथा पहिचानमा थप उर्जा प्रदान गरेको छ ।

२.३ वडामा मनाइने मुख्य चाडपर्व जात्रा तथा मेला

नगरपालिकाका अन्य भागमा जस्तै यस वडाका बासिन्दाहरुले पनि राष्ट्रिय चाडपर्वका साथै आफ्नो जाति र धर्म विशेषका चाडपर्वहरु र रितिरिवाजहरु मान्दछन । यस वडामा हरेक धर्ममा पनि जाति विशेष चाडपर्वहरु फरक फरक तरिकाले मनाउने गरेको पाइन्छ । परम्परागत रुपमा मनाइने चाडपर्वहरुमा दशै, तिहार, हरितालिका तिज, राम नवमी, शिवरात्री, फागु पुणिमा, नाग पञ्चमी,माघे सक्रान्ती, जितिया, साउने सक्रान्ती, कृष्ण जन्माष्टमी, चौरचन, इद, कुर्वानी तथा अन्य चाडपर्वहरु परम्परागत रुपमा मनाइन्छ भने सामा चकेवा आदी जाती विशेषमा मनाइने गरिन्छ । विशेषगरी यस वडामा मूख्य रुपमा रामनवमिमा विषेश मेला लाग्ने गर्छ

भने देश विदेशबाट तिर्थांलु भक्तजनहरु यस स्थानको परशुराम कुण्डमा स्नान गर्ने गर्दछन ।

२.४ वडामा रहेको सम्भाव्यता, अवसर, चुनौति र समस्याहरु

यस वडाको मुख्य बस्ती थारु रहेको भएतापनि अन्य जातजातिहरुमा ब्राह्मण तथा क्षेत्रि, मगर, गुरुड, तामाड, विश्वकर्मा, परियार, बोटे दराई, राई, लगायतका जातजातिको बसोबास रहेको छ । यस वडामा बसोबास गरेका अधिकांश जनसंख्या आफु सँग भएको जग्गा जमिनमा खेतिपाती गरेर वर्ष भरी खान पुग्ने भएकोले कृषि पेशामा लागेको पाइन्छ । साथै कृषिमा नयाँ वैज्ञानिक प्रविधिको प्रयोग भएको कारणले गर्दा यहाँका मानिसहरुको कृषि पेशाप्रतिकोचासो आर्कषण तथा लगावलाई अभि बढी उजागर गर्न सकिन्छ। पर्यटकिय स्थान भएको कारण पनि यहाँका केहि मानिसहरु ले आफ्नो निजी व्यवसाय चलाएर वसेको पाइन्छ । जस्तै होटल तथा खाजाघर, किराना पसल, आदी । यस वडाका केहि व्यक्तिहरुले आफ्नै निजि स्रोतबाट साना व्यापार व्यवसाय संचालन गरेका छन भने धेरै व्यक्तिहरु अन्य पेशा तथा व्यवसायमा संलग्न छन । यस वडाका व्यक्तिहरु थोरैको संख्यामा सरकारी वा गैह्रसरकारी नोकरीमा लागेको पाइन्छ भने ठूलो संख्यामा व्यक्तिहरु विदेश गएकाछन । यस वडाका मानिसहरुको मुख्य आमदानीको स्रोत भनेको नै कृषि, वैदेशिक रोजगार, व्यवसाय, ज्याला मजदुरी आदी हो । बहु संख्यक स्थानीयवासीहरु कृषि व्यवसायमा संलग्न रहेकाले यसवडाको मुख्य संभावना र अवसर भनेको व्यावसायिक कृषि, पशुपालन,माछापालन जडीबुटी खेती रहेको छ भने वन्यजन्तु तथा मानवबिचको अन्तरद्वन्द नै यस वडाको मुख्य चुनौति को बिषय रहेको छ । यस वडाका केही मानिसहरु स्थानिय व्यापारी भएको हुदांव्यापार तथा व्यवसाय पनिप्रबल संभावना र अवसरहरु रहेको छ । यस क्षेत्रका प्रमुख समस्याहरुमा वन्यजन्तुबाट हुने क्षती (मानव: मृत्यु र घाइते, पशुधन क्षति, बालीनाली नोक्सानी, घरगोठ क्षति) यी समस्याका कारण हाल माडी क्षेत्रमा मानव र वन्यजन्तु बिच द्वन्द्व बढ्दो मात्रामा समस्याको रुपमा देखा परेको छ , वन अतिक्रमणको समस्या, अव्यवस्थित सुकुम्बासी समस्या, ठाडा खहरे खोलाहरुको कटान साथै जमिन बगरमा परिणत, वार्षिक नगर विकास योजना , कटान क्षेत्रहरुमा तटबन्ध तथा ड्याम निर्माण गर्न पर्ने , हुलाकी सडक साघुरो कालो पत्रे बाटोहरु विग्रिएको, अन्य शाखा बाटोहरु ग्रावेल गर्न पर्ने , खानेपानी, विद्युत, पुल- कल्भर्टहरु निर्माण गर्न पर्ने , स्वास्थ्य, शिक्षा, सूचनाको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्न आवश्यक देखिएको , ऐतिहासिक धार्मिक स्थलहरुको संरक्षण, संवर्धन र प्रचारप्रसार गर्न पर्ने , प्राकृतिक मनोरम दृश्य, आदिवासी तथा बोटे जातिको संस्कृतिको भूलक सहित पर्यापर्यटनको विकासका लागि पूर्वाधारहरु तयार गर्न पर्ने , वडा कार्यालय भवनको आवश्यकता, कार्यरत कर्मचारी दरवन्दी न्यून , कार्यालयका लागि आवश्यक सामाग्रीहरुको उचित समाधान तथा व्यवस्थापन हुनु जरुरी छ ।

२.५ सामाजिक परिचालन

सामाजिक परिचालनबाट हालका दिनहरुमा ठुला ठुला विकासका कार्यहरु पनि बस्ती तथा वडा ले आफ्नै पहलमा गर्न सक्षम भएका छन । जस्तै गाँउमा यज्ञबाट दानदक्षिणा जम्मा गरी स्कूल कलेज, बाटो निर्माण आदी कार्य गरेका तथा समुदाय ले नै आफ्नै व्यवस्थापनमा वन, सास्कृतिक धरोहरको संरक्षण , संवर्धन र दिगो उपयोग गरी मनगो फाइदा प्रसस्त उदारहण रहेका छन । आजको बदलिंदो युगमा समाज विकासका लागि एक व्यक्ति एक परिवारको सहभागिताले मात्र समाजले चाहे जस्तो विकासमा अधि बढ्न सकिदैन । यस वडामा समुदायको समग्र विकासका लागि सामाजिक परिचालन मार्फत स्थानीय तथा अन्य संघसंस्थाहरु विद्यालय व्यवस्थापन समितिहरु,स्थानिय विपद जोखिम व्यवस्थापन समितिहरु,आमा समुह , युवा क्लब , समुह

बचत तथा अन्य विभिन्न संघसंस्थाहरूले कार्यहरू गर्दै आइरहेका छन् र यस वडाको सामाजिक, आर्थिक लगाएत जनचेतना फैलाउनका लागि विशेष पहल गर्दै आइरहेका छन् । सामाजिक परिचालन तथा जनचेतनाको लागि सामाजिक परिचालिकाहरूले पनि महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दै आइरहेका छन् ।

२.६ मौसमी पात्रो(Seasonal Calender)

यस वडामा वसोवास गर्ने मानिसहरूको मुख्य पेशा भनेको कृषि नै हो । तसर्थ यस वडामा बस्ने मानिसहरूले मौसम अनुसार कृषि पेशा गर्दै आएका छन् । कृषि पेशा गर्ने कृषकहरूको अनुकूलताको लागि तलको मौसमि पात्रो तयार पारिएको छ जस्मा कामकाज, रितीरिवाज अनुसार मनाइने चाडपर्व लगायत अन्य कुरालाई पनि तलको तालिका देखाइएको छ ।

तालिका नं. २.१ मौसमी पात्रो

विवरण	वैसाख	जेष्ठ	आषाढ	श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	मंसिर	पौष	माघ	फाल्गुन	चैत्र
अन्नवाली लगाउने												
क) धान		→										
ख) गहु							→					
ग) मकै	→											→
घ) कोदो			→									
अन्नवाली भित्र्याउने												
क) धान							→					
ख) गहु	→											
ग) मकै				→								
घ) कोदो									→			
रोगव्याधी												
क)मानिस	→											→
ख)पशुपंक्षी	→											→
मुख्य चाडपर्व					→							→
बनपैदावार संकलन									→			→

परिच्छेद- तीन: जनसंख्या विवरण

३.१ जनसंख्याको विवरण

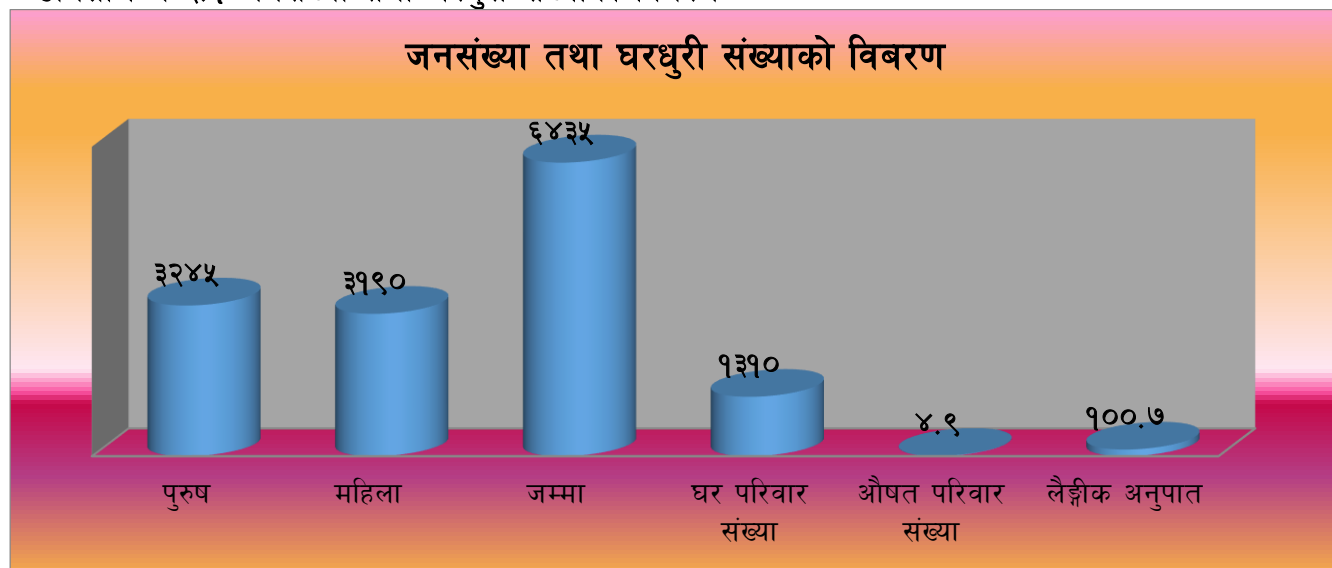
यस वडामा २०६८ सालको जनगणना अनुसार कुल घरधुरी संख्या १३०८ थियो भने कुल जनसंख्या ५६२६ रहेको थियो जसमध्ये महिला ३१३९ तथा पुरुष २४८७ रहेका थिए । तत्पश्चात राज्य पुर्नसंरचना मा

देखापरेको विकेन्द्रीकरणको अवधारणाले स्थानिय स्तरमा आएको परिमार्जित स्वरूपलाई अंगिकार गर्दै विद्यमान अवस्थामा माडी नगरपालिकामा रहेको वडा नं १ को वास्तविक जीवनचित्रलाई चित्रण गरि वास्तविक वस्तुस्थितीलाई पारदर्शी तथा ब्यवहारीक बनाउनको लागि उक्त वडाको अवस्थिती तथा रुपरेखा लाई स्पष्ट रुपमा प्रस्तुत गर्नको लागि २०७४ मा मोबाइल एप्सको माध्यामद्वारा संचालन गरिएको घरधुरी सर्वेक्षण अनुसार हाल यस वडामा रहेको जम्मा घरपरिवार संख्या १३१० रहेको छ जस्मा ६४३५ मानिसहरु बसोबास गर्ने गरेको पाइएको छ । कुल जनसंख्या ६४३५ मध्ये ३१९० महिला रहेका छन भने ३२४५ पुरुष रहेका छन् । यस वडाको लैगिक अनुपात १००.७ छ भने औषत परिवार संख्या ४.९ रहेको छ । बढ्दो शहरीकरण , पारिवारीक तथा सामाजीक विविध कारणले यहाको जनसंख्यो तथा घरधुरी विगतको तुलनामा बढ्दो क्रममा रहेको छ । यस वडाको घरधुरी तथा जनसंख्याको विवरणलाई तलको तालिका तथा स्तम्भ चित्रको माध्यम द्वारा स्पष्ट पारीएको छ ।

तालिका नं ३.१ जनसंख्या तथा घरधुरी संख्याको विवरण

जनगणना (२०७४)		जम्मा	घर परिवार संख्या	औषत परिवार संख्या	लैङ्गीक अनुपात
पुरुष	महिला				
३२४५	३१९०	६४३५	१३१०	४.९	१०१.७

डायग्राम नं ३.१ जनसंख्या तथा घरधुरी संख्याको विवरण

३.२ उमेर समुहको आधारमा जनसंख्या विवरण

यस वडाको उमेरगत जनसंख्याको विवरणको पछिल्लो तथ्याङ्कलाई आधारमानी हेर्दा सबैभन्दा बढी संख्या २५ देखि २९ वर्षको उमेर समुहका मानिसहरु रहेका देखिन्छन । जसअनुसार महिलाको जनसंख्या ४३३ तथा पुरुषको जनसंख्या ४५० गरी कूल जनसंख्या ८८३ रहेको देखिन्छ । यसैगरी १ वर्षमुनीका बालबालिकामा बालिका ४९ र बालक ५३ गरी जम्मा १०२ रहेको पाइन्छ । यस वडामा ७५ वर्षका बृद्ध बृद्धाको संख्या सबैभन्दा कम रहेको छ जहाँ ५८ महिला र ६९ पुरुष गरि जम्मा १२७ जनसंख्या रहेको छ । यस वडामा ० देखी १८ वर्ष सम्मका बालबालिकाको सख्या १७६६ रहेको छ जहाँ बालिका ८७१ र बालक ८९५ रहेका छन ।

उमेर समुह तथा लिङ्ग अनुसार वडाको जनसंख्या लाई तलको तालिकामा तथा जनसंख्या पिरामिडमा विस्तृत रूपमा देखाइएको छ ।

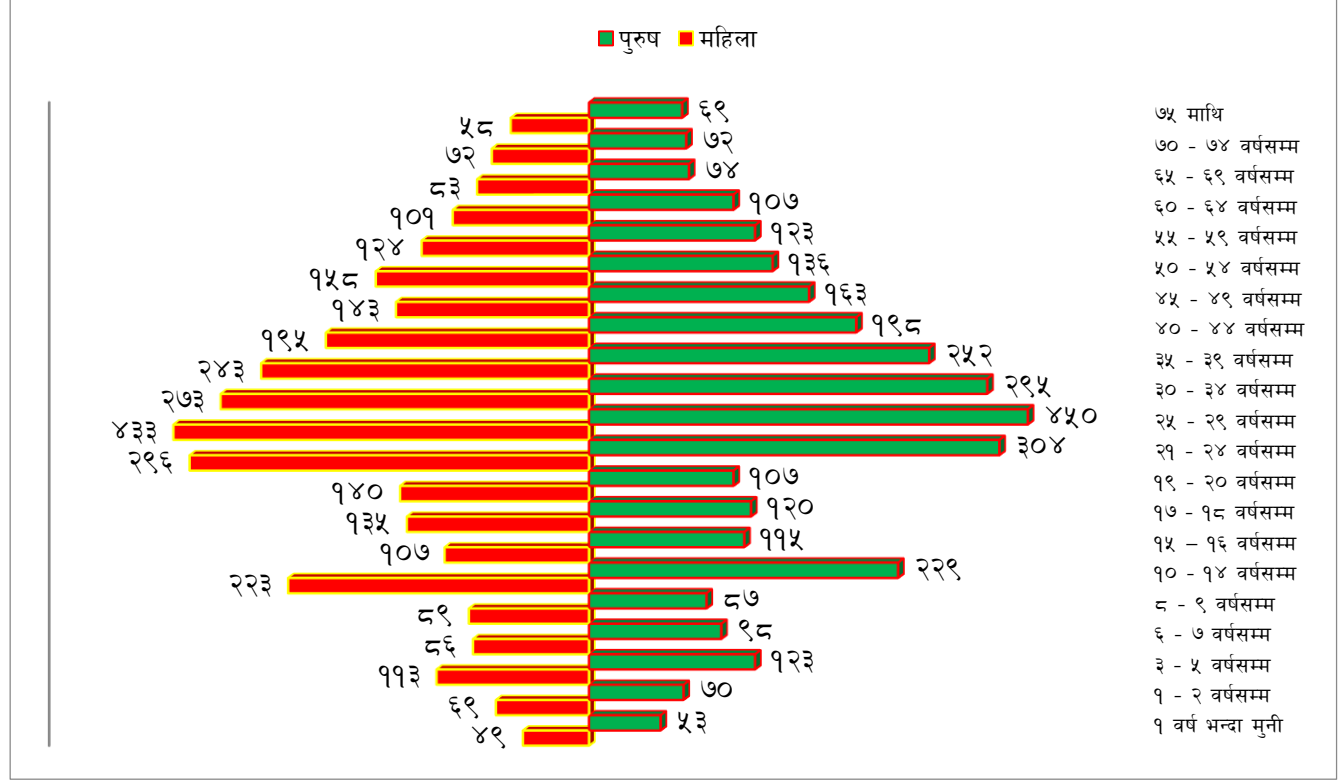
तालीका नं.३.२ उमेर समुह तथा लिङ्ग अनुसार वडाको जनसंख्या

सि.नं.	उमेर समुह	महिला	पुरुष	जम्मा
१	१ वर्ष भन्दा मुनी	४९	५३	१०२
२	१ - २ वर्षसम्म	६९	७०	१३९
३	३ - ५ वर्षसम्म	११३	१२३	२३६
४	६ - ७ वर्षसम्म	८६	९८	१८४
५	८ - ९ वर्षसम्म	८९	८७	१७६
६	१० - १४ वर्षसम्म	२२३	२२९	४५२
७	१५ - १६ वर्षसम्म	१०७	११५	२२२
८	१७ - १८ वर्षसम्म	१३५	१२०	२५५
९	१९ - २० वर्षसम्म	१४०	१०७	२४७
१०	२१ - २४ वर्षसम्म	२९६	३०४	६००
११	२५ - २९ वर्षसम्म	४३३	४५०	८८३
१२	३० - ३४ वर्षसम्म	२७३	२९५	५६८
१३	३५ - ३९ वर्षसम्म	२४३	२५२	४९५
१४	४० - ४४ वर्षसम्म	१९५	१९८	३९३
१५	४५ - ४९ वर्षसम्म	१४३	१६३	३०६
१६	५० - ५४ वर्षसम्म	१५८	१३६	२९४
१७	५५ - ५९ वर्षसम्म	१२४	१२३	२४७
१८	६० - ६४ वर्षसम्म	१०१	१०७	२०८
१९	६५ - ६९ वर्षसम्म	८३	७४	१५७
२०	७० - ७४ वर्षसम्म	७२	७२	१४४
२१	७५ माथि	५८	६९	१२७
	जम्मा	३१९०	३२४५	६४३५

पिरामिड नं.३.२ उमेर समुह तथा लिङ्ग अनुसार वडाको जनसंख्या

उमेर समुह तथा लिंग अनुसार वडाको जनसंख्या

३.३ वडामा बसोबास गर्ने बिभिन्न जातजातीको विवरण :

तलको तालिकामा यस वडामा बसोबास गर्ने मानिसहरुको जातिगत विवरण दिइएको छ । यसमा देखाईए अनुसार यस वडामा जम्मा २० जातजातिका मानिसहरु बसोबास गर्ने गरेका छन् । यहाँ बसोबास गर्ने प्रमुख जातिहरु थारु ,ब्राह्मण, कामी, क्षेत्री बोटे, मगर, , गुरुङ्ग, कामी, सार्की, तामागं, दमाई, राई, कुमाल, नेवार लगाएतका रहेका छन् । यिनीहरुमध्ये यस वडामा सवैभन्दा बढी मात्रामा थारु ,ब्राह्मण ,कामी, क्षेत्री , बोटे ,सार्की ,दमाई , मगर तथा गुरुगंहरुको बसोबास रहेको देखिन्छ ।

तालीका न. ३.३ वडामा बसोबास गर्ने बिभिन्न जातजातीको विवरण :

क्र.सं.	जातियता	परिवार संख्या	जनसंख्या
१	ब्राह्मण	२७१	१३१९
२	थारु	५४२	२६८५
३	कामी	७५	३१३
४	क्षेत्री	७७	३४०
५	तामाङ	१२	५९
६	गुरुङ	१७	८८
७	दमाई	७७	३९२
८	बोटे	११७	५७९
९	मगर	४३	२५२

१०	राई	१	५
११	नेवार	११	५७
१२	मुसलमान	३	१६
१३	ठकुरी	७	४२
१४	सार्की	२६	१३३
१५	तेली	७	३६
१६	घर्ती	१६	७७
१७	कलवार	३	१६
१८	दोराई	१	६
१९	भोटे	१	६
२०	अन्य	३	१४
	जम्मा	१३१०	६४३५

माथिको तालिकामा देखाईए अनुसार यस वडामा विभिन्न २० जातजाति र जनजातिका मानिसहरूको बसोवास रहेको देखिन्छ । यिनीहरूमध्ये यस वडामा बसोवास गर्ने सबैभन्दा बढि जनसंख्या रहेको जाति थारु हो । यस वडामा रहेका जम्मा १३१० घरपरिवार मध्ये ५४२ थारुहरूको बसोवास रहेको छ जसको जनसंख्या २६८५ रहेको छ । त्यसपछि अन्य जातीय समुदायमा क्रमस ब्राह्मण २७१ , कामी , ७५ घरपरिवार क्षेत्रि ७७ , बोटे ११७, गुरुङ्ग १७, मगर ४३ लगाएत अन्य रहेका छन् । यसैगरी यहाँ सबैभन्दा कम संख्यामा बसोवास गर्ने जातजाति राई , दोराई तथा भोटे हो जसको घर परिवार क्रमशः १, १, १, १ मात्र रहेको छ । यो संख्या यस वडाको कुल घरपरिवारको ०.३ प्रतिशत हुन आउँछ ।

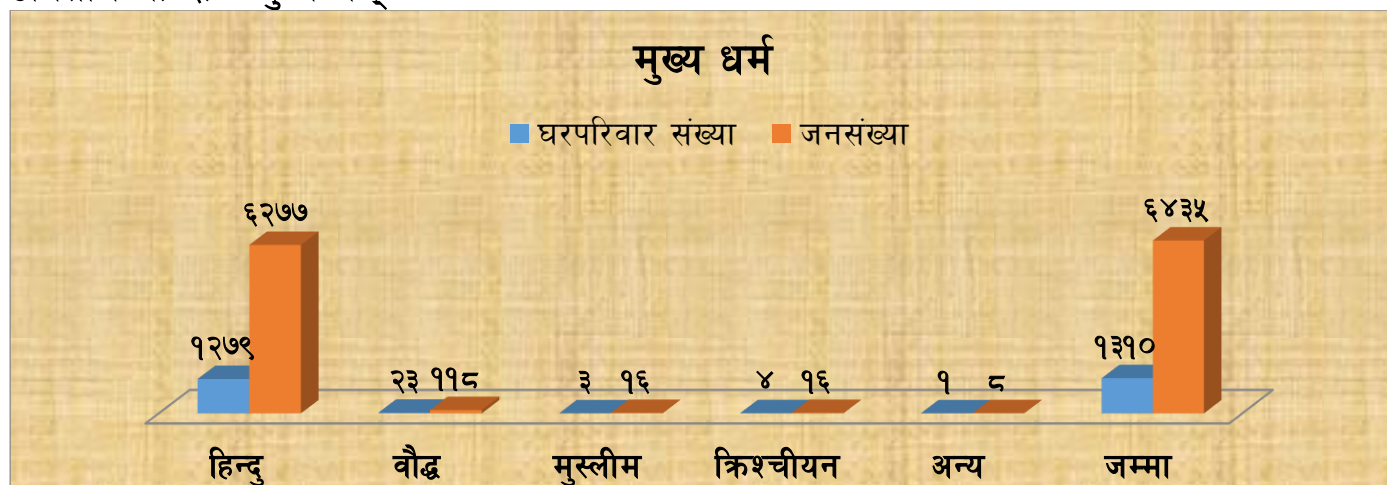
३.४ मुख्य धर्म

यस वडामा बसोवास गर्ने मानिसहरूको मुख्य धर्म हिन्दु र बौद्ध रहेको छ । यहाँका मुख्य बासिन्दा थारु तथा ब्राह्मण क्षेत्रि हुनाले जनसंख्याको अधिकांश समुहले हिन्दु धर्म मान्ने गरेको पाइन्छ । धर्मका आधारमा यहाँको जनसंख्याको अवस्था तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालीका नं.३.४ मुख्य धर्म

क्र.स	धर्म	घरपरिवार संख्या	जनसंख्या
१	हिन्दु	१२७९	६२७७
२	बौद्ध	२३	११८
३	मुस्लीम	३	१६
४	क्रिश्चियन	४	१६
५	अन्य	१	८
	जम्मा	१३१०	६४३५

डायग्राम न. ३.४ मुख्य धर्म

माथिको तालिकामा यस वडामा बसोवास गर्ने मानिसहरुको धर्मगत विवरण दिइएको छ, जसमा सबैभन्दा बढी मानिसहरु हिन्दू धर्म मान्ने देखिएका छन् । यसै गरी यस वडामा बौद्ध धर्म मान्नेको परिवार संख्या २३ रहेको छ भने हिन्दु धर्म मान्नेको परिवार संख्या १२७९ रहेको छ । धर्मको आधारमा यस वडामा सबैभन्दा धेरै धर्मालम्बीहरु हिन्दु रहेका छन् जहाँ ६२७७ हिन्दु बसोवास गर्दछन भने बौद्ध धर्मालम्बीहरु ११८ जना रहेका छन् ।

३.५ मातृभाषाको आधारमा जनसंख्याको विवरण

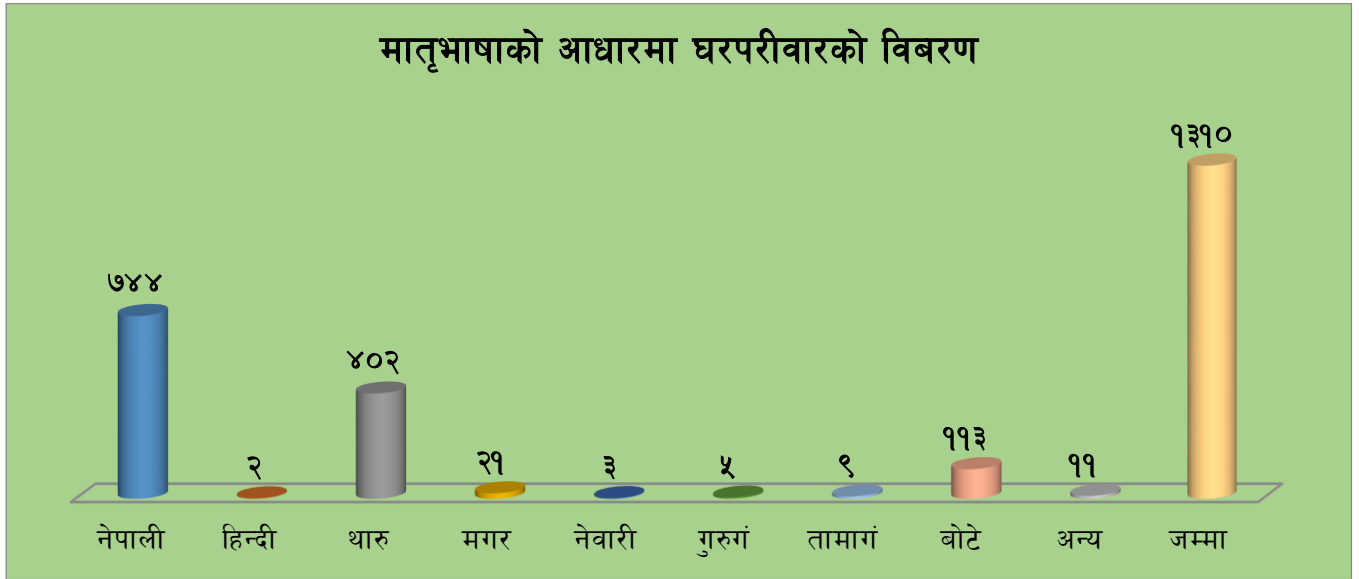
मातृभाषाका आधारमा यस वडामा नेपाली भाषा बोल्ने मानिसहरुको संख्या अत्याधिक मात्रामा रहेको देखिन्छ । यस वडामा रहेको ६४३५ जम्मा जनसंख्या मध्ये ३६१० जनसंख्या (कूल जनसंख्याको ५४.३२ प्रतिशत) ले नेपाली भाषा बोल्ने गरेको पाइएको छ भने तामागं भाषा बोल्नेको संख्या ३९ रहेको छ यो संख्या कुल जनसंख्या प्रतिशतको ०.६३ हुन आउँछ । विशेषत थारु, ब्राह्मण तथा क्षेत्रि समुदायको बाहुल्यता रहेको यस भेगमा थारु तथा नेपालि भाषाको नै बाहुल्यता रहेको देखिन्छ । मातृभाषाका आधारमा वडाभित्र रहेको जनसंख्याको वितरणलाई तलको तालिका तथा डायग्राममा देखाईएको छ ।

तालीम नं ३.५ मातृभाषाको आधारमा जनसंख्याको विवरण

क्र.स	मातृभाषा	घरपरिवार संख्या	जनसंख्या
१	नेपाली	७४४	३६१०
२	हिन्दी	२	६
३	थारु	४०२	१९८६
४	मगर	२१	१३३
५	नेवारी	३	१३
६	गुरुगं	५	३२
७	तामागं	९	३९
८	बोटे	११३	५५७

९	अन्य	११	५९
	जम्मा	१३१०	६४३५

डायग्राम नं ३.५ मातृभाषाको आधारमा घरपरीवारको विवरण

परीच्छेद चार : आवास सम्बन्धी विवरण

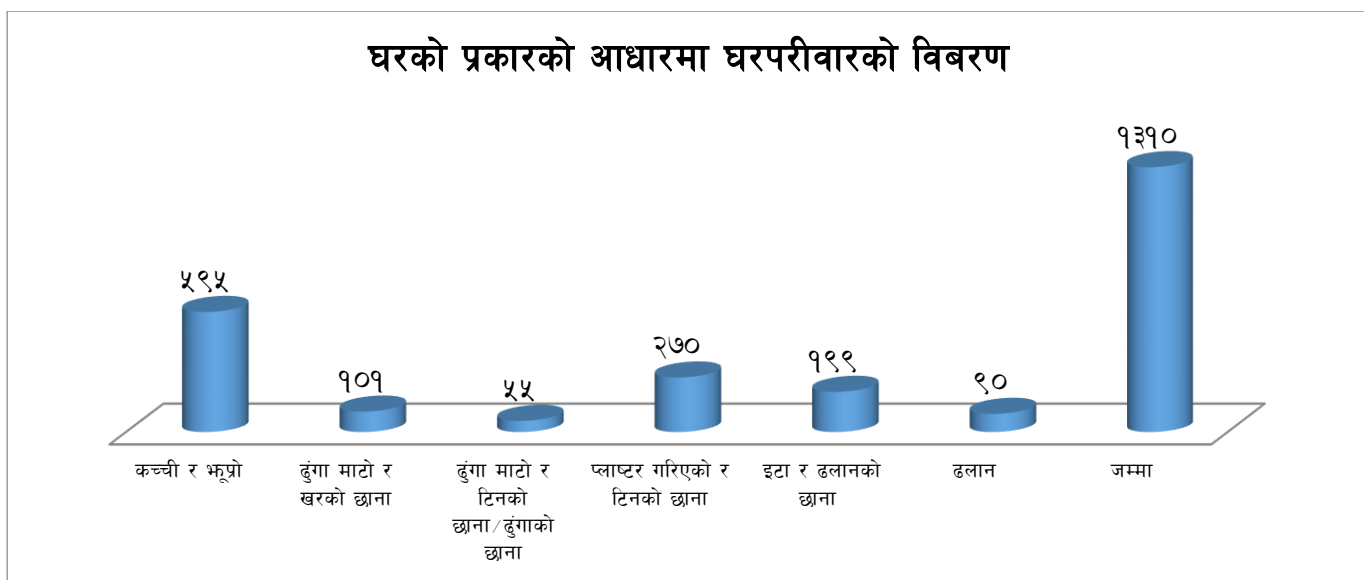
४.१ घरको प्रकारको आधारमा घरपरीवारको विवरण

यस वडाको कूल परिवार संख्या १३१० मध्ये २७० घर परिवार प्लाष्टर गरिएको र टिनको छानोले बनेको घरमा बस्ने गरेका छन् । यो संख्या कूल घर परिवारको २१.४२ प्रतिशत हुन आउछ । यस्तै कच्ची र भूप्रो घरमा बस्ने परिवार संख्या ५९५ छन भने ढुंगा माटो र खरको छानो भएको घरको संख्या १०१ छ भने इटा र ढलानको छाना भएको घर परिवार संख्या १९९ रहेको छ । यस वडामा अधिकांस मानीसहरु कच्ची र भूप्रो छाना भएको घरमा बस्ने गरेका छन भने सबैभन्दा कम ९० घरपरिवार ढलान छाना भएको घरमा बस्ने गरेको पाइन्छ । तलको तालिकामा तथा चार्टमा घरको छानाको प्रकार सम्बन्धि विवरण लाई प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ४.१ घरको प्रकारको आधारमा घरपरीवारको विवरण

क्र.स	घरको प्रकार	संख्या	जनसंख्या
१	कच्ची र भूप्रो	५९५	२९१६
२	ढुंगा माटो र खरको छाना	१०१	४९५
३	ढुंगा माटो र टिनको छाना/ढुंगाको छाना	५५	२८०
४	प्लाष्टर गरिएको र टिनको छाना	२७०	१३२३
५	इटा र ढलानको छाना	१९९	९८०
६	ढलान	९०	४४१
	जम्मा	१३१०	६४३५

ढायग्राम नं.४.१ घरको प्रकारको आधारमा घरपरीवारको विवरण

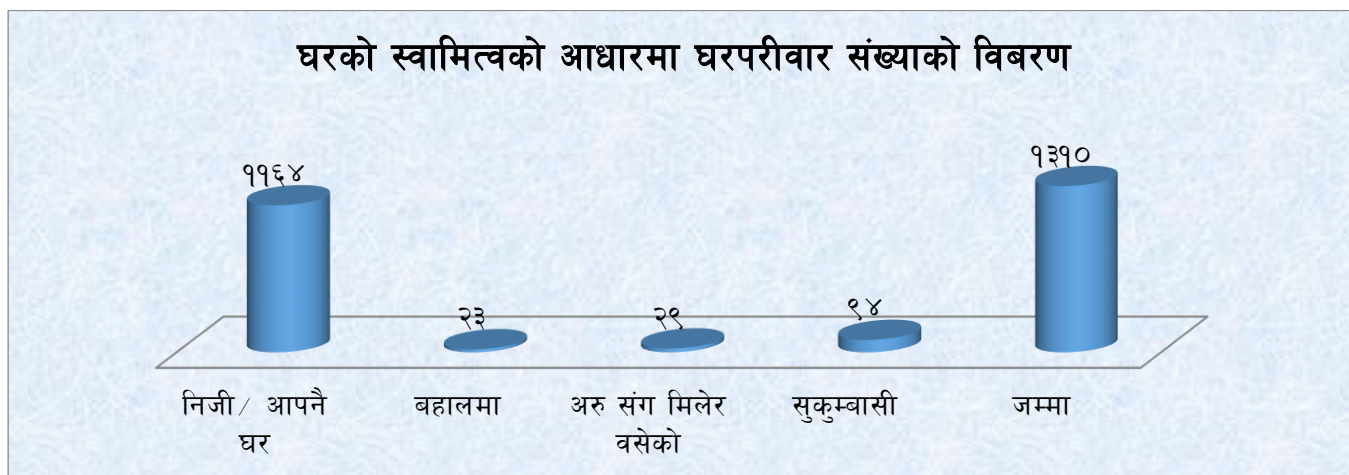
४.२ घरको स्वामित्वको आधारमा घरपरिवार संख्याको विवरण

यस वडामा वसोवास गर्ने अधिकांश घरपरिवारको आफ्नै निजी घर रहेको देखिन्छ भने केहि परिवारहरु मात्रै बहाल र अरु संग मिलेर वसेको देखिन्छ । स्वामित्वको आधारमा घरपरिवार संख्याको अध्ययन गर्दा यस वडामा रहेका १३१० घरपरिवार संख्या का ६४३५ कुल जनसंख्या मध्ये निजी/ आफ्नै घर हुनेको संख्या ५८२२ रहेको छ त्यसैगरी बहालको घरमा बस्नेको संख्या १०२ रहेको छ भने अरु संग मिलेर वस्नेको घर परिवारसंख्या १०५ रहेको छ भने ९४ घरपरिवारका ४०६ जना सुकुम्बासी रहेको पाइन्छ साथै यस्को विस्तृत विवरण तथा तथ्यांकलाई तलको तालिका तथा स्तम्भचित्रमा स्पष्ट पारिएको छ । यस वडामा रहेका १२६० घरहरु मध्ये १२ वटा घरमा अरुलाई बस्नको लागि भाडामा दिएको छ भने ४४ घरहरु व्यापार तथा ब्यवसाय गर्न भाडामा दिएको पाइएको छ । भाडामा दिएका घरहरु मध्ये ४८ घरमा ३००० भन्दा कम भाडा लिने गरेको पाइएको छ भने ६ वटा घरमा ५००० सम्म भाडा लिने गरेको पाइएको छ त्यसैगरी १०००० देखी १५००० भाडा लिने घरसंख्या १ रहेको छ भने १५००० देखी २०००० सम्म भाडा लिने घर पनि १ वटा नै रहेको छ । स्वामित्वको आधारमा जनसंख्याको विवरणलाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ४.२ घरको स्वामित्वको आधारमा घरपरिवार संख्याको विवरण

क्र.स	स्वामित्व	परिवार संख्या	जनसंख्या
१	निजी/ आफ्नै घर	११६४	५८२२
२	बहालमा	२३	१०२
३	अरु संग मिलेर वसेको	२९	१०५
४	सुकुम्बासी	९४	४०६
	जम्मा	१३१०	६४३५

डायग्राम नं. ४.२ घरको स्वामित्वको आधारमा घरपरिवार संख्याको विवरण

४.३ बसाई सराईको अवस्था

वडा न. एक माडी नगरपालिका असल जीवन प्राप्तिका लागि चुलो नै सारेर एक ठाँउबाट अर्को ठाँउमा जाने भौगोलिक गतिशिलतालाई बसाई सराई भनिन्छ । यस प्रक्रियाले सामाजिक व्यवहार, सम्बन्ध तथा विचारहरूमा समेत थुप्रै परिवर्तन ल्याउँदछ । बसाई सराईले सामाजिक साँस्कृतिक परिवर्तनमा थप उर्जा प्रदान गर्दछ । सामाजिक, आर्थिक, राजनीतिक, भौगोलिक आदि थुप्रै कारणहरूले गर्दा मानिस आफु बसिरहेको स्थान छोडेर

गन्तव्य स्थानमा जान्छ । गाँउबाट शहर, गाँउबाट गाँउ, हिमाल र पहाडबाट तराई बसाई सराई गर्ने पद्धतिले समाजमा परिवर्तन ल्याएको छ । यसै सन्दर्भमा यस वडामा रहेको बसाई सराईको अवस्थालाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ४.३ बसाई सराईको अवस्था

सि.नं.	बसाई सराई	परिवार संख्या
१	बसाई सराई गरि आएको	६५१
२	बसाई सराई गरी आएको होइन	६५९
जम्मा		१३१०

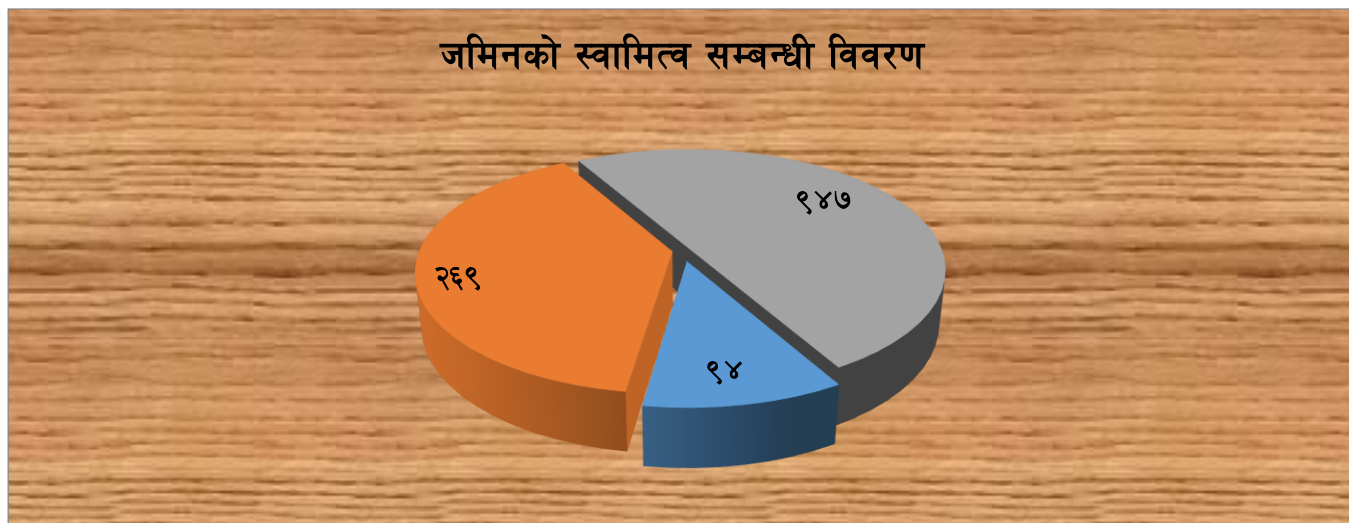
४.४ जमिनको स्वामित्व सम्बन्धी विवरण

यस वडामा जमिन स्वामित्वको लालपुर्जा महिला र पुरुष दुवै समूहका मानिसहरूको नाममा हुने गरेको छ । तर यस वडामा महिलाको नाममा जमिनको लालपुर्जा हुनेको संख्या भने निकै कमी छ । यस वडा महिलाको तथा पुरुषको नाममा भएको लालपुर्जाको विवरण लाई तलको तालिका तथा चार्टमा प्रस्तुत गरीएको छ ।

तालिका नं. ४.४ जमिनको स्वामित्व सम्बन्धी विवरण

क्र.स	विवरण	संख्या
१	महिला	२६९
२	पुरुष	९४७
३	लालपुर्जा नभएको	९४
जम्मा		१३१०

डायग्राम नं. ४.४ जमिनको स्वामित्व सम्बन्धी विवरण

४.५ घरायासी काममा लैगिंक भुमीका

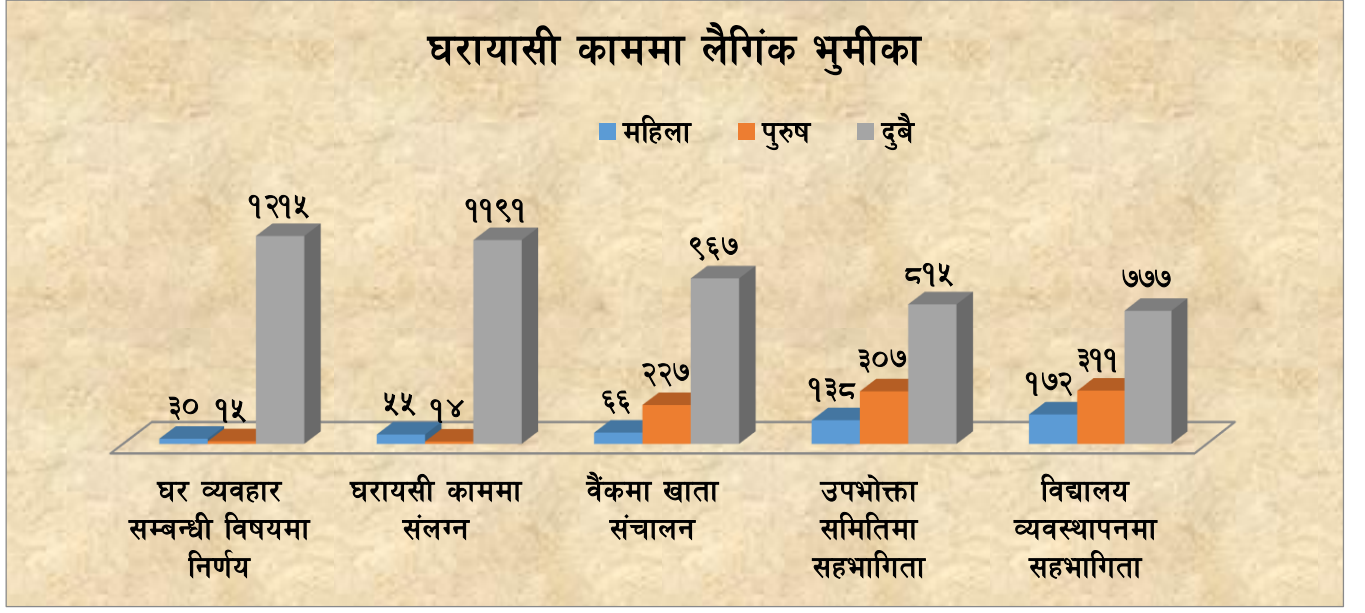
परम्परागत रूपमा महिलालाई घरायसी काममा संलग्न हुने लिंगको रूपबाट नै परिभाषित गराउने गरीन्थ्यो । समयको परिवर्तीत स्वरूप तथा मानिसको सोचमा आएको आधुनीकीकरणले काममा कुनै प्रकारको विभेद हुनु हुँदैन भन्ने अवधारणको विकास भएको पाइन्छ । यसै सोचबाट आएको परिवर्तनले यस वडामा पनी काममा कुनै प्रकारका विभेद नभएको कुरा स्थलगत सर्वेक्षणको क्रममा प्राप्त तथ्याकं बाट स्पष्ट भएको छ । यस वडामा १२१५ घरपरिवारका महिला तथा पुरुष दुबै ले घर व्यवहार सम्बन्धी विषयमा निर्णय लिने गरेको पाइएको छ भने ११९१ घरपरिवारका महिला तथा पुरुष दुबै घरायसी काममा संलग्न हुने गरेका छन् । त्यसैगरी ९६७ घरपरिवारका महिला तथा पुरुष दुबैका वैकमा खाता संचालन गरीएको छ भने अन्य कार्यको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरीएको छ ।

तालीका नं. ४.५ घरायासी काममा लैगिंक भुमीका

कार्य	महिला	पुरुष	दुबै
घर व्यवहार सम्बन्धी विषयमा निर्णय	३०	१५	१२१५
घरायसी काममा संलग्न	५५	१४	११९१
वैकमा खाता संचालन	६६	२२७	९६७
उपभोक्ता समितिमा सहभागिता	१३८	३०७	८१५
विद्यालय व्यवस्थापनमा सहभागिता	१७२	३११	७७७

डायग्राम नं.४.५ घरायासी काममा लैगिंक भुमीका

परिच्छद पाँच : शैक्षिक अबस्था

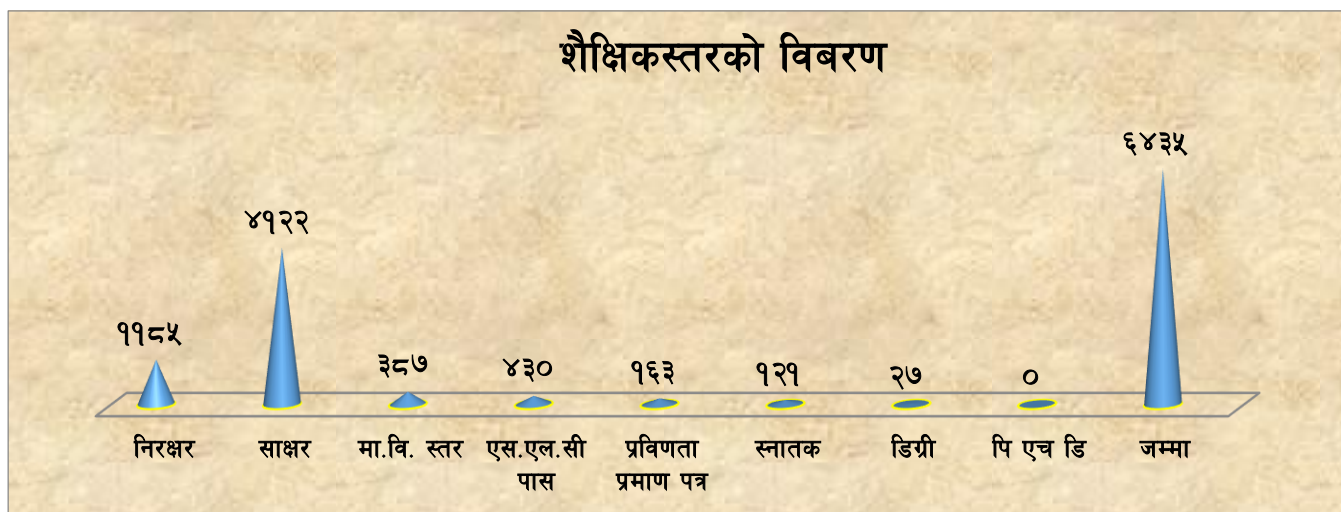
५.१ शैक्षिकस्तरको विवरण

यस वडा भित्र लिङ्ग तथा जनसंख्याको आधारमा साक्षरता सम्बन्धी विवरणलाई हेर्दा पुरुष ५०८ र महिला ६७७ गरी जम्मा जनसंख्या ११८५ जना निरक्षर रहेका छन् भने ११९० महिला र २१३२ पुरुष गरी जम्मा ४१२२ साक्षर रहेका छन् । यो जनसंख्यालाई आधार मान्दा पढ्न र लेख्न सक्ने जनसंख्या जम्मा ६४३५ जनसंख्या मध्ये ४१२२ रहेका छन् । त्यसैगरी मा.वि. स्तर सम्मको १९० महिला र १९७ जना पुरुष गरी जम्मा ३८७ जनाले शिक्षा प्राप्त गरेका छन् भने यसैगरी स्नातक वा सो सरह पास गरेको संख्या १२१ छ जस्मा महिला ५० र पुरुष ७१ रहेको देखिन्छ भने स्नाकोत्तर वा सो सरह पास गरेको संख्या ज्यादै न्यून २७ रहेको देखिन्छ । तलको तालिका तथा चार्टमा लिङ्ग तथा जनसंख्याको आधारमा साक्षरता सम्बन्धी विवरण देखाईएको छ ।

तालिका न. ५.१ शैक्षिकस्तरको विवरण

क्र.स	शैक्षिकस्तर	पुरुष	महिला	जम्मा
१	निरक्षर	५०८	६७७	११८५
२	साक्षर	२१३२	११९०	४१२२
३	मा.वि. स्तर	१९७	१९०	३८७
४	एस.एल.सी पास	२२७	२०३	४३०
५	प्रविणता प्रमाण पत्र	८९	७४	१६३
६	स्नातक	७१	५०	१२१
७	डिग्री	२१	६	२७
८	पि एच डि	०	०	०
	जम्मा	३२४५	३१९०	६४३५

डायग्राम नं.५.१ शैक्षिकस्तरको विवरण

५.२ लिङ्ग तथा जनसंख्याको आधारमा साक्षरता सम्बन्धी विवरण

सहस्राब्दी विकास लक्ष्यले बालबालिका विकासका लागि लिएको लक्ष्य तथा गन्तव्य (लक्ष्य २: गन्तव्य ३: सन् २०१५ सम्ममा सबैले प्राथमिक शिक्षा पाएका हुनेछन् । लक्ष्य ३: गन्तव्य ४: सन् २०१५ सम्ममा शिक्षाका सबै तहमा लैङ्गिक विभेद अन्त्य भएको हुनेछ । त्यसैगरी नेपाल सरकारले पनि सबै नेपालीलाई कम्तीमा साक्षर बनाउने नीति तथा रणनीति लिएको छ । नेपाल सरकार लगायत अन्तराष्ट्रिय समुदायले समेत शिक्षा प्रति लिएको चासोलाई मनन गर्दै अगाडी बढ्नु पर्ने देखिन्छ । यसै सन्दर्भ नेपालको कुल साक्षरता ६५.९ प्रतिशत रहेकोमा माडी नगरपालिकाको साक्षरता ७०.०७ प्रतिशत (महिला साक्षरता ६३.८प्रतिशत र पुरुष साक्षरता ७७.४ प्रतिशत) साक्षरतालाई आगामी दिनहरूमा द्रुतगतिमा अगाडी बढाउनका लागि सरोकारवाला निकायहरूसंग समन्वय गरि शिक्षा सम्बन्धि योजना तथा कार्यक्रमहरू संचालन गर्नुपर्ने नगरपालिकाको आवश्यकता रहेको छ । जिल्ला शिक्षा कार्यालय, चितवन र निर्वाचित प्रतिनिधिहरूसंगको स्थलगत सर्भेक्षणका अनुसार यस वडामा रहेको साक्षरता सम्बन्धी विवरणलाई तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

५.२ लिङ्ग तथा जनसंख्याको आधारमा साक्षरता सम्बन्धी विवरण

लिङ्ग (साक्षरता प्रतिशत)	माडी नगरपालिका	वडा नं १
महिला	६३.८	७७.९
पुरुष	७७.४	८३.७१
जम्मा	७०.०७	८०.८४

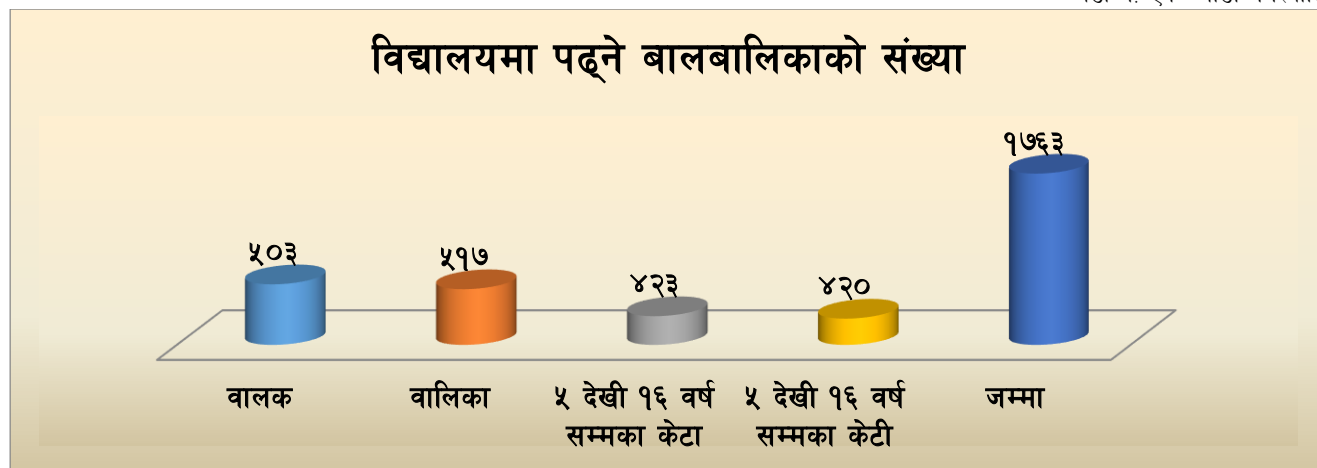
५.३ विद्यालयमा पढ्ने बालबालिकाको संख्या

यस वडाभित्र विद्यालय जाने अवस्थालाई हेर्दा जम्माजम्मी १७६३ बालबालिका रहेका छन् जस्मा ५०३ बालक रहेका छन् भने ५१७ बालिका रहेका छन् त्यसैगरी ५-१६ वर्ष सम्मका केटा ४२३ जना र ५-१६ वर्ष सम्मका ३२० जना केटी विद्यालय जाने गरेको देखिन्छ । यसको अवस्थालाई निम्नानुसार देखाइएको छ ।

तालिका नं. ५.३ विद्यालयमा पढ्ने बालबालिकाको संख्या

क्र.स	लिङ्ग	संख्या
१	बालक	५०३
२	बालिका	५१७
३	५-१६वर्ष सम्मका केटा	४२३
४	५-१६वर्ष सम्मका केटी	३२०
	जम्मा	१७६३

डायग्राम नं. ५.३ विद्यालयमा पढ्ने बालबालिकाको संख्या

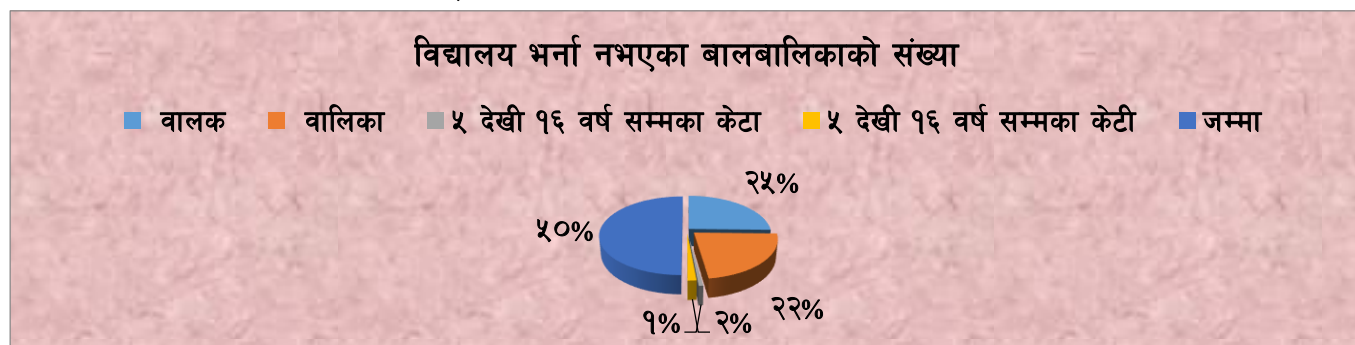
५.४ विद्यालय भर्ना नभएका बालबालिकाको संख्या

यस वडामा ० देखी १८ वर्ष सम्मका बालबालिकाको संख्या १७६६ रहेको छ जहाँ बालिका ८७१ र बालक ८९५ रहेका छन् जसमध्ये ६८ बालक र ६० बालिका को विद्यालयमा भर्ना भएका छैनन त्यसैगरी ५-१६ वर्ष सम्मका केटा २ जना र ५-१६ वर्ष सम्मका केटी ४ जना केटी पनि विद्यालयमा भर्ना नभएको पाइएको छ । यस सम्बन्धी विवरणलाई तलको तालिका तथा स्तम्भ चित्रमा प्रस्तुत गरीएको छ ।

तालिका नं. ५.४ विद्यालय भर्ना नभएका बालबालिकाको संख्या

क्र.स	लिंग	संख्या
१	बालक	६८
२	बालिका	६०
३	५-१६वर्ष सम्मका केटा	२
४	५-१६वर्ष सम्मका केटी	४
	जम्मा	१३४

चार्ट नं. ५.४ विद्यालय भर्ना नभएका बालबालिकाको संख्या

५.५ बालबिकास केन्द्रमा भर्ना भएका बालबालिकाको संख्या

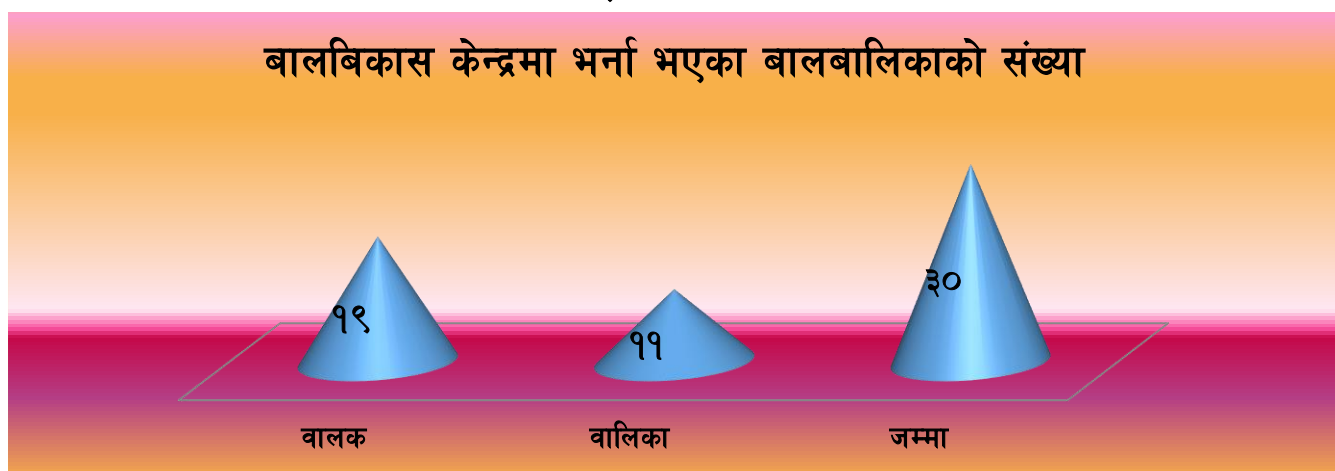
बालबालिकाको मानसीक, सामाजीक तथा शारीरीक बिकासको लागी विशेष स्याहार केन्द्र तथा बालबिकास केन्द्रको स्थापना गरीएको छ । विद्यमान अवस्थामा यस्ता बालबिकास केन्द्रको अत्याधिक

आकर्षण तथा आवश्यकता बढेको । यस वडामा पनी बालक १९ र बालिका ११ गरी जम्मा ३० जना बालबालिका बालबिकास केन्द्रमा भर्ना भएका छन् जस्लाई तलको तालिका तथा चार्टमा प्रस्तुत गरीएको छ ।

तालिका नं.५.५ बालबिकास केन्द्रमा भर्ना भएका बालबालिकाको संख्या

क्र.स	लिंग	संख्या
१	बालक	१९
२	बालिका	११
	जम्मा	३०

डायग्राम नं. ५.५ बालबिकास केन्द्रमा भर्ना भएका बालबालिकाको संख्या

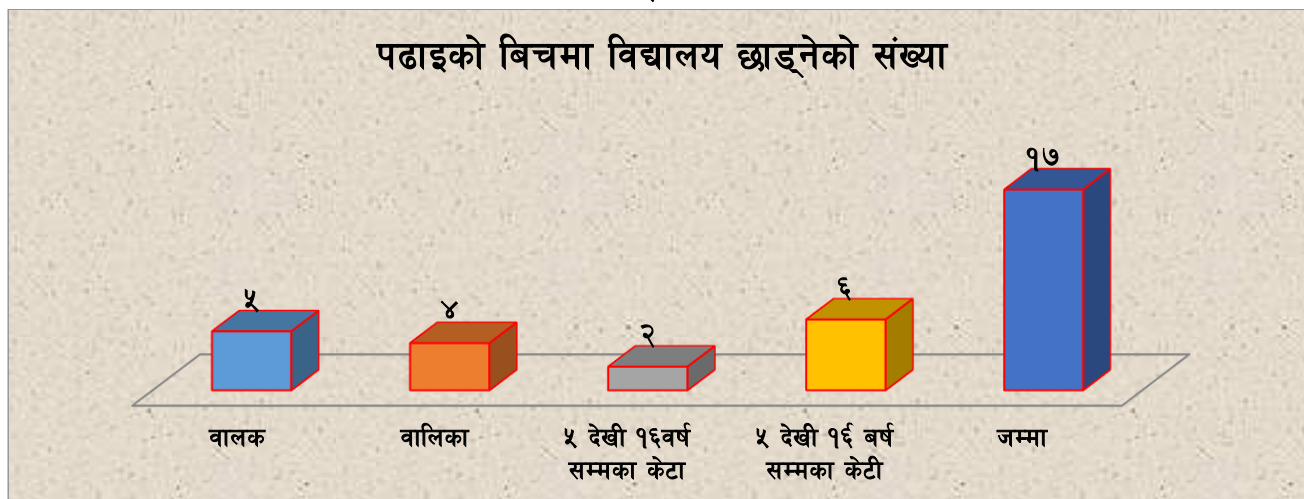
५.६ पढाइको बिचमा विद्यालय छाड्नेको संख्या

नेपाल सरकारको लक्ष्य तथा राष्ट्रिय रणनीति अनुसार स्वास्थ्य र शिक्षा क्षेत्रमा सबैलाई समानरूपमा पहुँच पुर्याउने लक्ष्य रहेको छ । देशबाट निरक्षरता उन्मुलन गर्दै गुणस्तरिय शिक्षामा पहुँच अभिवृद्धि गर्न शिक्षा क्षेत्रमा लगानि विस्तार हुदै आएको छ । सबै तह र विधाका शिक्षामा समतामुलक पहुँच अभिवृद्धि गर्न नीतिगत , कानुनी र संस्थागत सुधारका प्रयासहरु भएका छन सोहि अनुरूप यस नपाले पनि यसै रणनीति लाई आत्मसाथ गर्दैयस क्षेत्रमा कार्यक्रमहरु संचालन गर्दै आएको छ । यस्ता विविध कार्यक्रमको बाबजुद पनि यस वडा भित्र बालवच्चाहरुको विद्यालय छाड्ने अवस्थालाई हेर्दा १७ जना ले विद्यालय जान छाडेको देखिन्छ । यसको अवस्थाहरुलाई निम्नानुसार देखाइएको छ ।

तालिका नं. ५.६ पढाइको बिचमा विद्यालय छाड्नेको संख्या

क्र.स	लिंग	संख्या
१	बालक	५
२	बालिका	४
३	५ देखी १६वर्ष सम्मका केटा	२
४	५ देखी १६ वर्ष सम्मका केटी	६
	जम्मा	१७

डायग्राम नं. ५.६ पढाइको बिचमा विद्यालय छाड्नेको संख्या

५.७ विद्यालय छाड्नुको कारण

यस वडा भित्र विद्यालय छाड्ने अवस्थालाई हेर्दा १७ जना विद्यालय जान छाडेको देखिन्छ। त्यस मध्ये १० जना पैसा तिर्न नसकेर छाडेको देखिन्छ, भने पढ्न मन नलागेर छाडेको १ जना रहेको देखिन्छ। त्यसैगरी बाबू आमालाई घरको काममा सघाउन २ जना तथा विरामी भएर १ जनाले विद्यालय जान छाडेको तथ्य स्थलगत सर्वेक्षणको क्रममा जानकारीमा आएको छ जसलाई तलको तालिका तथा स्तम्भचित्रमा देखाईएको छ।

तालिका नं. ५.७ विद्यालय छाड्नुको कारण

क्र.स	विद्यालय छाड्नुको कारण	घर परीवार संख्या
१	पैसा तिर्न नसकेर	१०
२	विरामी भएर	१
३	पढ्न मन नलागेर	१
४	घरमा हेरचाह गर्ने नभएर	१
५	बाबू आमालाई घरको काममा सघाउन	२
६	टाडा भएर	२
७	स्कूल छोड्नु नपरेको	१२९६
	जम्मा	१३१०

डायग्राम नं.५.७ विद्यालय छाड्नुको कारण

विद्यालय छाड्नुको कारण

५.८ विद्यालय जान लाग्ने समय

कुनै पनि स्थानको विद्यार्थीहरूको विद्यालय जाने र नजाने कार्यलाई विद्यालयको दुरीले पनि प्रभाव पारेको हुन्छ। यस वडाभित्र अध्ययन गर्ने बालबालिकालाई विद्यालय जान लाग्ने समय शिर्षकलाई अध्ययन विश्लेषण गर्दा १० मिनेट देखि १ घण्टा समय लाग्ने गरेको देखिएको छ। विद्यार्थीलाई लाग्ने समय र विद्यालयको सुगमतालाई हेर्दा १० मिनेट भित्र विद्यालय पुग्ने विद्यार्थीको संख्या ४० प्रतिशत रहेको छ। त्यसैगरी आधा घण्टा भित्र विद्यालय पुग्ने विद्यार्थीको संख्या ३० प्रतिशत रहेको छ भने १ घण्टा समय लाग्ने ३० प्रतिशत रहेको छ। यस वडामा विद्यार्थीहरूको विद्यालय जान लाग्ने समयको विवरणलाई तलको तालिकामा देखाइएकोछ।

तालिका नं.५.८ विद्यालय जान लाग्ने समय

क्र.स	विद्यालयको स्तर	लाग्ने समय (मिनेटमा)
१	प्रा.वि.	२०-३०
२	नि.मा.वि.	३०-६०
३	मा.वि.	३०-६०
४	उच्च मा.वि.	३०-६०

५.९ शैक्षिक संस्थाहरू अनुसार बालबालीका पढाउने घरपरिवारको विवरण

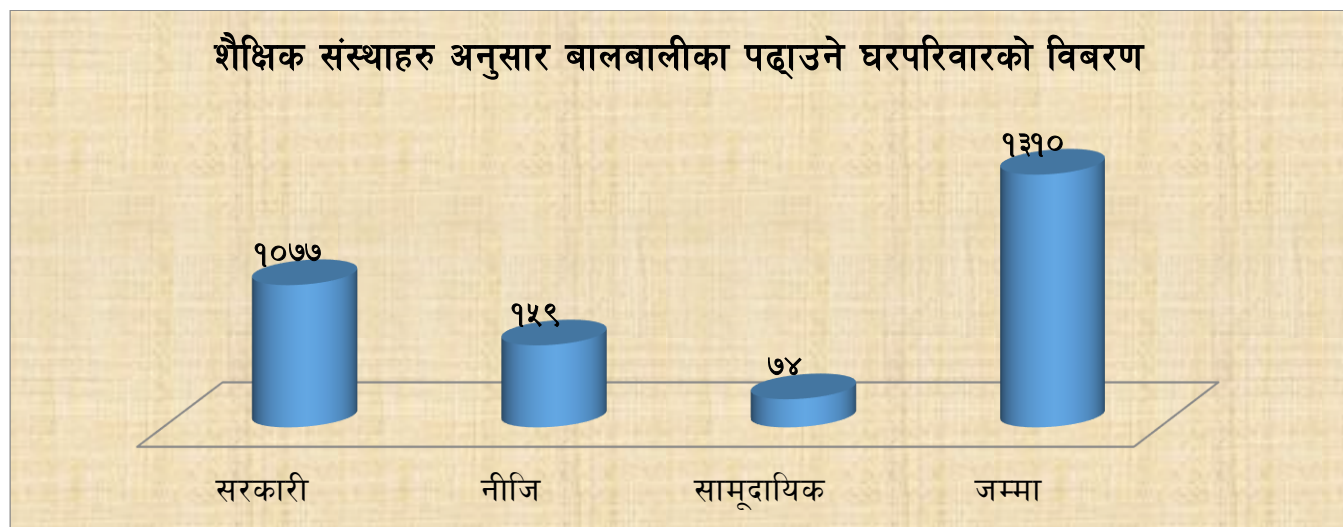
यस वडामा बसोबास गर्ने अधिकांश घरपरिवारले आफ्ना बालबालिकाहरूलाई सरकारी विद्यालयमा पढाउने गरेका छन् भने निजी तथा सामुदायिक विद्यालयमा पढाउनेको घरपरिवारको संख्या क्रमश १५९ र ७४ रहेको छ। यस वडामा आफ्ना बालबालिकालाई विद्यालय पठाउने घरपरिवारको संख्या तथा विद्यालयको प्रकारको विवरणलाई तलको तालिकामा देखाइएकोछ।

तालिका नं.५.९ शैक्षिक संस्थाहरू अनुसार बालबालीका पढाउने घरपरिवारको विवरण

क्र.स	शैक्षिक संस्थाहरूको विवरण	घरपरिवार संख्या
१	सरकारी	१०७७

२	नीजि	१५९
३	सामूदायिक	७४
	जम्मा	१३१०

डायग्राम नं.५.८ शैक्षिक संस्थाहरु अनुसार बालबालीका पढाउने घरपरिवारको विवरण

परिच्छद छ : स्वास्थ्य सम्बन्धि विवरण

६.१ अपांगताको आधारमा जनसंख्याको विवरण

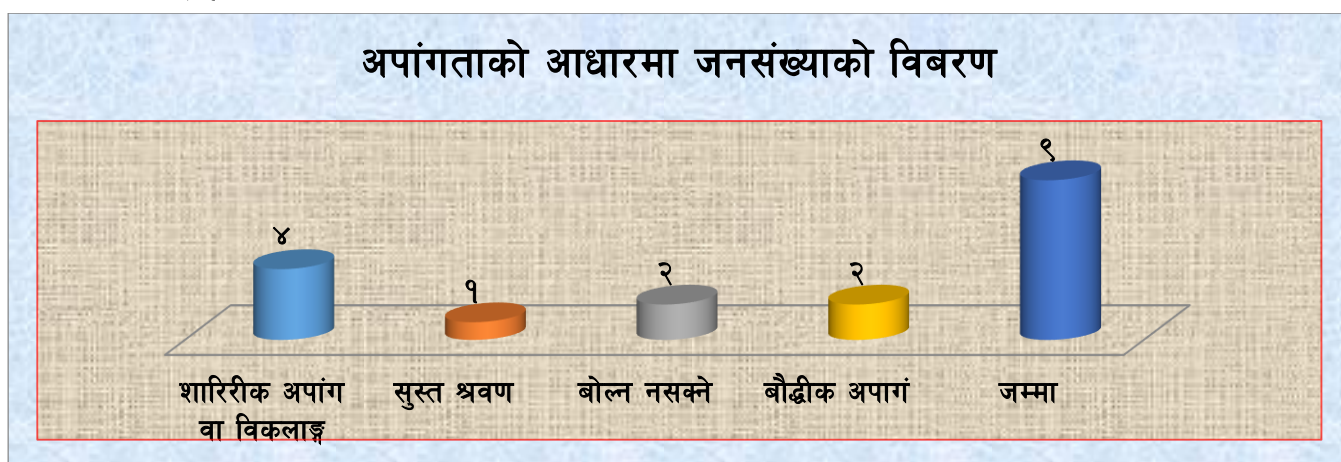
अपाङ्गता सम्बन्धि अवस्था पहिचानको लागि शारिरीक,दृष्टि बिहिन /कम दृष्टि भएका,बहिरा/ कम सुन्ने, दृष्टि बिहिन तथा बहिरा, बोल्न गाह्ने भएका, मानसिक अपांग, बौद्धिक रुपमा असक्त, विविध अपांगता भएका पर्दछन् ।घरपरिवार र समुदायमा हुने गरेका हिंसा, आमा बाबु र अभिभावकको मृत्यु, कुपोषण, गरिवी, अशिक्षा, अज्ञानता तथा चेतनाको कमी, बालश्रमको बोझ, मानसिक असन्तुलन आदिका कारण बालबालिकाहरु सानो छँदा मात्र होइन ठुलो भए पछि पनि उनीहरुको मनोविज्ञानमा गहिरो असर परेको हुन्छ । यसै सन्दर्भ हाम्रो देश लगाएत क्षेत्र, जिल्ला र स्थानिय स्तरमा वसेका अधिकांश बालबालिकाहरु गरिवी, विपन्नता र अभावका विचमा बाँचिरहेका छन् ।

उल्लेखित सुचकहरुको आधारमा हेर्दा यस वडामा रहेका जम्मा १३१० घरपरीवार मध्ये ९ घरमा बिषेश क्षमता भएका मानिस फेला परेका छन् । कुल जनसंख्या ६४३५ मध्ये ९ जना अपाङ्गता भएका मानिसहरु फेला परेका छन् जसमा शारिरीक अपांग पुरुष ३ र महिला १ गरी जम्मा ४ जना छन् । त्यसैगरी सुस्तश्रवण पुरुष १ ,बोल्न नसक्ने महिला २ जना रहेका छन् भने बौद्धिक अपांग बालक १ तथा बालिका १ गरी जम्मा २ आएको पाइन्छ । तलको तालिका तथा चार्टमा अपांगताको सम्बन्धी जनसंख्याको विवरणलाई विस्तृत रुपमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ६.१ अपांगताको आधारमा जनसंख्याको विवरण

क्र.सं.	भिन्न क्षमताको विवरण	बालक	बालिका	जम्मा
१	शारिरीक अपांग वा विकलाङ्ग	३	१	४
२	सुस्त श्रवण	१	०	१
३	बोल्न नसक्ने	०	२	२
४	बौद्धिक अपांग	१	१	२
	जम्मा			९

डायग्राम नं. ६.१ अपांगताको आधारमा जनसंख्याको विवरण

६.२ बालबालिका सम्बन्धी दीर्घरोगको अवस्था

आधारभूत सर्वेक्षणमा अपाङ्गता सम्बन्धि अवस्था पहिचानको लागि शारिरीक, मानसिक, दृष्टि तथा सुस्त श्रवण सम्बन्धि सुचकहरु राखिएको थियो । यसैगरी दिर्घ रोगी पहिचानको लागि एच.आई.भी. एड्स, मलेरिया, क्यान्सर, टि.बी., चिनी रोग सम्बन्धि सोधिएको थियो । दीर्घ रोग भन्नाले लागेपछि निको नहुने तथा निको भए पनि पूर्ण रुपमा निको हुन नसक्ने रोग भन्ने बुझिन्छ । उल्लेखित सुचकहरुको आधारमा हेर्दा यस वडामा दीर्घरोगी बालबालिकाहरु कुनै पनि दीर्घरोगको शिकार भएका छैनन भने बिगत तिन बर्षको अन्तरालमा कुनै पनि बालबालिकाको मृत्यु भएको छैन ।

६.३ खोप सम्बन्धी विवरण

यस वडामा रहेका ५ वर्ष भन्दा कम उमेरका बालबालिकाको संख्या बालक २४६ र बालिका ४७७ गरि जम्मा ४७७ जना रहेका छन् । खोप सम्बन्धि वडामा गरिएको अध्ययनले देखाए अनुसार जम्मा १३१० घरपरीवार मध्ये १२८६ घरपरीवारले आफ्नो बालबालिकाहरुलाई खोप दिएको पाइयो भने २४ परीवारले आफ्नो बालबालिकाहरुलाई खोप नदिएको पाइयो । यस वडालाई पुर्ण खोप प्राप्त क्षेत्र घोषणा गरिएको भए तापनी यस वडामा जम्मा ९८.०४ प्रतिशतले मात्र खोपको मात्रा लिएको देखिन्छ ।

सहश्राब्दी विकास लक्ष्य (Millennium Development Goals) अर्न्तगतको चौथो बुँदामा बाल मृत्युदर न्युनीकरण अर्न्तगत ५ वर्ष मुनिका सबै बालबालिकालाई उच्च प्राथमिकता दिई अकाल मृत्युवाट जोगाउनु पर्ने र सबै बालबालिका र शिशुहरुको बाँच्न पाउने अधिकारका लागि सहकार्य गर्दै समयमा नै आवश्यक मात्रामा खोप दिनु पर्ने कार्यलाई पनि जोड दिएको छ । त्यसैगरी सहस्राब्दी विकास लक्ष्यले बालबालिका विकासका लागि लिएको लक्ष्य तथा गन्तव्य (लक्ष्य ४: गन्तव्य ५: सन् १९९० को तुलनामा सन् २०१५ सम्ममा पाँच वर्ष मुनिका बालबालिकाको मृत्युदर दुई तिहाइले कम भएको हुनेछ । जसको फलस्वरुप हाम्रो देशले पनि आफ्नो केन्द्र देखि स्थानिय स्तरसम्म केहि हद सम्म यसको कार्यान्वयन गरेको देखिन्छ तर पुर्ण रुपमा सन्तोष गर्ने स्थिती भने रहेकोछैन । यस अवस्था संग यस वडाको अवस्थालाई तुलना गर्दा बालबालिकाले पाउनु पर्ने खोप सम्बन्धि सुविधाको अवस्था राम्रो देखिन्छ । यस वडामा ७७१ घरपरीवारले आफ्नो बालबालिकाहरुलाई पोषिलो खाना दिएको पाइयो भने ५३९ घरपरीवारले आफ्नो बालबालिकाहरुलाई पोषिलो खाना नदिएको पाइयो त्यसैगरी ४७८ घरपरीवारले आफ्नो बालबालिकाहरुको तौल लिएको पाइयो भने ८३२ घरपरीवारले आफ्नो बालबालिकाहरुको तौल नलिएको पाइयो । यस वडामा ७ परीवारका बालबालिकालाई बाल आश्रममा राखिएको छ भने १३०३ परीवारका बालबालिका आफ्नै घरपरीवार संग नै बसेका छन् ।

६.४ कुलतमा फसेका बालबालिकाको विवरण

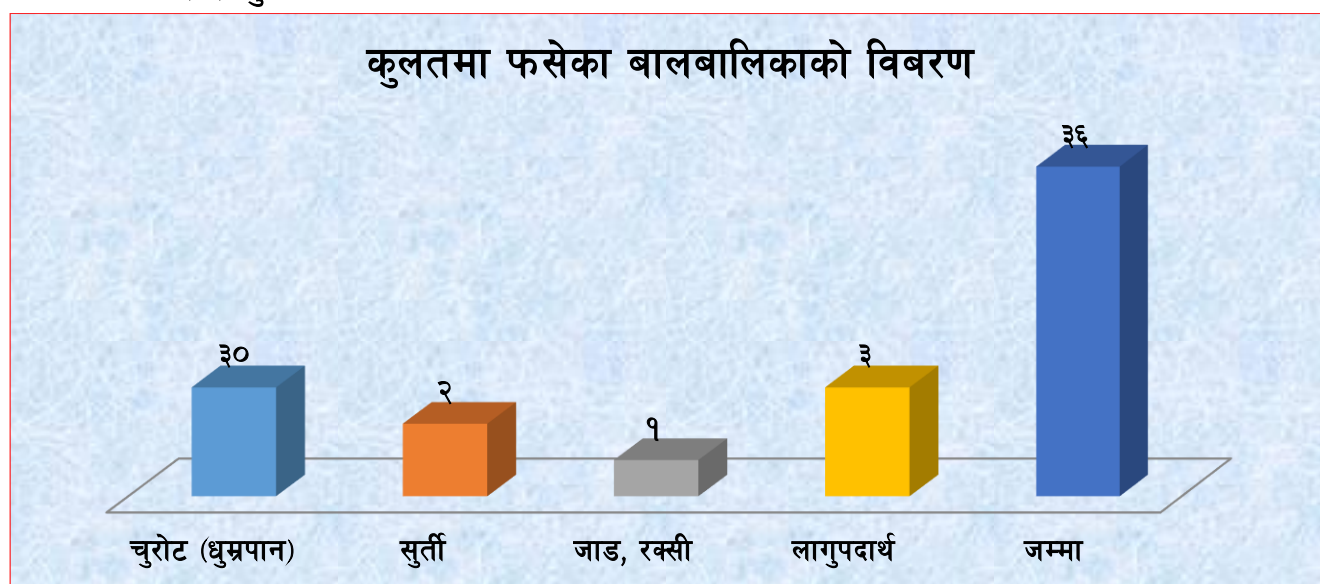
मानिस जन्मदै खराब भएर जन्मेको हुँदाँ समय, परिस्थिती तथा संगतले उसलाई गलत बनाउदछ । यस वडामा सुर्ति, खैनी (मद्यपान) जस्तो कुलतमा फसेका बालबालिकाको संख्या ३६ रहेको छ । कुनै बालबालिका सडक बालबालिकाको रुपमा देखा परेका छैनन् भने बालक कामदारको रुपमा देखा पर्नेको संख्या पनि शुन्य नै रहेको छ । त्यसैगरी ६ जना बालक र ४ जना बालिका बाल क्लवमा आवद्ध रहेका

छन् । विभिन्न कुलत तथा त्यसमा फसेकाको संख्या तलको तालिका तथा स्तम्भ चित्रमा प्रस्तुत गरीएको छ ।

तालिका नं. ६.२ कुलतमा फसेका बालबालिकाको विवरण

क्र.स	कुलतको प्रकार	संख्या
१	चुरोट (धुम्रपान)	३०
२	सुती	२
३	जाड, रक्सी	१
४	लागुपदार्थ	३
	जम्मा	३६

डायग्राम नं. ६.२ कुलतमा फसेका बालबालिकाको विवरण

६.५ कुपोषणको अवस्था

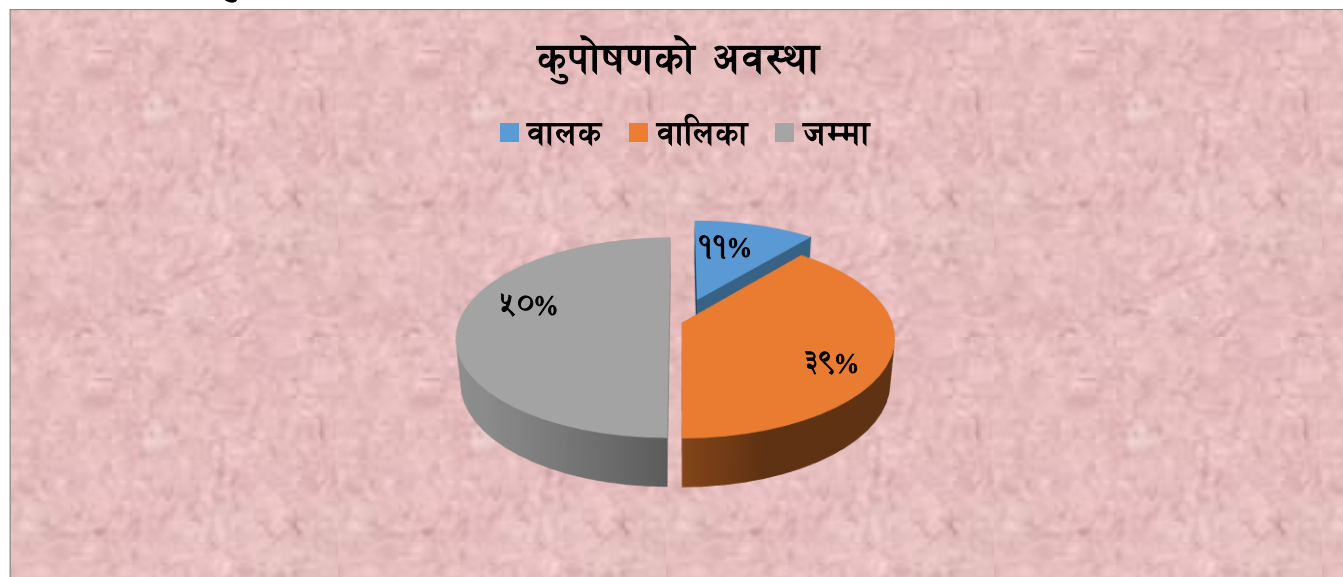
यस वडामा रहेका १२२३ घरपरीवार लाई बालअधिकार को बारेका जानकारी छ भने ८८ घरपरीवार लाई बालअधिकार को बारेका जानकारी छैन । गाँस, बास र कपास मानीसको नैसर्गीक अधिकार हो तथ्यांक ले देखाए अनुसार यस वडामा रहेका जम्मा ४७७ वालवालिका (५ वर्ष मुनिका) मध्ये ४१ जना जस्मा वालक ९ र वालिका ३२ जना कम तौल भएका छन् । यस वडामा कुपोषण तथा कम तौल भएका बालबालिकाको कुल जनसंख्या ४१ रहेको छ । यस्को विवरणलाइ तलको तालिका तथा चार्टमा प्रस्तुत गरीएको छ ।

तालिका नं. ६.३ कुपोषणको अवस्था

क्र.स	लिंग	संख्या
१	वालक	९
२	वालिका	३२

जम्मा	४१
-------	----

चाट नं. ६.३ कुपोषणको अवस्था

६.६ बिरामी हुदाँ जाने स्वास्थ्य केन्द्र सम्बन्धी विवरण

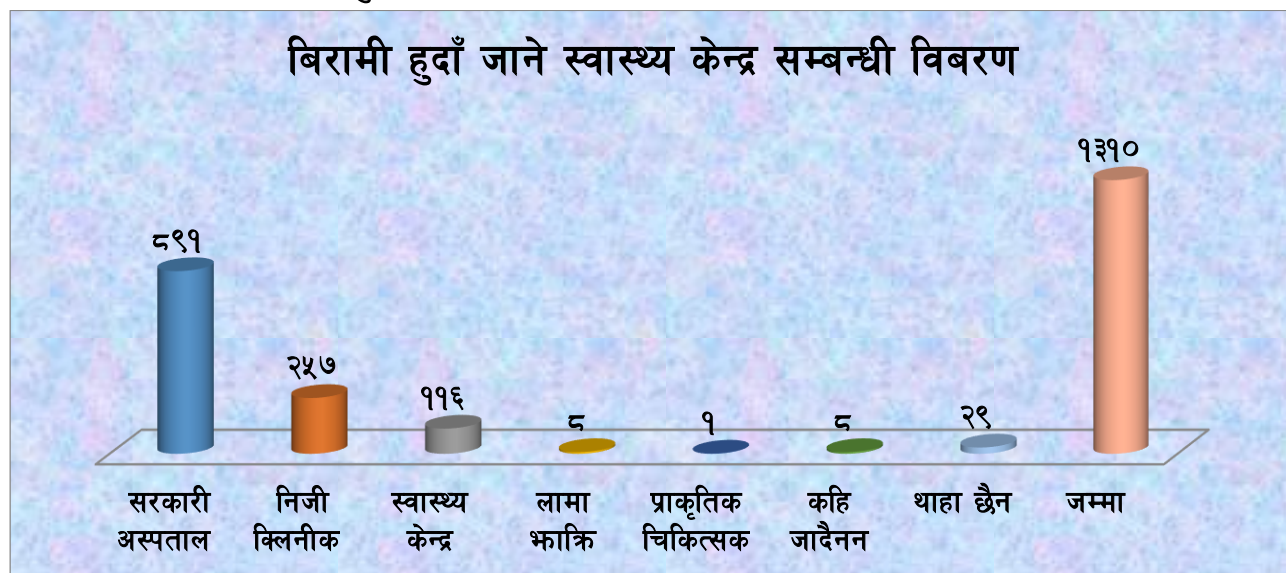
हाल नेपाल सरकारले स्थानीय तहमा यथाशक्य एउटा वडा भित्र एउटा स्वास्थ्य चौकी स्थापना गर्ने निर्णय गरेपछि देशका विभिन्न भागहरुमा स्वास्थ्य चौकी तथा अस्पतालहरु बन्न लागेका देखिन्छन् । यस वडामा भित्र वस्ने अधिकांश घरपरिवारहरुले बिरामी हुंदा नजिकको सरकारी अस्पतालको सेवामा निर्भर रहेका हुन्छन् भने केहि मात्रामा निजी अस्पतालमा जाने गरेको पनि देखिन्छ । यस वडामा ८९१ घरपरिवारका सदस्य बिरामी हुदा सरकारी अस्पताल जाने गरेका छन् भने २५७ घरपरिवारका सदस्य बिरामी हुदा निजी क्लिनिक जाने गरेका छन् । अज्ञानताको कारण लामा भाँक्री तथा फुकफाक गर्ने चलन पनि रहेको छ भने केही परिवारहरु कही पनि नगई आफै ठिक हुन्छ भनि वस्ने गरेको पनि पाईएको छ । समष्टिगत रुपमा उपचार सेवा प्राप्त गर्ने तरिका र स्थान तथा यस वडामा बसोवास गर्ने परिवारहरुका लागि रहेको नजिकको स्थानीय स्वास्थ्य चौकीमा सेवा प्राप्तिको दुरी वारेमा तलको तालिका र डाईग्राममा देखाईएको छ ।

तालिका नं.६.४ बिरामी हुदाँ जाने स्वास्थ्य केन्द्र सम्बन्धी विवरण

क्र.स	बिरामी हुदाँ जाने स्थानको विवरण	घर परिवार संख्या
१	सरकारी अस्पताल	८९१
२	निजी क्लिनिक	२५७
३	स्वास्थ्य केन्द्र	११६
४	लामा भाँक्री	८
५	प्राकृतिक चिकित्सक	१
६	कहि जादैनन	८
७	थाहा छैन	२९

जम्मा	१३१०
-------	------

डायग्राम नं. ६.४ विरामी हुदाँ जाने स्वास्थ्य केन्द्र सम्बन्धी विवरण

६.७ स्वास्थ्य संस्था जान लाग्ने समय

यस वडामा बसोबास गर्ने जम्मा १३१० घरपरिवार मध्ये ६५० परिवारलाई ६० मिनेट भन्दा टाढा स्थानीय स्वास्थ्य चौकी रहेको देखिन्छ। यस बाहेक ६६० परिवारका लागि उक्त स्थानमा पुग्नका लागि १५ देखि ३० मिनेट समय लाग्दछ। तलको तालिकामा स्वास्थ्य संस्था जान लाग्ने समय को विवरण लाई प्रस्तुत गरीएको छ।

तालिका नं.६.५ स्वास्थ्य संस्था जान लाग्ने समय

सि न	स्वास्थ्य संस्था	पुग्न लाग्ने समय
१	उपस्वास्थ्य चौकी	३० देखि मि ६०
२	अस्पताल	३० देखि मि ६०

६.८ समुदायमा देखिने प्रमुख रोगहरु

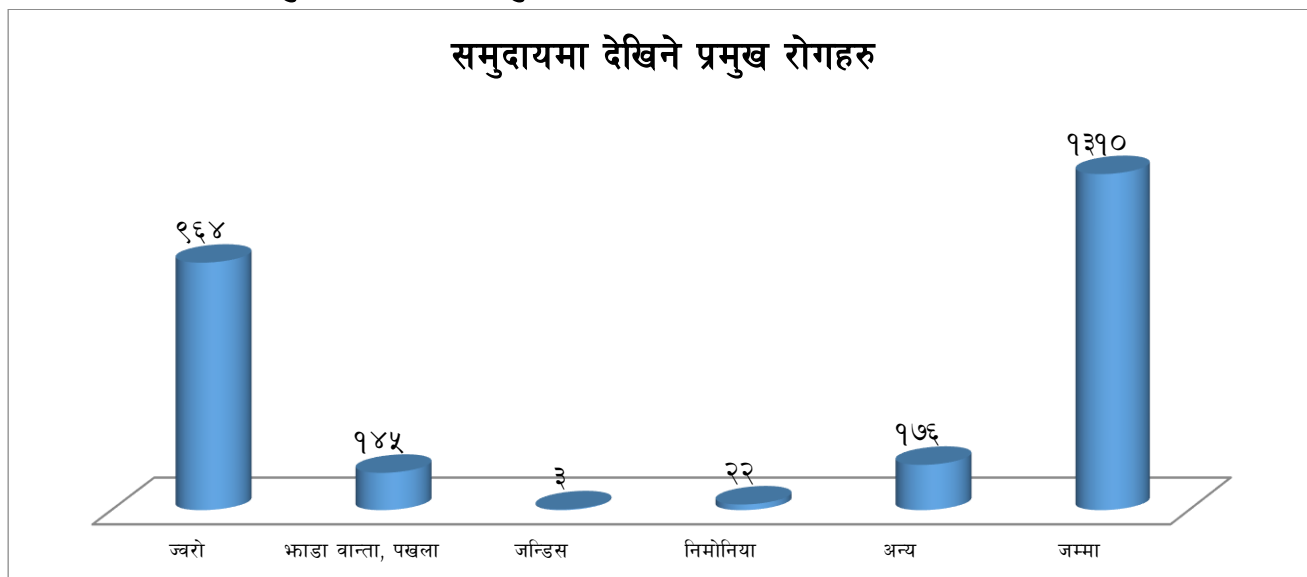
माडी नगरपालिकाको यस वडा नं १ मा विरामी हुदाँ देखिने मुख्य रोग मध्ये सबै भन्दा बढि ज्वरोको कारण भएको देखिन्छ भने निमोनिया तथा भाडा वान्ता पखलाको कारण विरामी हुनेको संख्या पनि बढि नै रहेको देखिन्छ। यसको विवरणलाई तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएकोछ।

तालिका नं.६.६ समुदायमा देखिने प्रमुख रोगहरु

क्र.स	प्रमुख रोगहरु	घरपरीवार संख्या
१	ज्वरो	९६४
२	भाडा वान्ता, पखला	१४५

३	जन्डिस	३
४	निमोनिया	२२
५	अन्य (मधुमेह, उक्त रक्तचाप आदि)	१७६
	जम्मा	१३१०

डायग्राम नं. ६.६ समुदायमा देखिने प्रमुख रोगहरु

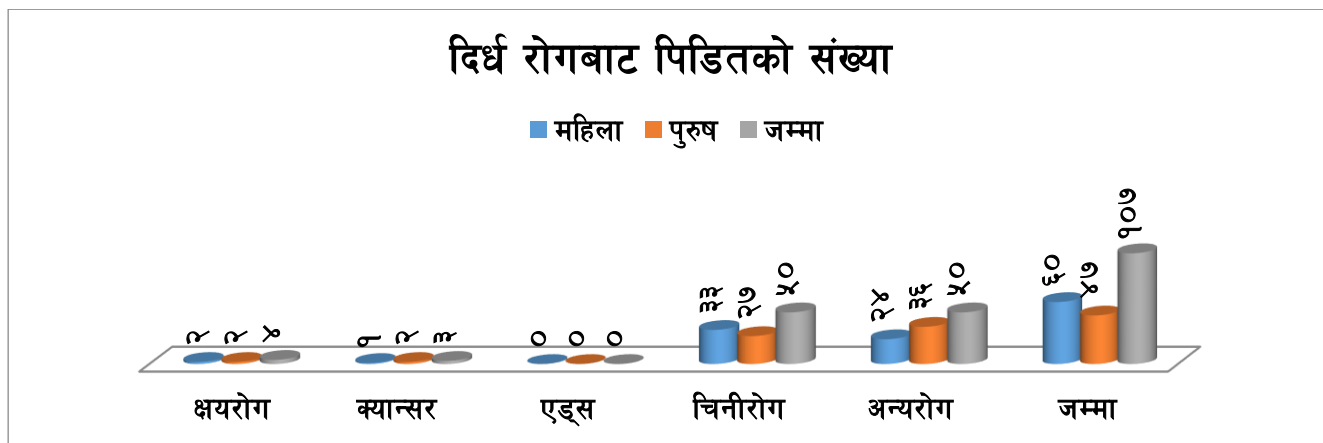
६.९ दिर्घ रोगबाट पिडितको संख्या

यस वडामा गरिएको स्थलगत सर्भेक्षण अनुसार यस वडामा १०७ परीवारका मानीसलाई दिर्घ रोग देखिएको छ भने ११९३ परीवार लाई दीर्घ रोगले सताएको छैन । अवस्थालाई हेर्दा सबै भन्दा बढि दीर्घ रोगीहरु चिनि रोग बाट तथा अन्य रोगबाट १०० घर परीपारका सदस्य दिर्घ रोगबाट पिडित रहेको देखिन्छ भने ३ महिला तथा १६ पुरुषको को विगत एक बर्ष भित्र मृत्यु भएको छ । अन्यको अवस्थालाई तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएकोछ ।

तालिका नं. ६.७ दिर्घ रोगबाट पिडितको संख्या

सि न	प्रमुख रोगहरु	महिला	पुरुष	जम्मा
१	क्षयरोग	२	२	४
२	क्यान्सर	१	२	३
३	एड्स	०	०	०
४	चिनीरोग	३३	२७	६०
५	अन्यरोग	२४	३६	६०
	जम्मा	६०	४७	१०७

डायग्राम नं. ६.७ दिर्घ रोगबाट पिडितको संख्या

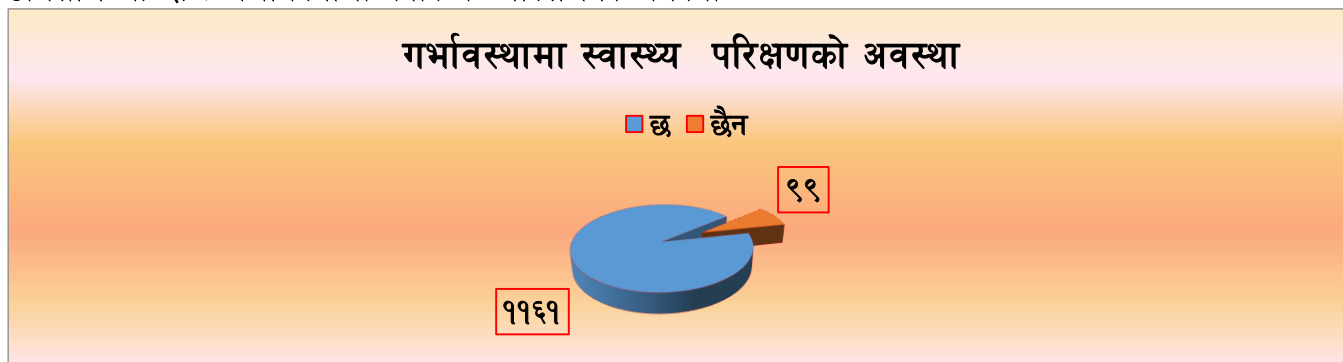
६.१० गर्भावस्थामा स्वास्थ्य परिक्षणको अवस्था

यस वडामा गरिएको स्थलगत सर्भेक्षण अनुसार यस यस मा रहेका जम्मा गर्भावती महिलाहरु मध्ये १२११ घर परीवारका महिलाले आफु गर्भवती भए पछि स्वास्थ्य जाँच गर्ने गरेका छन भने बाँकी ९९ घर परीवारका महिलाले आफु गर्भवती भए पछि स्वास्थ्य जाँच नगर्ने गरेको देखिएको छ भने यसै लापरवाहिले ६ घर परीवारका महिलाको सुत्केरी भएको ६ हप्तामा मृत्यु भएको छ । यस सम्बन्धीको अवस्थालाई तल रेखा चित्रमा प्रस्तुत गरिएकोछ ।

तालिका नं. ६.८ गर्भावस्थामा स्वास्थ्य परिक्षणको अवस्था

सि न	बिवरण	परीवार संख्या
१	छ	११६१
२	छैन	९९

डायग्राम नं. ६.८ गर्भावस्थामा स्वास्थ्य परिक्षणको अवस्था

६.११ मातृ स्वास्थ्य सम्बन्धी विवरण

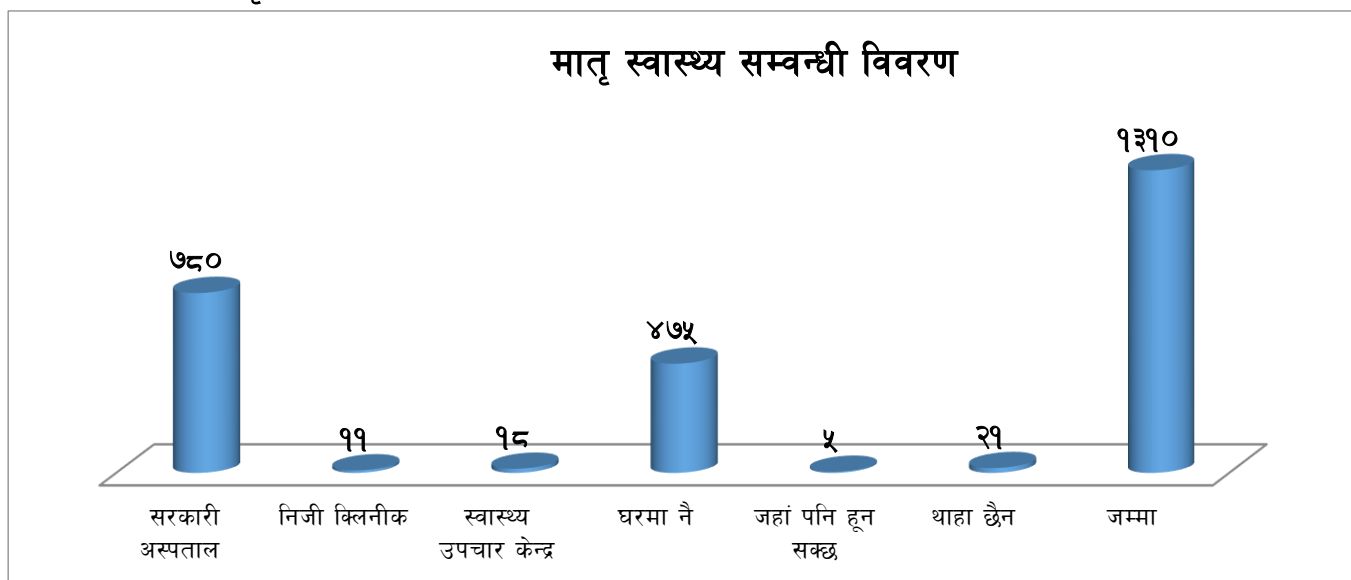
यस वडाभित्र गरिएको अध्ययन तथा सर्भेक्षणले देखाए अनुसार यस क्षेत्रका ५ घर परीवारमा महिलाहरु जहाँ पनी (काम गर्ने वा घर बाहेकको अन्य स्थान) ठाँउ बच्चा जन्माउने गर्दछन । सरकारी अस्पतालमा जाने महिलाहरुको घर परीवार संख्या ७८० रहेको छ भने निजि क्लिनिक भन्ने परीवार संख्या ११ वटा रहेका छन् । सुत्केरी अवस्थामा विविध कारणले ६ घरपरीवारका महिलाको दुखद मृत्यु समेत भएको पाइएको छ । समष्टिगत

रुपमा महिला सूत्केरी हुने बेलामा उपचार सेवा प्राप्त गर्ने स्थान अनुसारको परिवार संख्याको वितरणको अवस्थालाई तलको तालिका तथा चार्टमा देखाईएको छ ।

तालिका नं.६.९ मातृ स्वास्थ्य सम्बन्धी विवरण

सि.न	स्थान	संख्या
१	सरकारी अस्पताल	७८०
२	निजी क्लिनिक	११
३	स्वास्थ्य उपचार केन्द्र	१८
४	घरमा नै	४७५
५	जहां पनि हुन सक्छ	५
६	थाहा छैन	२१
	जम्मा	१३१०

डायग्राम नं.६.९ मातृ स्वास्थ्य सम्बन्धी विवरण

६.१२ परिवार नियोजन सम्बन्धि विवरण

जनसंख्याको तिब्र वृद्धीको कारण विभिन्न वातावरणीय समस्याहरु देखा परेका छन् । जनसंख्याको उच्च चापको कारण खाद्यन्नमा पनि समस्या देखा परेको छ । यस्ता समस्याबाट छुटकारा पाउनको लागि विभिन्न निराकरणका उपाएहरु ऋपनाउनु पर्दछ । यस्ता उपायहरुमा परीवार नियोजन पनि एक हो । यस वडामा परीवार नियोजन का साधनहरुको प्रयोगका रुपमा रहेका निम्न उपाएहरु लाई तलको तालिका तथा डायग्राममा प्रस्तुत गरीएको छ ।

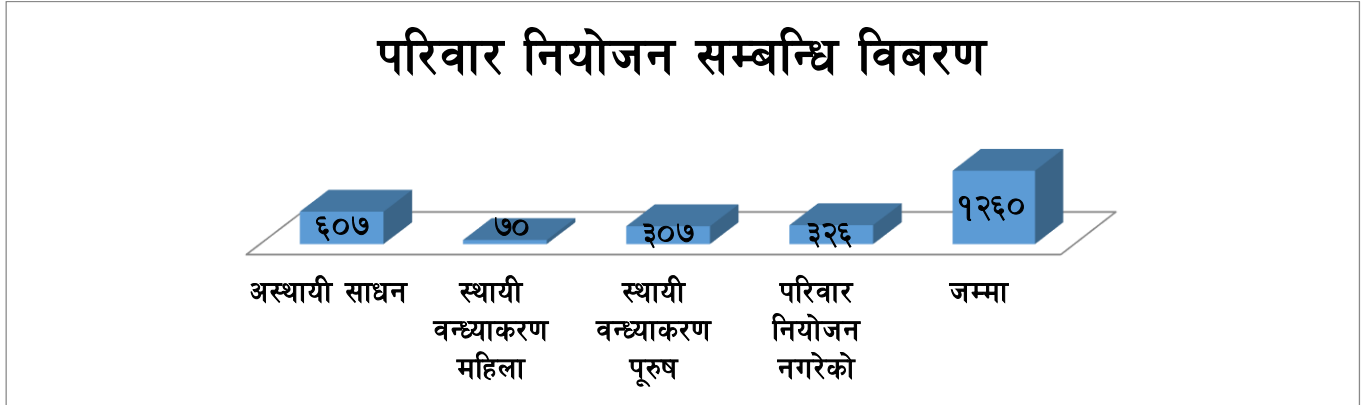
तालिका नं.६.१० परिवार नियोजन सम्बन्धि विवरण

सि.न	विवरण	घर परीवार संख्या
१	अस्थायी साधन	६०७
२	स्थायी वन्ध्याकरण महिला	७०

३	स्थायी वन्ध्याकरण पुरुष	३०७
४	परिवार नियोजन नगरेको	३२६
जम्मा		१३१०

डायग्राम नं. ६.१० परिवार नियोजन सम्बन्धि विवरण

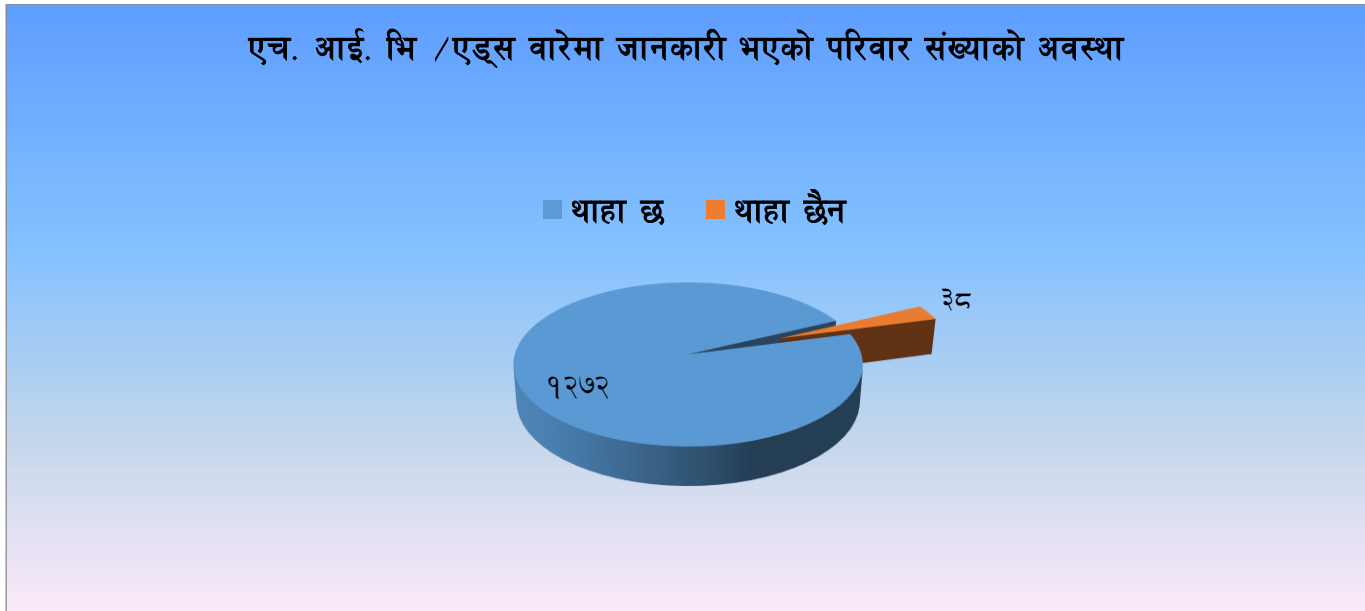
६.१३ एच. आई. भि / एड्स वारेमा जानकारी भएको परिवार संख्याको अवस्था

यस वडाभित्र गरिएको अध्ययनले देखाए अनुसार यस क्षेत्रका १२७२ परिवारलाई एच. आई. भि / एड्स वारेमा जानकारी भएको पाइयो भने ३८ परिवारलाई एच. आई. भि / एड्स वारेमा जानकारी नभएको पाइयो । यसको अवस्थालाई तलको रेखाचित्रमा देखाईएको छ ।

तालिका नं. ६.११ एच. आई. भि / एड्स वारेमा जानकारी भएको परिवार संख्याको अवस्था

क्र.स	विवरण	परिवार संख्या
१	थाहा छ	१२७२
२	थाहा छैन	३८
जम्मा		१३१०

डायग्राम नं. ६.११ एच. आई. भि / एड्स वारेमा जानकारी भएको परिवार संख्याको अवस्था

माथि गरिएको अध्ययन तथा विश्लेषणलाई सहस्राब्दी विकास लक्ष्यले समावेश गरेको न्यून शिशु मृत्युदर, मातृत्व सुधार तथा एच आई भी / एड्स, मलेरिया र अन्य रोगहरूसँग तुलना गरी यसको बारेमा अध्ययन तथा विश्लेषण गरिएको छ ।

परीच्छेद सात : आर्थिक विकास

७.१ मुख्य पेशा

आर्थिक विकास सरकारको प्रमुख उद्देश्यका रूपमा रहेको हुन्छ। रोजगारीको अवस्था, उद्योगधन्दाको पूर्ण विकास तथा व्यावसायिक खेति प्रणालीको प्रवर्द्धनबाट आर्थिक विकास हुन सक्ने मानिन्छ। यस वडामा उद्योगधन्दाको अवस्था निकै कम मात्रमा रहेको छ। ठुला र रोजगारमुलक उद्योगधन्दाको अभाव रहेकाले यस वडाका अधिकांश मानिसहरु कृषि पेशामा आधारीत छन्। यसैगरी आधारभुत सर्भेक्षणको अध्ययन अनुसार कृषिमा ५३.५५ प्रतिशत, नोकरीमा ४.०७ प्रतिशत, व्यापार व्यवसायमा लाग्नेहरुको संख्या २०५ (३.१५ प्रतिशत) लगाएत रहेको देखिन्छ। यस वडाका मानिसहरुको पेशाको अवस्थालाई तलको तालिकामा देखाइएको छ।

तालिका नं.७.१ मुख्य पेशा

क्र.स	पेशा	पुरुष	महिला	जम्मा	जम्मा प्रतिशत
१	कृषि	१४४३	२०८४	३५२७	५३.५५
२	व्यापार	१२३	८२	२०५	३.१५
३	नोकरी	२००	५२	२५२	४.०७
४	ज्यामी सिपयुक्त	५२	१	५३	०.८६
५	वै. रोजगार	४५०	२५	४७५	७.७४
६	ज्यामि	८४	२	८६	१.३९
७	पशुपालन	९	१	१०	०.०८
९	विधार्थी	७०३	७६५	१४६८	२३.४१
	अन्य	१८१	१७८	३५९	५.८
	जम्मा	३२४५	३१९०	६४३५	१००

डायग्राम नं.७.१ मुख्य पेशा

माथिको तालिकामा यस वडाका मानिसहरुको पेशा दर्साइएको छ। उक्त तालिकामा देखाईए अनुसार यस वडाका धेरै मानिसहरुको मुख्य पेशा कृषि नै रहेको छ। यस तालिकामा देखाईएका अनुसार यहाँका १४४३ पुरुष र २०८४ महिलाको प्रमुख पेशा कृषि रहेको छ। यो संख्या यस वडाको कुल जनसंख्याको ५३.५५

प्रतिशत हुन आउँछ । यता यस वडाका २५२ मानिसहरु नोकरी तथा ४७५ मानिसहरु वैदेशिक रोजगारीमा लागेको देखिन्छ ।

७.२ खाद्यान्नको अवस्था सम्बन्धी विवरण

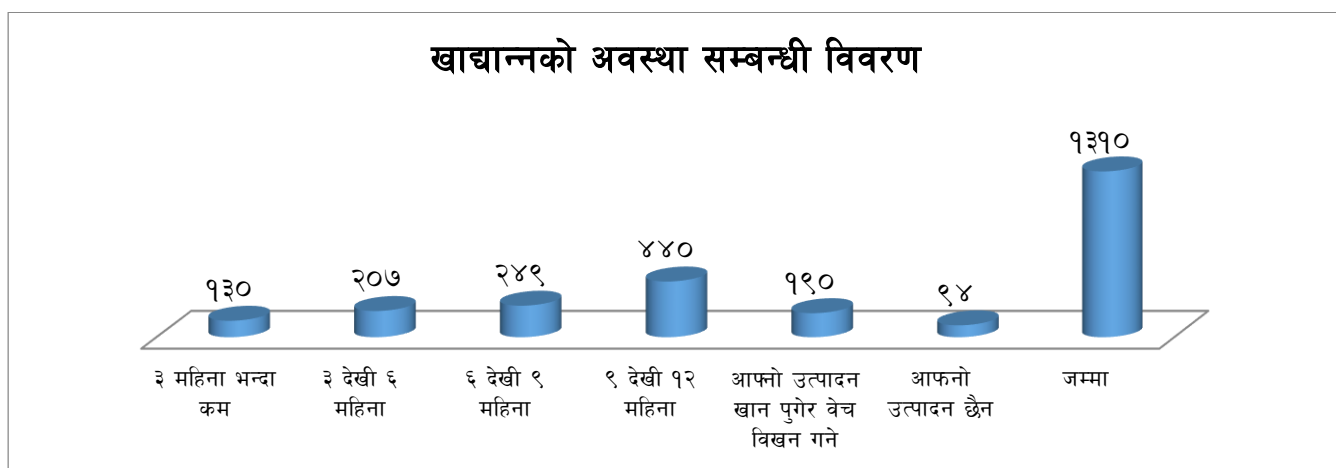
यस वडाका अत्यधिक मानिसहरुको मुख्य पेशा कृषि नै हो भन्ने कुरा प्रशङ्कवस माथि नै चर्चा गरिएको छ । कृषि पेशा भन्नाले जमीनमा खेतीपाती गर्ने वा पशुपालन व्यवसाय गर्ने कुनै एक वा दुवै क्षेत्रहरु पर्दछन् । अतः यस वडा मानिसहरुलाई उर्वर भुमी भएको कारण वर्षभर कृषि पेशामा लाग्दा खान लगाउन भने समस्या नरहेको देखिन्छ ।

खाद्यान्न उपलब्धताको स्थितिलाई हेर्दा यस वडा भित्र बाह्रै महिना खान पुग्ने परिवारको संख्या धेरै ४४० रहेको छ । जम्मा परिवार संख्या मध्ये २०७ परिवारलाई आफ्नो उत्पादनले ६ महिना भन्दा बढी खान पुग्दैन भने १३० परिवारलाई आफ्नो उत्पादन ३ महिना भन्दा बढि खान नपुग्ने देखिन्छ भने आफ्नो उत्पादन खान पुगेर बेच विखन गर्न पुग्नेको परिवार संख्या १९० रहेको छ भने आफ्नो उत्पादन नहुनेको घर संख्या ९४ रहेको छ । तलको तालिकामा यस वडाका मानिसहरुको आफ्नो उत्पादनले खान पुग्ने र नपुग्ने अवस्था देखाइएको छ ।

तालिका नं ७.२ खाद्यान्नको अवस्था सम्बन्धी विवरण

क्र.स	अन्नवाली उत्पादनको अबस्था	घर परीवार संख्या
१	३ महिना भन्दा कम	१३०
२	३ देखी ६ महिना	२०७
३	६ देखी ९ महिना	२४९
४	९ देखी १२ महिना	४४०
५	आफ्नो उत्पादन खान पुगेर बेच विखन गर्ने	१९०
६	आफ्नो उत्पादन छैन	९४
	जम्मा	१३१०

डायग्राम नं ७.२ खाद्यान्नको अवस्था सम्बन्धी विवरण

७.३ वडामा प्रचलित बालिका उन्नत जातहरु

यो वडा कृषी क्षेत्रको लागि अत्यन्तै उपयुक्त क्षेत्र मानिन्छ। यस वडा लगाईने मुख्य वालीहरुमा धान, गहुँ, मकै, तरकारी वाली, तेलहन, नगदे तथा दलहन वालि पर्दछन्। यहाँ खाद्यान्य वाली अन्तरगत धान, गहुँ तथा मकै जस्ता वालीहरु लगाउने गरिएको छ भने तोरी, सूर्यमुखी जस्ता तेलहन वालीहरु पनि लगाएको देखिन्छ। यसै गरी तरकारी वाली अन्तरगत काउली, प्याज, आलु जस्ता खेतीहरु सिजन अनुसारको हुने हुदा यस्ता पनि लगाएको देखिन्छ भने मास, मसुरो जस्ता दलहन वाली लगाउने गरिएको छ। तलको तालिका मा यस वडाभित्र लगाइने मुख्य वालीलाई देखाईएको छ विशेष गरि यस वडामा प्रचलित वालिका उन्नत जातहरुको विवरणलाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं.३ वडामा प्रचलित वालिका उन्नत जातहरु

क्र.सं.	वालीको नाम	प्रचलित जात
१.	धान	सुनौलो सुगन्धा, रामधान, मकवानपुर १, सावित्री, स्थानीय मन्सुली, राधा ७, राधा ११, राधा १२, बर्मेली, गोला, बातीसरा, खोले जर्नेली, पाखे जर्नेली, स्थानीय पहेले, गोरखनाथ, लोकनाथ, खुमल, चैते २, चैते ४, हर्दिनाथ १
२.	मकै	मनकाना १, मनकामना ३, खुमल पहेलो, रामपुर कम्पोजिट, अरुण १, अरुण २, हेटौडा कम्पोजिट, गणेश (हाइब्रीड), गौरव, देउती, सितला, पोसिलो, मनकामना १, अरुण १,२
३.	गहुँ	WK १२०४, गौतम, NL २९७, BL१०२२, BL१४७३, RR२१, सिद्धार्थ, अन्नपूर्ण आदि

७.४ खाद्यवालीमा लाग्ने विभिन्न रोग किरा सम्बन्धी विवरण

साधारणतया यस वडा भित्र तरकारी वाली, फलफुल तथा खाद्यान्न वालिमा विभिन्न रोग तथा किरा लाग्ने गरेको पाईएको छ। खासगरी यहाँका विभिन्न वडा तथा वस्तीहरुमा तरकारीमा लाग्ने रोगमा विशेषगरि लाई, खुमे, डडुवा, दुसी तथा गवारो राते जस्ता रोग देखा परेको छ भने फलफुल खेति तर्फ लाग्ने रोगमा लाई, खुमे, डडुवा, दुसी, सुन्तलाको पात पहेलो हुनु, सिरुस, फल भर्ने, फल कुहिने तथा फुल भर्ने जस्ता रोग लाग्ने गरेको देखिन्छ। खाद्यान्न वालीमा लाई, डडुवा, दुसी, गवारो, पात सुक्ने, पतेरो आदी जस्ता रोगहरु लाग्ने गरेको देखिन्छ। विभिन्न खाद्यवालीमा लाग्ने विभिन्न रोग किरा सम्बन्धी विवरणलाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं.७.४ खाद्यवालीमा लाग्ने विभिन्न रोग किरा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	वालीमा लाग्ने मुख्य रोग	वालीमा लाग्ने मुख्य मुख्य किराहरु	भारपात	प्राकृतिक शत्रुहरु
धान	खैरा, डडुवा, Blast, Foot rot	गवारो, फट्याङ्गा, पतेरो	चामा, दुवो, मस्याहदा	माकुरा, छिर विटे कमिला, बाघे खपटे
मकै	sheat blight, कालोपोके	गवारो, गुन, फौजी किरा	गन्धे भार, दुवो, काला भार	माकुरा, छिर विटे कमिला

गहुं	कालोपोके, सिन्धुरे	फेद कटुवा	रगते, मोथे	माकुरा
------	--------------------	-----------	------------	--------

७.५ पशुपालन सम्बन्धि विवरण

यस वडाको पशुपालनको तथ्याङ्कलाई हेर्दा मुख्य रूपमा यस वडा भित्र विभिन्न किसिमका पशुहरु जस्तै गाई, गोरु, भैसी, राँगा, भेडा, वाखा, सुंगुर आदी पाल्ने गरेको पाईएको छ । तुलनात्मक रूपमा हेर्दा स्थानिय जातका भन्दा उन्नत जातका पशु पाल्नेको संख्या कम देखिन्छ ।

७.६ पंक्षी तथा अन्यसम्बन्धि विवरण

यस वडामा पंक्षीको अवस्थालाई हेर्दा कुखुरा पाल्नेको संख्या वढी देखिन्छ । कुखुराको संख्यालाई हेर्ने हो भने ब्रोइलर जातका कुखुरा व्यवसायिक रूपमा पाल्ने गरेकोले यसको संख्या वढी देखिन्छ । यस्तै यस वडा भित्र हाँस तथा अन्य जातका पंक्षि पाल्नेको संख्या ज्यादै न्यून रूपमा देखिन्छ ।

७.७ पशुपंक्षिमा लाग्ने रोगको विवरण

यस वडा भित्र पशुहरुमा लाग्ने मुख्य रोगमा खोरेत, नाम्ले तथा जुगा लाग्ने गरेको पाइन्छ भने पंक्षिहरुमा लाग्ने मुख्य रोगमा आखाँ पाक्ने, नाम्ले, रानी खेत, गंभारो तथा वर्ड फ्लू हुन । यस्तै माछामा लाग्ने मुख्य रोग पडगास हो ।

तालिका नं.७.५ पशुपंक्षिमा लाग्ने रोगको विवरण

पशुहरुमा लाग्ने मुख्य रोग	पंक्षिहरुमा लाग्ने मुख्य रोग	माछामा लाग्ने मुख्य रोग
खोरेत, नाम्ले	आखाँ पाक्ने, नाम्ले	पडगास
खोरेत, नाम्ले	आखाँ पाक्ने, नाम्ले	पडगास
खोरेत, नाम्ले, जुगा	आखाँ पाक्न	पडगास
खोरेत, नाम्ले, जुगा	नाम्ले	पडगास
खोरेत,, भ्यागुते, चाचो,पटंगे, विषालु जिवाणु	रानी खेत, गंभारो, वर्ड फ्लू	

स्रोत : स्थलगत सर्वेक्षण २०७४

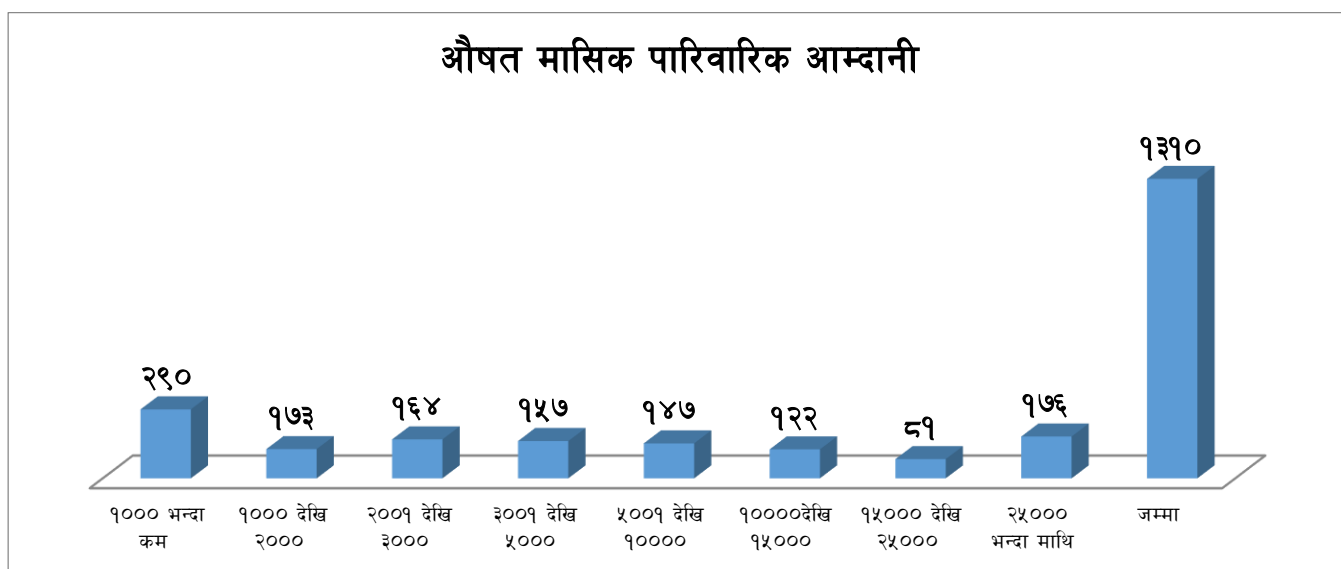
७. ८ औषत मासिक पारिवारिक आम्दानी

यस वडाका मानिसहरुले गर्ने विभिन्न पेशा व्यवसाय गरेर प्रति महिनाको आम्दानी जुटाउने गरेको विवरण प्रसंगवस माथि नै परेको छ । यस वडाका मानिसहरुको मासिक आम्दानी को अवस्थालाई तलको तालिकामा दिइएको छ ।

७. ६ औषत मासिक पारिवारिक आम्दानी

क्र.स	औषत मासिक पारिवारिक आम्दानी	घरपरीवार संख्या
१	१००० भन्दा कम	२९०
२	१००० देखि २०००	१७३
३	२००१ देखि ३०००	१६४
४	३००१ देखि ५०००	१५७
५	५००१ देखि १००००	१४७
६	१००००देखि १५०००	१२२
७	१५००० देखि २५०००	८१
८	२५००० भन्दा माथि	१७६
	जम्मा	१३१०

डायग्राम नं ७. ३ औषत मासिक पारिवारिक आम्दानी

माथिको तालिकामा यस वडाका वासिन्दाहरुको प्रति महिना आम्दानिको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । प्राप्त विवरण अनुसार वडाका मानिसहरुले मासिक रुपमा औषत रु १००० भन्दा कम कमाउनेको परिवार संख्या २९० रहेको देखिन्छ, १००० देखि २००० सम्म आम्दानि गर्ने को संख्या १७३ रहेको छ, त्यसैगरी २००१ देखि ३००० कमाउने परिवार संख्या १६४ रहेको छ, यस अनुसार ३००१ देखि ५००० कमाउनेको संख्या १५७ रहेकोछ । समग्रमा यस वडाका १७६ घरपरिवारको मासिक आम्दानी २५००० भन्दा बढी रहेको छ । मासिक रुपमा जति आम्दानी हुन्छ, उत्तिकै मात्रामा खर्च हुनुले उनीहरुको आर्थिक अवस्था पनि कमजोर रहेको देखिन्छ । व्यापार व्यवसायको कमी, खेतिको असमान वितरण, चेतना र प्राविधिक ज्ञानको कमी आदि कारणले गर्दा यस वडाको मासिक आय स्तर कम भएको हो । आय कम भएका कारण नै मानिसहरुले अत्यावश्यक वस्तुहरुमा पनि कटौती गर्ने हुनाले यसका लागि शिपमुलक तालिम, शिक्षाको प्रचुरतम प्रचारप्रसार तथा आय आर्जनका वैकल्पिक उपायको खोजी गर्न पनि त्यत्तिकै आवश्यक देखिन्छ ।

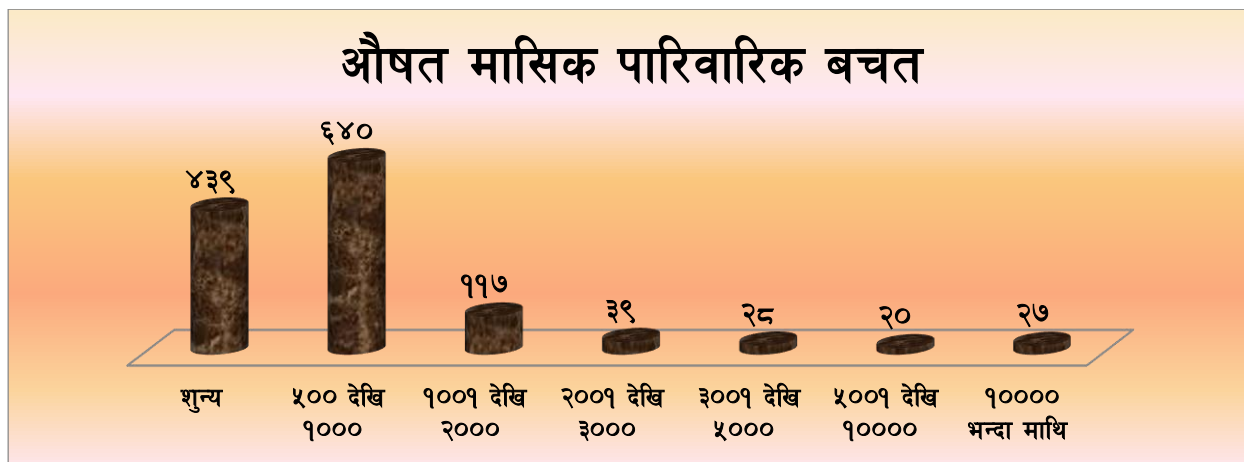
७.९ औषत मासिक पारिवारिक बचत

यस वडाका अधिकांश परिवारको बचतको अवस्था प्राय ५०० देखि १००० नै रहेको छ । किनभने आफ्नो भू-स्वामित्व कम भएका परिवार संख्याको अवस्था उल्लेख्य रहेको र भू-स्वामित्व भएका परिवार संख्याहरूको पनि जग्गा जमिनको मात्रा ज्यादै कम भएको हुँदा बचत गर्न सक्ने अवस्था देखिदैन । जति आमदानी हुन्छ त्यसैलाई परिवार पालनको लागि खर्च गर्ने भएको हुँदा बचतको अवस्था नगण्य नै रहेको छ । यस वडामा ४३९ घरपरिवार को बचत शून्य रहेको छ भने केवल २७ घरपरिवारका बचत १०००१ भन्दा माथि रहेको छ । औषत मासिक पारिवारिक बचतको आधारमा परिवार संख्याको अवस्था निम्नानुसार रहेको छ ।

तालिका नं.७.७ औषत मासिक पारिवारिक बचत

क्र.स	औषत मासिक पारिवारिक बचत	घर परिवार संख्या
१	शून्य	४३९
२	५०० देखि १०००	६४०
३	१००१ देखि २०००	११७
४	२००१ देखि ३०००	३९
५	३००१ देखि ५०००	२८
६	५००१ देखि १००००	२०
८	१०००० भन्दा माथि	२७
जम्मा		१३१०

डायग्राम नं.७.४ औषत मासिक पारिवारिक बचत

७.१० रोजगारीको लागि बिदेश जानेको विवरण तथा बेरोजगारीको अवस्था

यस वडाका धेरै जसो मानिसहरू कृषिमा सलग्न रहेको पाइन्छ भने केही युवाहरूदैनिक ज्यालादारीनै रोजगारको मुख्य स्रोत रहेको पाइन्छ । केही युवाहरू निजी तथा संस्थागत नोकरी तथा आफ्नो व्यापार व्यवसाय तर्फ आकर्षित छन् । यस वडा एकदमै थोरै युवाहरू मात्र सरकारी कर्मचारी छन् । आफ्नो देशमा रोजगारीका अवसरहरू कम भएको कारणले अधिकांस युवाहरू विदेश पलायन पाइन्छ । देशकै समस्याको रूपमा रहेको यस

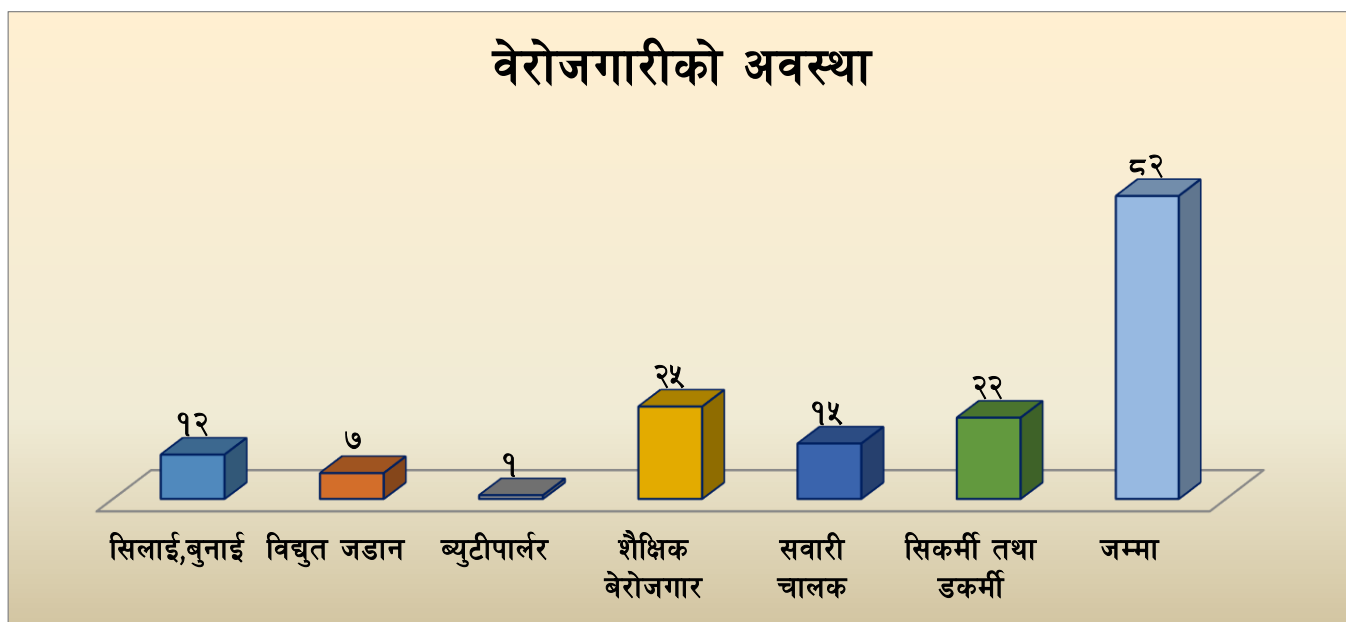

समस्यावाट यस वडा युवायुवतिहरु पनि अछुतो रहेका छैनन् । यस वडा मा रहेका आर्थिक रूपले कमजोर रहेका तथा विपन्न वर्गका युवाहरु खाडी मुलुकमा अति जोखिम पूर्ण काम गर्न गएको पाइन्छ । यसको मुख्य कारण अशिक्षा, युवाहरु शिप विहिन हुनु साथै यस वडामा कृषिमा आधुनिकीकरण नभएको हुदा जिविकोपार्जनका लागि यस वडाका युवाहरु विदेशिन बाध्य भएका छन ।वडाभित्र रहेका परिवार संख्या मध्ये ८२ परिवारसंख्याका आर्थिक उपार्जन गर्न सक्ने संख्या पुर्णरुपमा बेरोजगारी अवस्थामा रहेको देखिन्छ भने बाँकी १२२८ परिवार संख्या सामान्य काममा नै समेटिएको देखिन्छ । तलको तालिकामा बेरोजगारीको प्रकार र यसको अवस्थाको बारेमा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं.७.८ बेरोजगारीको अवस्था

क्र.स	बेरोजगारीको प्रकार	परिवार संख्या
१	सिलाई,बुनाई	१२
२	विद्युत जडान	७
३	ब्युटीपार्लर	१
४	शैक्षिक बेरोजगार	२५
५	सवारी चालक	१५
	सिकर्मी तथा डकर्मी	२२
	जम्मा	८२

डायग्राम नं.७.५ बेरोजगारीको अवस्था

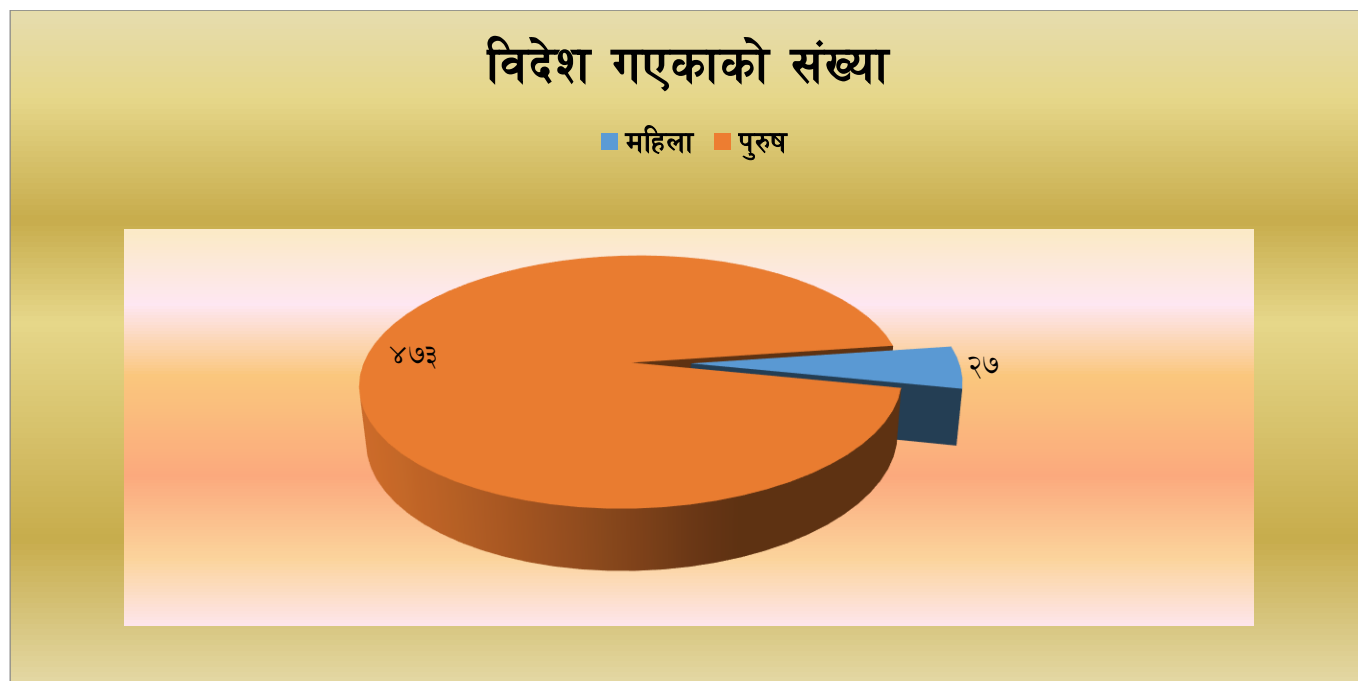

माथीको तालिकामा सिलाई,बुनाई को सिप भएका १२ घरपरिवार संख्या बेरोजगार रहेका छन भने अन्य विद्युत जडान शैक्षिक बेरोजगार ,सवारी चालक, सिकर्मी तथा डकमी, भेटनरी, मेकानिक्स जस्ता विविध सिप तथा क्षमता भएका ७० घरपरिवार बेरोजगारीको चपेटामा परेका छन भने देशको बेरोजगारी बाट छुटकारा पाउनको लागि ४०५ परिवारका मानिस विदेश गएका छन भने ९०५ घर परिवारका मानीस आफ्नै ठाँउमा जिवीकोपार्जन गरीरहेका छन । विदेश जानेको संख्यालाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.७.९ रोजगारीको लागि बिदेश जानेको विवरण तथा बेरोजगारीको अवस्था

विदेश गएकाको संख्या		
महिला	पुरुष	जम्मा
२५	४५०	४७५

डायग्राम नं ७.६ रोजगारीको लागि बिदेश जानेको विवरण तथा बेरोजगारीको अवस्था

रोजगारीको अवस्थाले कुनै पनि स्थानको आर्थिक विकासमा महत्वपूर्ण सहयोग पुऱ्याउने गर्दछ । रोजगारीले मानिसहरूलाई सवल र सक्षम पनि बनाउने गर्दछ । यस्तो रोजगारी पनि स्वदेशमा गरिने र विदेशमा गरिने गरी मुख्य रूपमा दुई प्रकारको हुने गर्दछ । यिनीहरूमध्ये पनि विदेशी नोकरीले वैदेशिक मुद्रा आर्जनमा सहयोग पुऱ्याउने गर्दछ । यस वडाको वैदेशिक अवस्थालाई हेर्दा जम्मा विदेश जानेहरूको संख्या ४७५ रहेको छ, जसमध्ये २५ महिला तथा ४५० पुरुष रहेका छन् ।

७.११ पारिवारिक आर्थिक अबस्थाको ऋण आवश्यकता पूरा सम्बन्धी विवरण

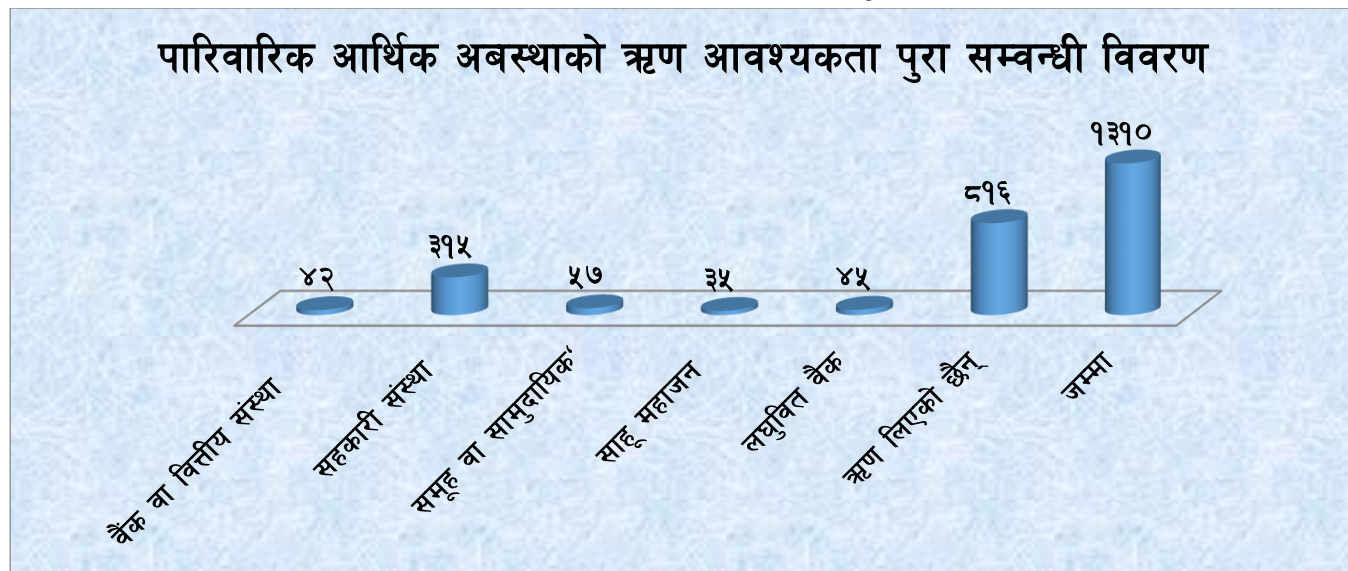
मानिसलाई आफ्नो आम्दानिले खर्च गर्न पुगेन भने उसले विभिन्न व्यक्ति निकाय र संघसंस्थाबाट ऋण लिएर उसले आफ्ना आवश्यकताहरू पूरा गर्ने गर्दछ । यसले तत्काललाई मानिसहरूका आवश्यकता पूरा हुने भए पनि दीर्घकालमा नकारात्मक प्रभाव पार्ने गर्दछ । तलको तालिकामा यस वडाका मानिसहरूले लिने गरेको ऋणसम्बन्धी विवरण दिइएको छ ।

तालिका नं.७.१० पारिवारिक आर्थिक अबस्थाको ऋण आवश्यकता पूरा सम्बन्धी विवरण

क्र.स	ऋणको श्रोत	संख्या
१	बैंक वा वित्तीय संस्था	४२
२	सहकारी संस्था	३१५

३	समूह वा सामुदायिक संस्था	५७
४	साहू महाजन	३५
५	लघुवित्त बैक	४५
६	ऋण लिएको छैन	८१६
	जम्मा	१३१०

डायग्राम नं. ७.७ पारिवारिक आर्थिक अबस्थाको ऋण आवश्यकता पुरा सम्बन्धी विवरण

माथिको तालिकामा यस वडाका मानिसहरूले विभिन्न स्थानहरूबाट लिने गरेको ऋणसम्बन्धी विवरण प्रस्तुत गरिएको छ, जसअनुसार यस वडाका १३१० घरपरिवारमध्ये ८१६ परिवारको मात्र ऋण नरहेको देखिन्छ। यस वडाका मानिसहरूले लिने ऋणको अवस्था र ऋण लिने स्थान हेर्दा अत्यधिक मानिसहरूले सहकारी संस्था, समूह वा सामुदायिक संस्था तथा साहुमहाजन वाट लिने गरेको देखिन्छ। यस वडाका मानिसहरूले विभिन्न निकायबाट ऋण लिएर आफ्ना आवश्यकताहरू पूरा गर्ने गरेको देखिन्छ। साथै ऋण प्रवाह गर्ने प्रमुख निकाय भने यस वडाको लागि बैंक वा वित्तीय संस्था, लघुवित्त बैक तथा सहकारी संस्था नै रहेको पाइन्छ। यसबाहेक बैंकका तर्फबाट ऋण लिने मानिसहरू भने निकै कम रहेका छन्।

७.१२ ऋण लिनुको कारण

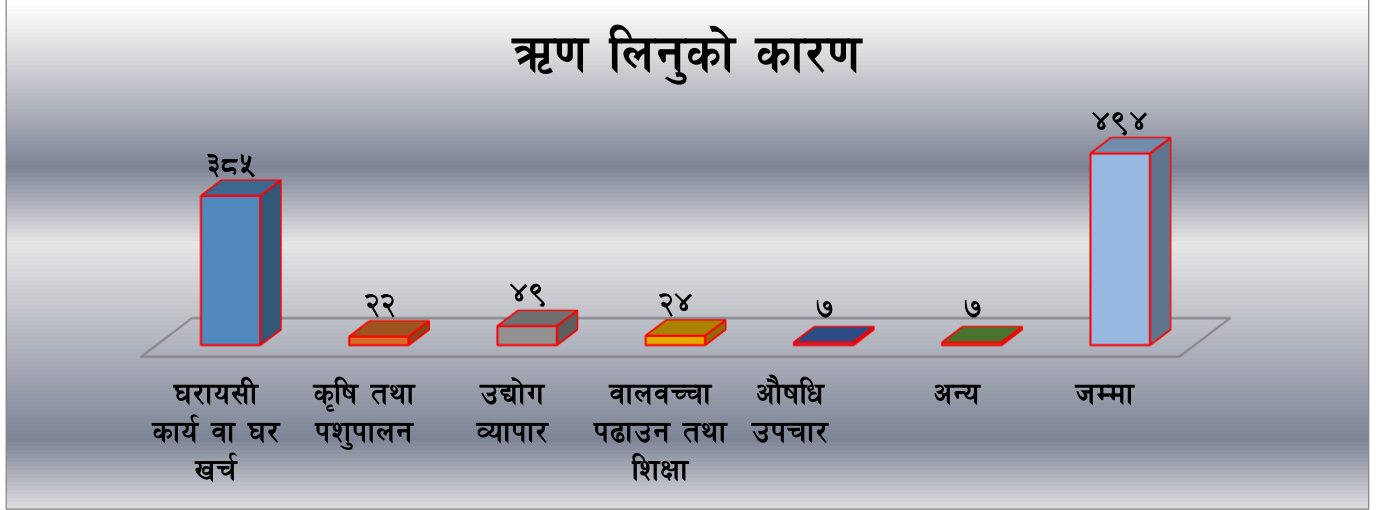
मानिस ले आफ्ना तत्काल आवश्यकता तथा जरुरत पुरा गर्न विभिन्न निकाय तथा संघ संस्थाबाट ऋण लिने गरेको पाइन्छ। कुनै कारण वा समस्याले गर्दा मानिस ऋण लिने गर्दछ। यस वडामा अधिकांस मानिस घरायसी कार्य वा घर खर्चका लागि ऋण लिने गरेको पाइन्छ। यस वडाका ४९४ घरपरिवारले ऋण घरायसी कार्य वा घर खर्चका लागि लिने गरेका छन् अन्य विविध ऋण लिनुको कारण तथा परिवार संख्यालाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरीएको छ।

तालिका नं.७.११ ऋण लिनुको कारण

क्र.स	ऋण लिनुको कारण	संख्या
१	घरायसी कार्य वा घर खर्च	३८५

२	कृषि तथा पशुपालन	२२
३	उद्योग व्यापार	४९
४	वालवच्चा पढाउन तथा शिक्षा	२४
५	औषधि उपचार	७
	अन्य	७
	जम्मा	४९४

डायग्राम नं.७.८ ऋण लिनुको कारण

परीच्छेद आठ : सामाजिक विकास सुरक्षा तथा समावेशीकरण

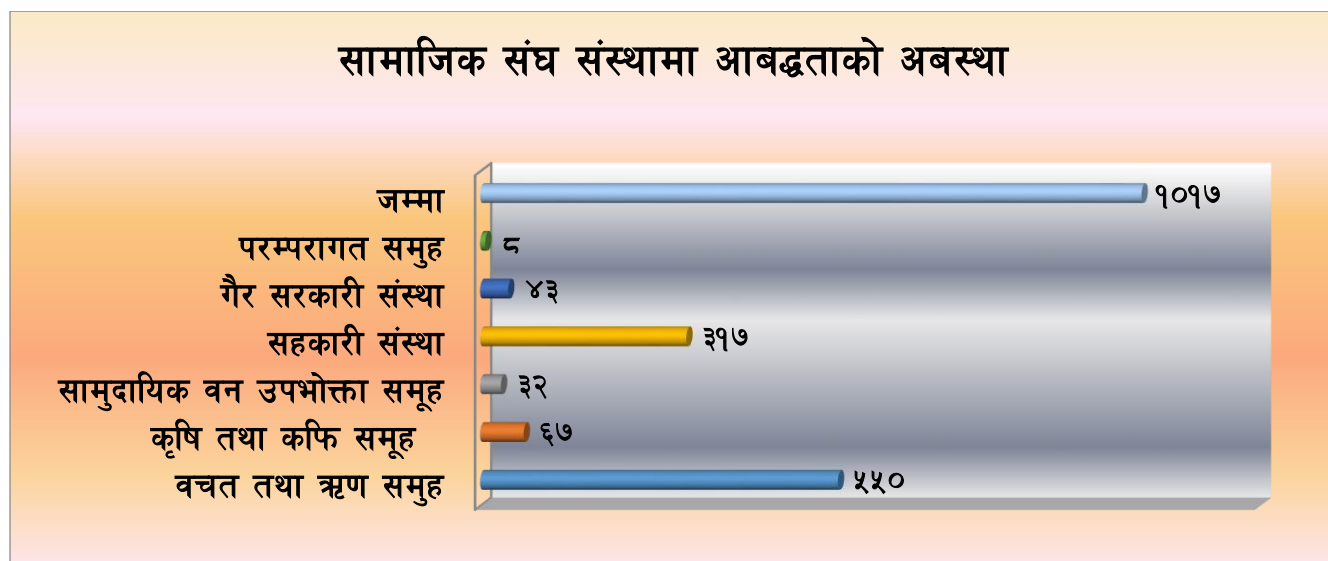
८.१ सामाजिक संघ संस्थामा आबद्धताको अवस्था

मानिस सामाजिक प्राणि भएकाले उसले आफ्ना नीजि काम गर्नुका साथै फुर्सदको समयमा सामाजिक कार्यमा पनि लाग्ने गर्दछ । विभिन्न समिति वा संस्थामा यस वडाका कुल १३१० घर परिवार मध्ये १०१७ घर परिवार जनाको संलग्नता विभिन्न सामाजिक संघ संस्था रहेको छ भने २९३ घर परिवारको कुनै सामाजिक संघ संस्थामा आबद्धता रहेको पाइदैन । जसमा सबैभन्दा बढी वचत तथा ऋण समुह मा ५५० घर परिवारको संलग्नता रहेको पाइन्छ । यसैगरी ८ परम्परागत समुहमा तथा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहमा ३२ र कृषि तथा कफि समूहमा ६७ घर परिवारको आबद्धता रहेको देखिन्छ । सामाजिक संघ संस्थामा आबद्धताको अवस्थाको सबै विवरणलाई तल दिइएको छ ।

तालिका नं.८.१ सामाजिक संघ संस्थामा आबद्धताको अवस्था

क्र.स	सामाजिक संघ संस्था	संख्या
१	वचत तथा ऋण समुह	५५०
२	कृषि तथा कफि समूह	६७
३	सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह	३२
४	सहकारी संस्था	३१७
५	गैर सरकारी संस्था	४३
६	परम्परागत समुह	८
	hDdf	१०१७

डायग्राम नं.८.१ सामाजिक संघ संस्थामा आबद्धताको अवस्था

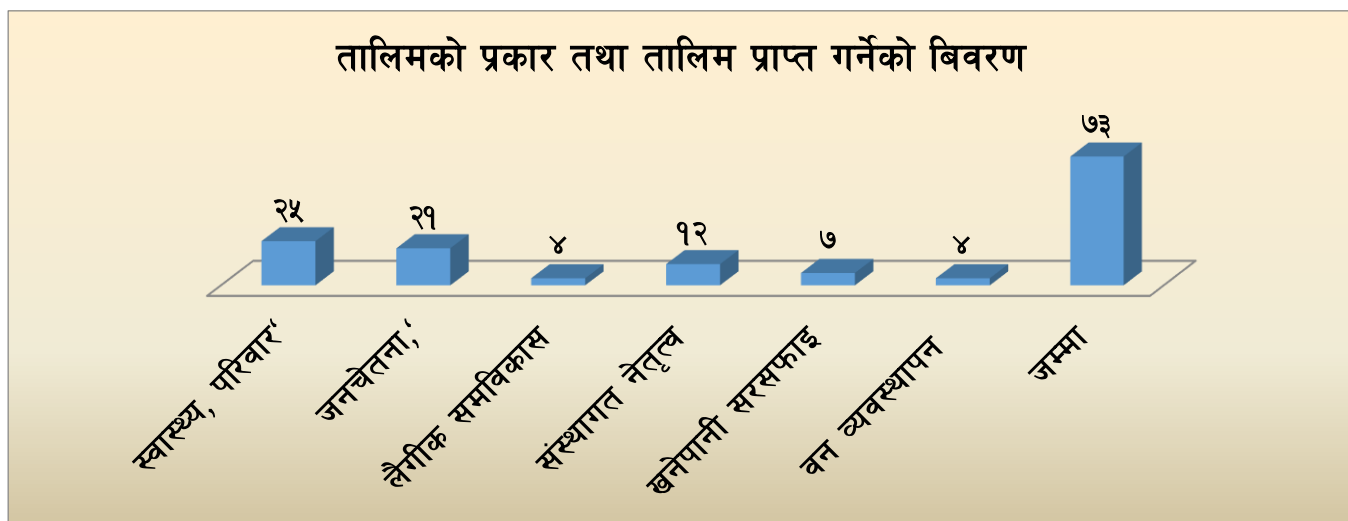

८.२ तालिमको प्रकार तथा तालिम प्राप्त गर्नेको विवरण

समाज, संस्कार तथा सोच लाई बदल्न विभिन्न चेतनामुलक तथा सिपमुलक तालिम को आवश्यकता परेको हुन्छ, जस्तै समाज तथा सोच लाई फराकिलो तथा बलियो बनाएको हुन्छ । यस वडाको हकमा विभिन्न चेतना मुलक तथा सिपमुलक तालिम लिनेको संख्या ७३ रहेको छ जसमध्ये महिला ५० र पुरुष २३ रहेका छन् । स्वास्थ्य, परिवार नियोजन सम्बन्धी तालिम लिनेको संख्या २५ रहेको छ जस्मा महिला २० र पुरुष ५ रहेका छन् । विभिन्न तालिम लिनेको संख्या तथा विवरण तलको तालिकन तथा चार्टमा देखाइएको छ।

तालिमको नाम	तालिम प्राप्त गर्नेको संख्या		
	महिला	पुरुष	जम्मा
स्वास्थ्य, परिवार नियोजन	२०	५	२५
जनचेतना, सशक्तीकरण	१५	६	२१
लैंगिक समविकास	१	३	४
संस्थागत नेतृत्व	८	४	१२
खनेपानी सरसफाइ	४	३	७
वन व्यवस्थापन	२	२	४
जम्मा	५०	२३	७३

डागग्राम नं. ८.२ तालिमको प्रकार तथा तालिम प्राप्त गर्नेको विवरण

८.३ घरेलु हिंसा

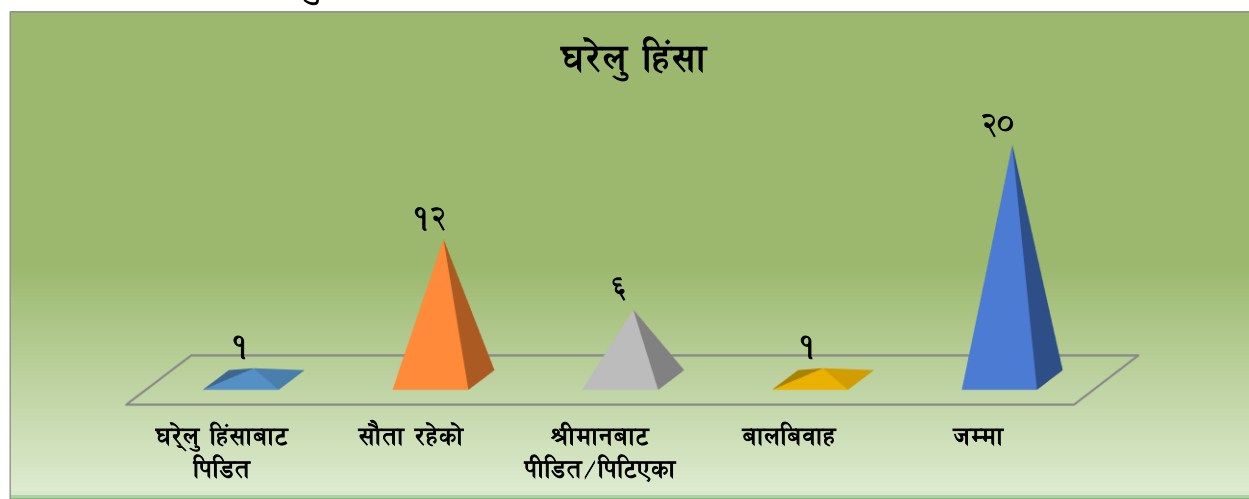
जन्म देखि नै पुरुष र महिलाको फरक पहिचान र भूमिका हुनु पर्छ भन्ने मान्यता हाम्रो समाजमा छ । अर्थात पुरुष र महिलाले यस्तो यस्तो भूमिका निर्वाह गरुन भन्ने अपेक्षा समाजले लिएको हुन्छ । केटीहरूले फ्रक, गुन्यु जस्ता लुगा लगाउनु पर्ने, घाँस दाउराको जोहो गर्नु पर्ने, पानी पधेरो र भान्साको काम गर्नु पर्ने, घरवाछ एकलै बाहिर हिड्न नहुने , सामाजिक कार्यमा अग्रसर नहुने जस्ता भूमिकाहरूको अपेक्षा समाजले गरेको छ भने पुरुषले चाहि पाइन्ट लगाउनु पर्ने, घर बाहिरको भूमिका निर्वाह गर्नु पर्ने, सामाजिक कार्यहरूमा सकृय सहभागी

हुनु पर्ने जस्ता मान्यता राखेको छ । समाजमा भएका यस्ता मान्यता व्यक्तिले जन्मीदै लिएर आएको हुँदैन । उसलाई समाजले दिएको हुन्छ । यसरी महिला वा पुरुष भएकै आधारमा व्यक्तिलाइ परिवार वा समाजले दिने भूमिका नै लैगिकता हो भने महिला र पुरुष दुवैलाई सामाजिक विभेद नगरी समान दृष्टिकोणको समान व्यवहार गर्नु नै समानता भनिन्छ । समानतामा कुनै पनि व्यक्तिलाइ जातिय , लिंग , धर्म, अपांगता आदीको कारणले भेदभाव नगरी समान दृष्टिकोणले हेरिन्छ । यस वडाको स्थलगत अध्ययन क्रममा प्राप्त जानकारी तथा तथ्यांकको आधारमा यस वडा भित्र घरमा विभिन्न विषयमा निर्णय गर्नु पर्दा वा सामाजिक कार्यहरूमा महिला र पुरुषको समान सहभागिता हुने गरेको छ र विना भेदभाव छोरा छोरीलाई शिक्षित बनाउने पनि पाइएकोछ । लैगिक समानता र विकासको सवालमा यस वडालाई नमुनाको रूपमा लिन सकिन्छ ।तापनी पुर्ण रूपमा भने घरेलु हिंसा लाई निर्मुलीकरण गर्न भने सकीएको छैन यस वडाका विद्यमान अवस्थामा रहेका घरेलु हिंसाको प्रकार तथा पिडितको संख्या लाई तलका तालिका तथा चार्टमा प्रस्तुत गरीएको छ ।

तालिका नं. ८.३ घरेलु हिंसा

सि.नं.	विवरण	संख्या
१	घर परिवार बाट पिडित	१
	सौता रहेको	१२
२	श्रीमानबाट पीडित/पिटिएका	६
३	बालबिवाह	१
	जम्मा	२०

डायग्राम नं. ८.३ घरेलु हिंसा

८.४ सामाजिक संघसंस्थामा महिलाको आवद्धता

विश्वमा आधा जनसंख्याको भाग ओगटेको महिलालाई विकासको मुल प्रवाहमा समाहित गर्दै लैजानु आजको चुनौती हो । “जहाँ महिला सहभागीता त्यहाँ विकासमा परीपक्कता” भनेभै महिला सहभागीताले विश्वमा प्राथमिकता पाउन थालेको छ । यस वडामा वसोवास गर्ने परिवारका सदस्यहरू कुनै न कुनै संघसंस्थामा आवद्ध

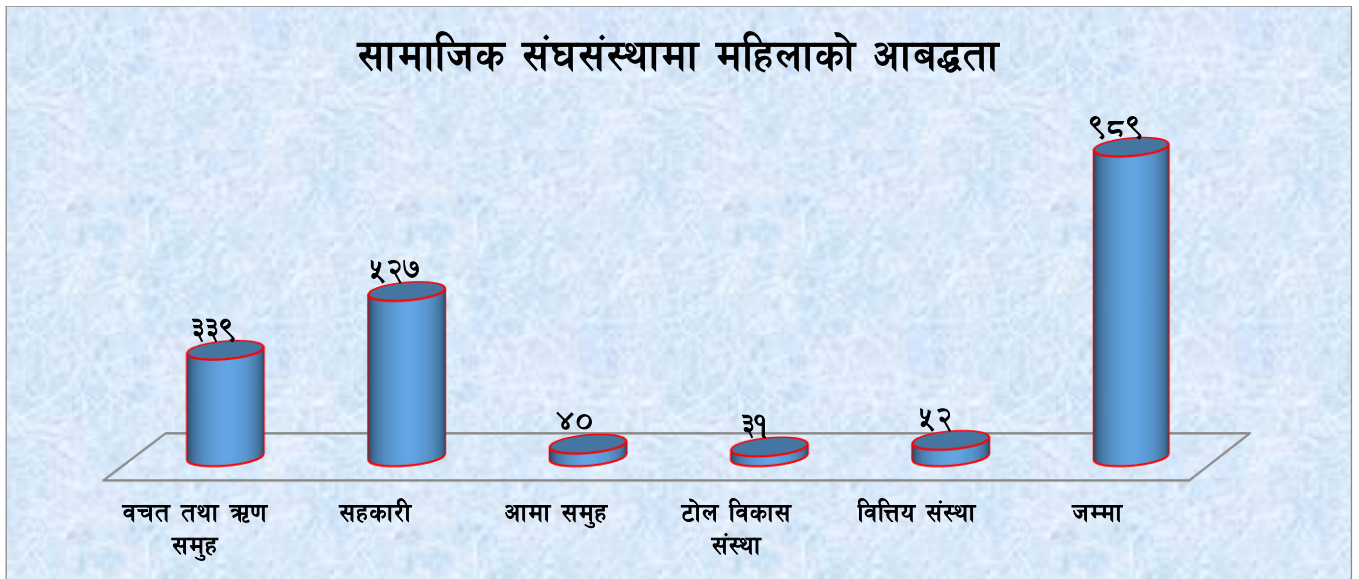
रहेको देखिन्छ । यस वडा भित्र वसोवास गर्ने धेरै परिवार सहकारी संस्थामा आवद्ध छन् । समाजको हित तथा दिगो विकासका लागि सामाजिक संघ संस्थाहरूले विभिन्न तह तथा क्षेत्रहरू वाट विभिन्न प्रकारका योगदानहरू पुराइरहेका हुन्छन् । सामाजिक संघ संस्थाहरूमा बनेको उपभोक्ता समिति , युवा क्लव, बाल क्लव , महिला तथा आमा समुह , नागरीक मञ्च , सहकारी संस्था आदी पर्दछन् ।

मानिस सामाजिक प्राणि भएकाले उसले आफ्ना नीजि काम गर्नुका साथै फुर्सदको समयमा सामाजिक कार्यमा पनि लाग्ने गर्दछ । विभिन्न समिति वा संस्थामा यस वडाका कुल १३१० घरपरिवार मध्ये ९८९ घरपरिवारका महिलाहरूको संलग्नता रहेको छ भने ३२९ घरपरिवारका महिलाहरूको संलग्नता रहेको छैन । जसमा सबैभन्दा बढी सहकारीमा ५२७ घरपरिवारका महिला संलग्नता रहेको पाइन्छ । यसैगरी टोल विकास संस्था ३९ , वचत तथा ऋण समुह मा ३३९ घरपरिवारका महिलाहरूको सामाजिक संघसंस्थामा आवद्धता रहेको देखिन्छ । समुह वा समितिमा आवद्धता सम्बन्धि सबै विवरणलाई तल दिइएको छ ।

तालिका ८.४ सामाजिक संघसंस्थामा महिलाको आवद्धता

सि.न	सामाजिक संघसंस्था	संख्या
१	वचत तथा ऋण समुह	३३९
२	सहकारी	५२७
३	आमा समुह	४०
४	टोल विकास संस्था	३९
५	वित्तिय संस्था	५२
	जम्मा	९८९

डायग्राम नं. ८.४ सामाजिक संघसंस्थामा महिलाको आवद्धता

माथीको तालिकामा प्रस्तुत गरीएको सामाजिक संघसंस्थामा महिलाको आवद्धता अनुसार यहा रहेका १३१० घरपरिवार मध्ये ३२९ घरपरिवारका महिलाहरू कुनै पनि सामाजिक संघसंस्थामा आवद्ध नरहेको पाइएको छ ।

परिच्छद नौ : सेवा तथा सुविधा

९.१ खानेपानीको अवस्था

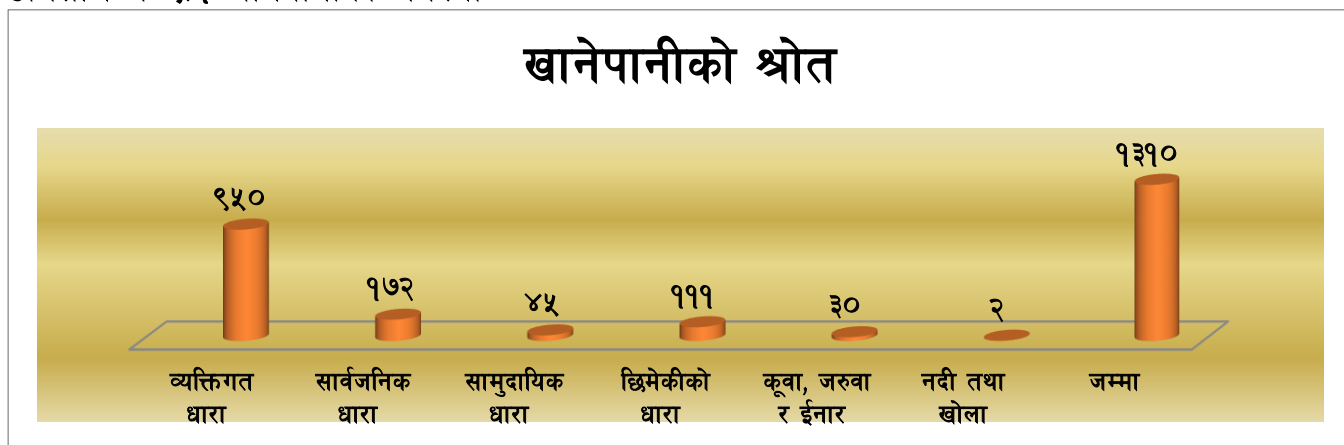
खानेपानी तथा सरसफाई स्वास्थ्य सँग प्रत्यक्ष सरोकार रहेको विषय हो । स्वास्थ्य जिवन जिउनका लागि यि तत्वको निकै महत्व रहेको हुन्छ र यस वारेमा सचेत पनि रहनु पर्दछ । खानेपानीले मानिसको स्वास्थ्यमा प्रत्यक्ष रुपमा असर गर्ने गर्दछ तसर्थ खानेपानी सफा तथा शुद्ध हुन आवश्यक छ र यसको साथसाथै सरसफाईमा पनि त्यतिकै जानकारी राख्नु पर्दछ ।

यस वडाको पानीको मुख्य श्रोत भनेको व्यक्तिगत धाराको पानी नै रहेको छ । तसर्थ यस वडाको पानीको मुख्य श्रोत तथा अधिकांश परीवारले व्यक्तिगत धाराको पानी प्रयोग गर्ने गरेको छन । जम्मा परिवार संख्या १३१० मध्ये ९५० घरपरिवारले खानेपानी व्यक्तिगत धारा प्रयोग गरेका छन त्यसमध्ये ८७० घरमा सफा पानि आउछ तर ८० घरमा पानी सफा आउने गरेको छैन । त्यस्तै सार्वजनिक धाराको पानी प्रयोग गर्ने संख्या कूल घरपरिवार मध्ये १७२ घरपरिवार तथा छिमेकीको धाराको पानि १११ घरपरिवारले गरेका छन भने कूवा, जरुवा र ईनारको पानी प्रयोग गर्ने परीवार ३० रहेका छन । तलको तालिकामा खानेपानीको स्रोतको विवरणलाई देखाइएको छ ।

तालिका नं ९.१ खानेपानीको अवस्था

सि.न	खानेपानीको श्रोत	संख्या
१	व्यक्तिगत धारा	९५०
२	सार्वजनिक धारा	१७२
३	सामुदायिक धारा	४५
४	छिमेकीको धारा	१११
५	कूवा, जरुवा र ईनार	३०
६	नदी तथा खोला	२
	जम्मा	१३१०

डायग्राम नं ९.१ खानेपानीको अवस्था

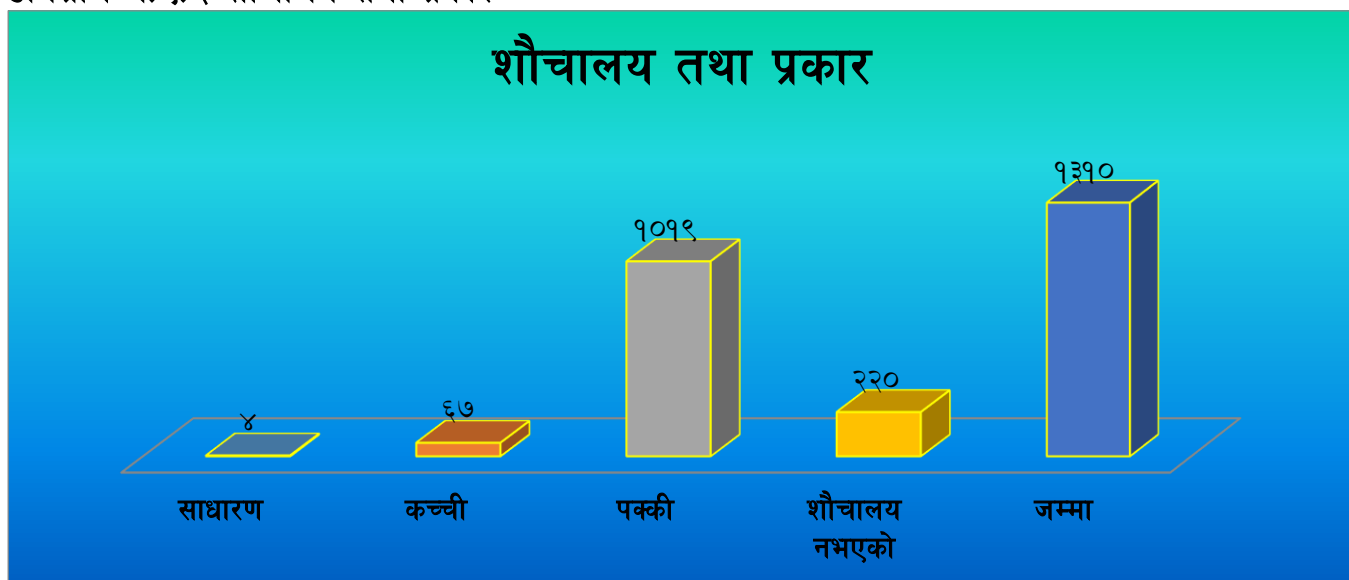
९.२ शौचालय तथा प्रकार

यस वडाभित्र वस्ने परिवार संख्या मध्ये २२० परिवारको आफ्नै शौचालय नभएको हुँदा शौचालयको प्रयोगको रूपमा जंगल, नदीको किनार पोखरीको किनारमा तथा खेतको प्रयोग गर्ने गरेको देखिन्छ । यसको प्रमुख कारणहरूमा गरिबी, अशिक्षा, अज्ञानता, जनचेतना आदिको कमी देखिन्छ । यस वडामा भएका १३१० घर परिवार मध्ये कच्ची शौचालय भएको परिवार संख्या ६७ छ भने पक्की शौचालय भएको परिवार संख्या १०१९ रहेको देखिन्छ । तलको तालिका र चार्टमा शौचालय र यसको प्रकारको अवस्थालाई स्पष्ट पारिएको छ ।

तालिका नं.९.२ शौचालय तथा प्रकार

सि.न	विवरण	संख्या
१	साधारण	४
२	कच्ची	६७
३	पक्की	१०१९
४	शौचालय नभएको	२२०
	जम्मा	१३१०

डायग्राम नं.९.२ शौचालय तथा प्रकार

९.३ विद्युत सेवा

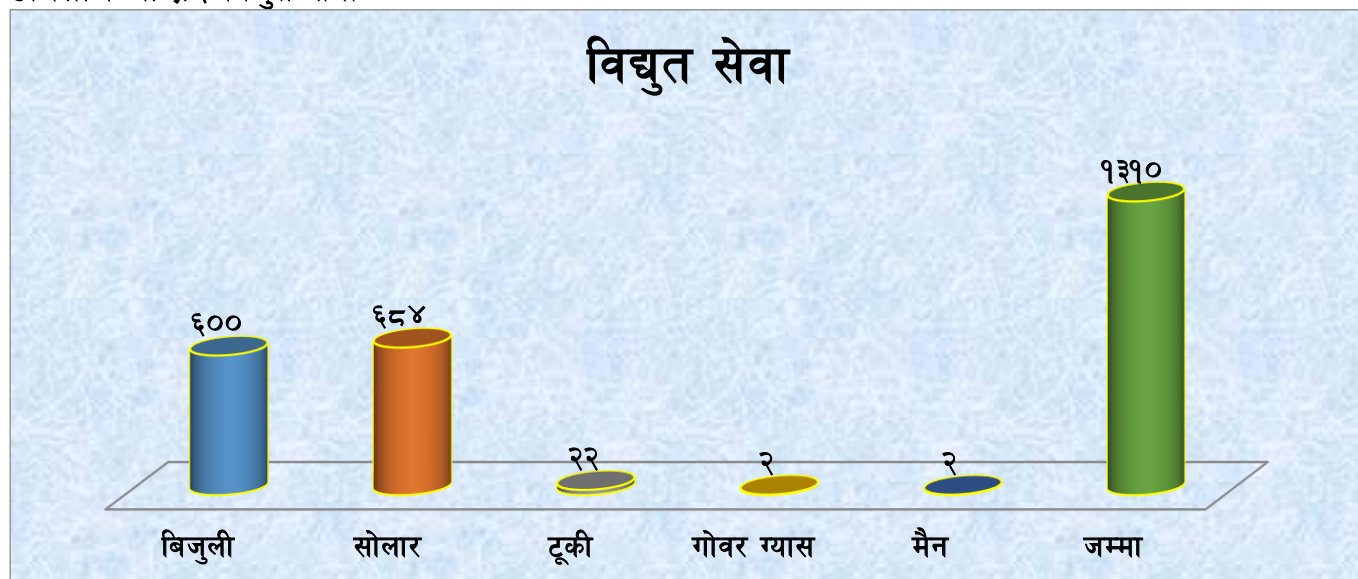
विद्युत सुविधाको दृष्टिकोणबाट हेर्दा यस वडा भित्र वसोवास गर्ने ७१० घरपरिवारहरूमा विजुली जडान भएको छैन भने बाँकी ६०० घर परिवारहरूमा विजुली बलेको छ । त्यसै गरि विद्युत सुविधा नभएका जम्मा परिवार मध्ये २२ परिवारले टुकी प्रयोग गर्दछन भने २ परिवारले गोवर ग्यासप्रयोग गरेको देखिन्छ । यस वडा भित्र भएको विद्युत सुविधा र वैकल्पिक उपायको अवस्थालाई तल दिइएको चार्टहरूमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

यस वडाको कुल परिवार मध्ये ६८४ परिवारमा सोलार बत्तीको सेवा उपलब्ध छ। यस्तै यस वडामा बिजुली, टूकी तथा गोवर ग्यास प्रयोग गर्नेको संख्या क्रमशः ६००, २२ र २ रहेका छन्। तलको तालिका तथा चार्टमा विद्युत सेवा उपलब्ध परिवारको विवरणलाई स्पष्ट रूपमा देखाइएको छ।

तालिका नं.९.३ विद्युत सेवा

सि.न	विवरण	संख्या
१	बिजुली	६००
२	सोलार	६८४
३	टूकी	२२
४	गोवर ग्यास	२
५	मैन	२
	जम्मा	१३१०

डायग्राम नं.९.३ विद्युत सेवा

९.४ खाना पकाउन प्रयोग गरिने इन्धनको विवरण

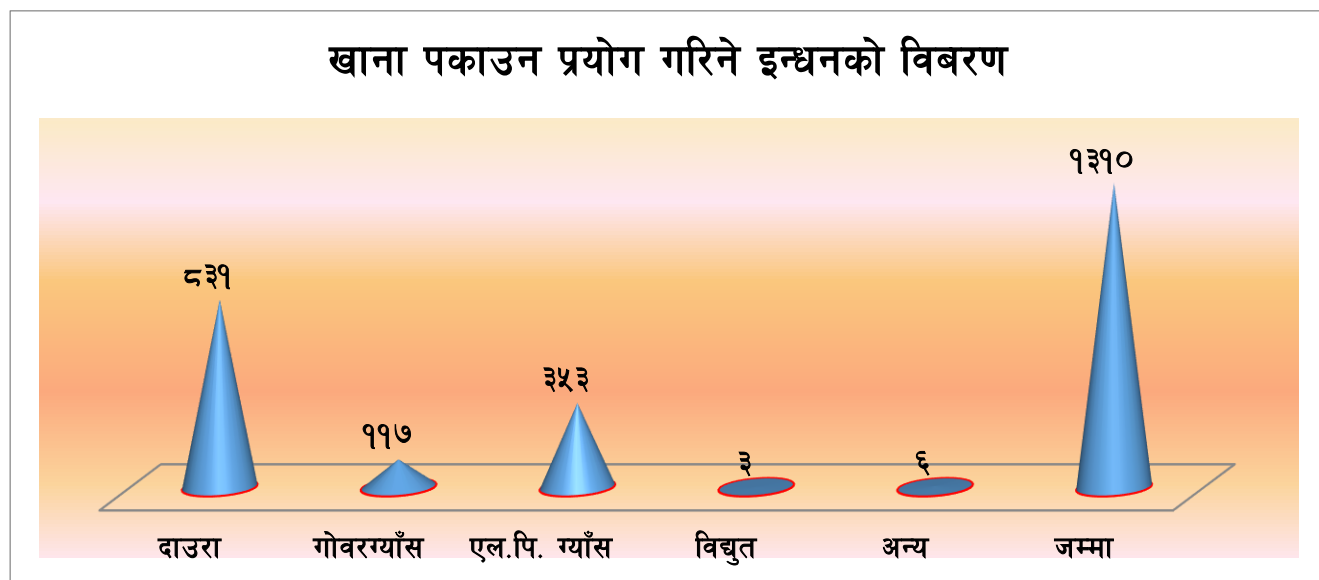
यस वडामा खाना पकाउने इन्धनको रूपमा दाउरा अत्यधिक प्रयोग गरेका छन् भने एल.पि. ग्याँस यहाँका दोस्रो प्रमुख इन्धनको रूपमा रहेको हुदाँ यहाँका ८३१ घरपरिवार संख्याले दाउरा प्रयोग गर्ने गरेका छन् र यो संख्या कुल घरपरिवारको ६६.९८ प्रतिशत हुन आउछ। यस्तै यस वडाको अन्य इन्धनको रूपमा वायोग्याँस पनि रहेको छ जुन ११७ घरपरिवारले प्रयोग गर्ने गरेका छन्। यो संख्या कुल घरपरिवारको ९.२ प्रतिशत हुन आउछ। यस वडाका घरपरिवारले मट्टितेल, गुइठा अत्यन्त न्युन प्रयोग गरेका छन् भने बिजुलीको प्रयोग गरेको नै छैन। खाना पकाउने इन्धनको किसिम सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा दिईएको छ।

तालिका नं.९.४ खाना पकाउन प्रयोग गरिने इन्धनको विवरण

सि.न	विवरण	संख्या
१	दाउरा	८३१

२	गोबरग्याँस	११७
३	एल.पि. ग्याँस	३५३
५	विद्युत	३
६	अन्य	६
	जम्मा	१३१०

डाउराग्राम नं.९.४ खाना पकाउन प्रयोग गरिने इन्धनको विवरण

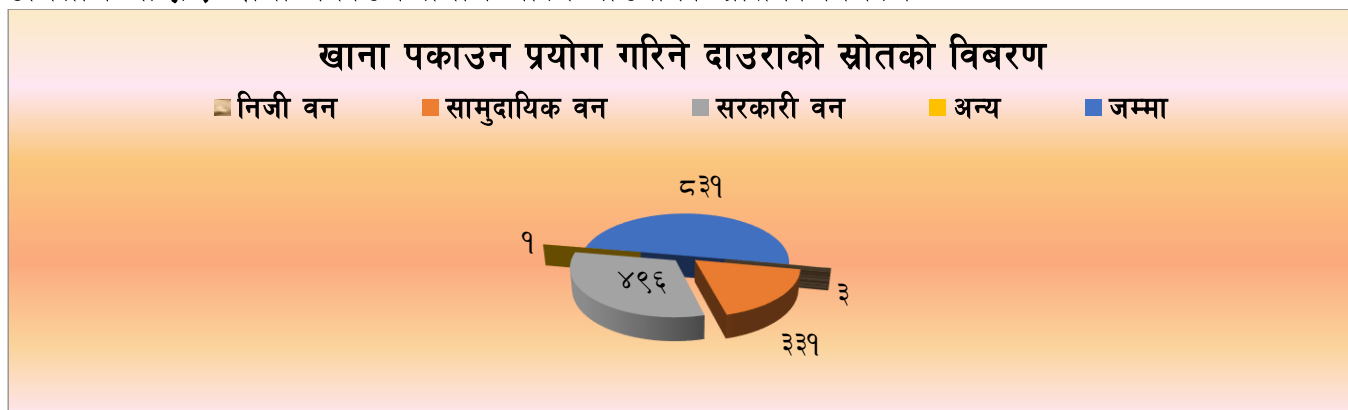
९.५ खाना पकाउन प्रयोग गरिने दाउराको स्रोतको विवरण

इन्धन मानिसको जिवनमा नभई नहुने कुरा हो । यसका लागि मानिसहरूले एल् पी ग्यास, मट्टितेल, दाउरा र अन्य प्रकारका श्रोतहरूको प्रयोग गर्ने गर्दछन् । यस वडाका मानिसहरूले खाना पकाउन प्रयोग गर्ने गरेको इन्धन दाउराको श्रोत तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं.९.५ खाना पकाउन प्रयोग गरिने दाउराको स्रोतको विवरण

सि.न	विवरण	संख्या
१	निजी वन	३
२	सामुदायिक वन	३३१
३	सरकारी वन	४९६
४	अन्य	१
	जम्मा	८३९

डायाग्राम नं.९.५ खाना पकाउन प्रयोग गरिने दाउराको स्रोतको विवरण

माथिको तालिकामा खाना पकाउन प्रयोग गरिने दाउराको स्रोतको विवरण दिइएको छ । यसमा यस वडाका ३ घर परिवारले निजी वन , ३३९ परिवारले सामुदायिक वन तथा ४९६ परिवारले सरकारी वन को दाउराले खाना पकाउने गरेका छन् । यसबाट वन विनास हुने कम स्पष्ट हुने गर्दछ । यसका लागि यहाँका स्थानीय मानिसहरूलाई दाउराका विकल्पमा वैकल्पिक उर्जाको प्रयोग गर्न प्रोत्साहित गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

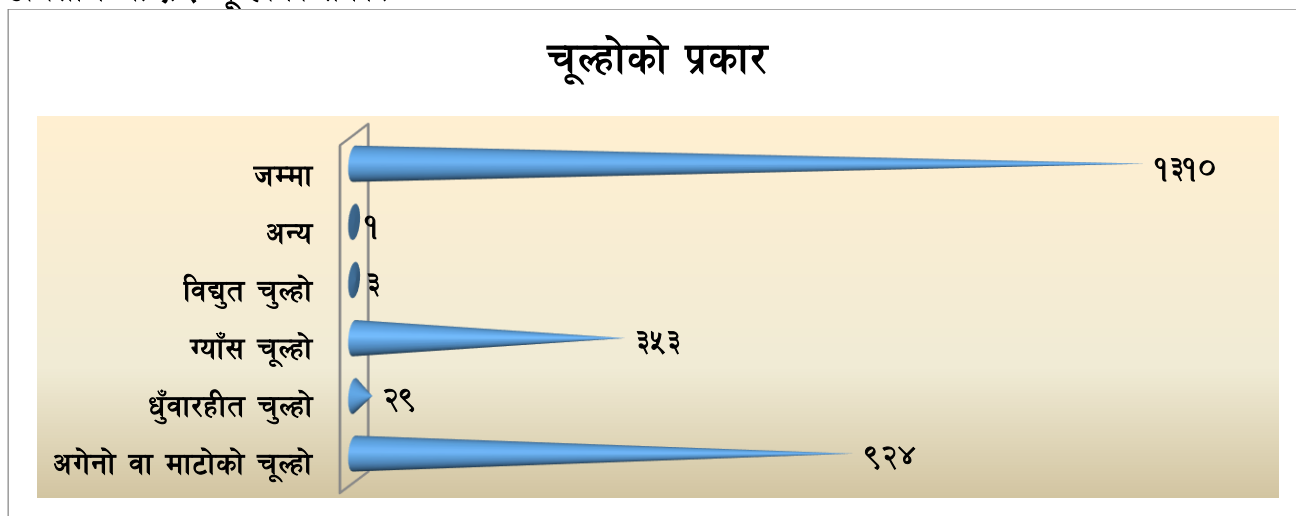
९.६ चूल्होको प्रकार

यस वडाका मानिसहरूले खाना पकाउन प्रयोग गर्ने गरेको चूल्होको प्रकार तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं.९.६ चूल्होको प्रकार

सि.न	विवरण	संख्या
१	अगेनो वा माटोको चूल्हो	९२४
२	धुँवारहीत चूल्हो	२९
३	ग्याँस चूल्हो	३५३
४	विद्युत चूल्हो	३
५	अन्य	१
	जम्मा	१३१०

डायाग्राम नं.९.५ चूल्होको प्रकार

माथिको तालिकामा खाना पकाउन प्रयोग गरिने चूल्होको प्रकारको विवरण दिइएको छ । यसमा यस वडाका ९२४ घर परिवारले अगेनो वा माटोको चूल्हो र ३५३ परिवारले ग्याँस चूल्हो बाट खाना पकाउने गरेका छन् । यसबाट वन विनास हुने कम स्पष्ट हुने गर्दछ । यसका लागि यहाँका स्थानीय मानिसहरूलाई दाउराका विकल्पमा वैकल्पिक उर्जाको प्रयोग गर्न प्रोत्साहित गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

९.६ सञ्चारका साधनहरू

आज विश्वमा यातायात र संचारको साधनको अत्यधिक मात्रामा विकास भएको छ । यसले गर्दा विश्व संकुचित पनि बनेको पाइन्छ । कुनै पनि मुलुकको एउटा कुनामा बसेर पनि विश्वका प्राय सबै घटना र सूचनाका बारेमा जानकारी सजिलैसँग संचारका साधनका माध्यमबाट नै पाउन सकिन्छ । यस वडामा आधुनिक सुविधाका विभिन्न प्रकारका साधनहरूको प्रयोग हुने गरेको पाइन्छ । यसको विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं.९.६ सञ्चारका साधनहरू

सि.न	विवरण	संख्या
१	रेडियो क्यासेट	८७
२	टि.भि	१
३	मोवाइल	२९६
४	मोवाइल टि.भि., रेडियो क्यासेट	२९८
५	कम्प्युटर, टि.भि., रेडियो क्यासेट, मोवाइल	९
६	रेडियो क्यासेट, मोवाइल	४४६
७	रेडियो क्यासेट, मोवाइल, कम्प्युटर	३
८	मोवाइल, टि.भी	१४४
९	टि.भी, मोवाइल, कम्प्युटर	१२
१०	मोवाइल, कम्प्युटर	४
११	अन्य	१०
	जम्मा	१३१०

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार यस वडामा रेडियो, टेलिभिजन र मोवाइलको प्रयोग गर्ने मानिसहरूको संख्या निकै बढी रहेको देखिन्छ । यस वडाका ८७ घरपरिवारका मानिसहरूले रेडियोक्यासेट मात्र प्रयोग गर्ने गरेको देखिएको छ । यसैगरी अधिकांश घरपरिवारले टेलिभिजनको प्रयोग गरेका छन् भने टेलिफोन तथा मोवाइल प्रयोग गर्ने परिवार संख्या २९६ छ ।

९.७ यातायातको सुविधा तथा साधनको अवस्था

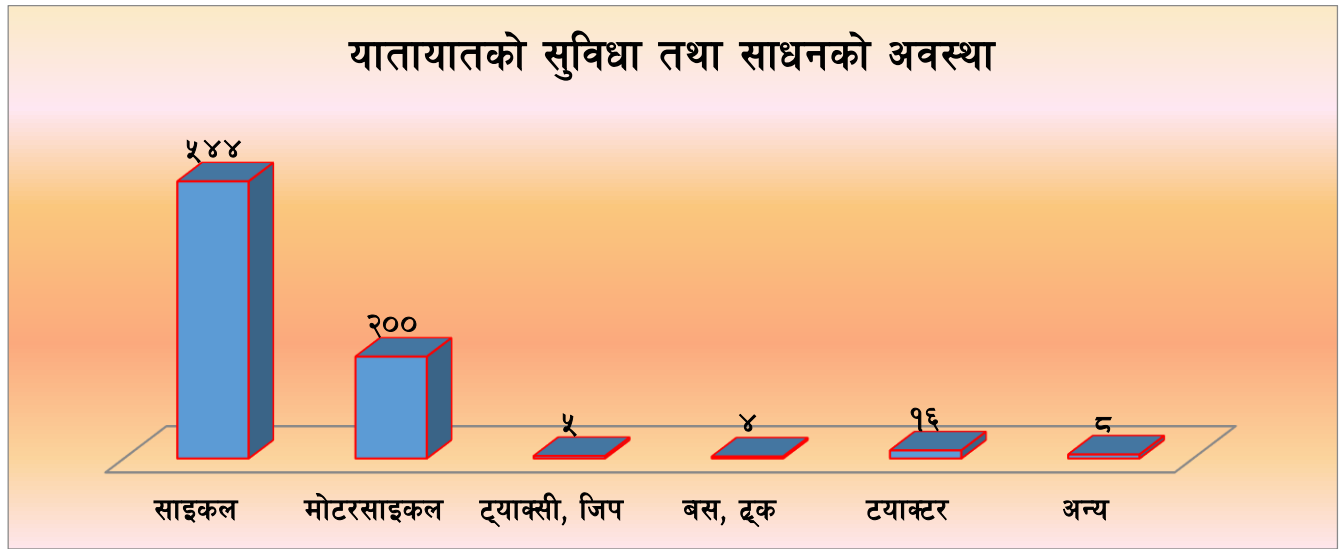
तिब्र गतिमा चल्ने र उड्ने यातायातका साधनका कारणले कुनै पनि स्थानको मानिस सजिलैसँग एक स्थानबाट अर्को स्थानमा पुग्न सक्छ । यस वडामा यातायातको सुविधा तथा साधन नभएको घरपरिवार संख्या ७२७ रहेका छन् । यस्तै कुनै एउटा सुविधा भएका घरपरिवार संख्या ५८३ रहेका छन् । यस वडामा साइकल तथा मोटरसाइकल प्रयोगकर्ता धेरै रहेका छन् जसको संख्या क्रमशः ५४४ र २०० रहेको छ । टयाक्टर र बस, ट्रक

को संख्या मात्र १६-४ रहेका छन् । तलको तालिका तथा स्तम्भचित्रमा यातायातका साधनको विवरणलाई प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं ९.७ यातायातको सुविधा तथा साधनको अवस्था

सि.न	विवरण	संख्या
१	साइकल	५४४
२	मोटरसाइकल	२००
३	ट्याक्सी, जिप	५
४	बस, ट्रक	४
५	टयाक्टर	१६
६	अन्य	८

डायग्राम नं ९.६ यातायातको सुविधा तथा साधनको अवस्था

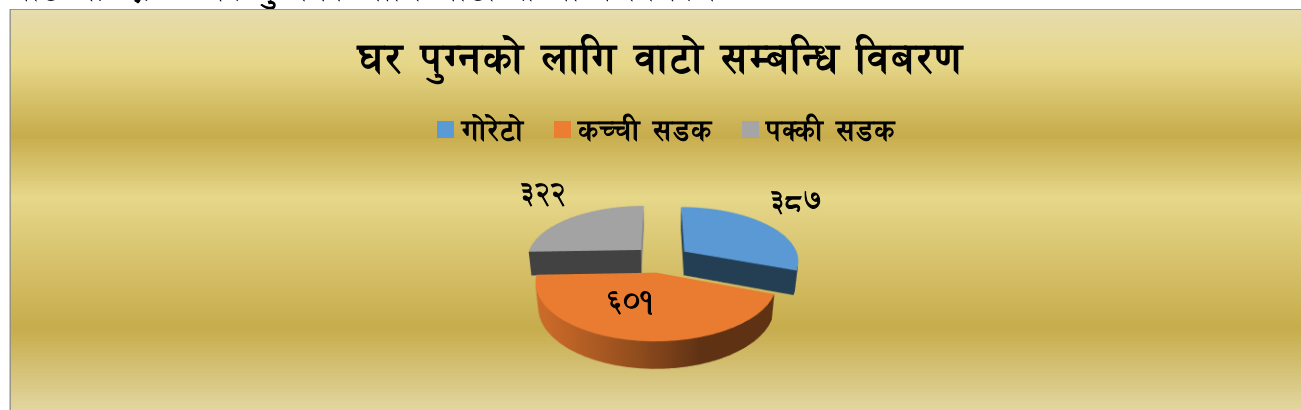
९.८ घर पुग्नको लागि बाटो सम्बन्धि विवरण

यस वडाभित्र रहेका १३१० घरपरीवार मध्ये ३८७ घरपरीवारमा गोरेटो बाटोको सुबिधा रहेको छ भने ६०१ घरपरीवार कच्ची सडकको सुबिधाबाट लाभान्वित रहेका छन् त्यसैगरी ३२२ घरपरीवार पक्की सडक को सुबिधाबाट लाभान्वित रहेका छन्।

तालिका नं.९.८ घर पुग्नको लागि बाटो सम्बन्धि विवरण

सि.न	विवरण	संख्या
१	गोरेटो	३८७
२	कच्ची सडक	६०१
३	पक्की सडक	३२२
	जम्मा	१३१०

चाट नं. ९.७ घर पुग्नको लागि वाटो सम्बन्धि विवरण

९.९ फोहोरमैला व्यवस्थापन

फोहोरमैला व्यवस्थापनमा यस वडाका वडावासीमा अभै पनि फोहोरमैला लाइ कसरी व्यवस्थापन गर्ने भन्ने कुराको ज्ञानको कमी भएको देखिन्छ। जसको फलस्वरूप मानिसको स्वास्थ्यमा प्रतिकूल असर त पर्छ नै, यसको अलावा वडाको सुन्दरतामा समेत कमी हुन आउछ। यसका लागी समय समयमा विभिन्न किसिमका कार्यक्रम संचालन गरेमा फोहोरमैला व्यवस्थापनमा विकास हुन गई वडालाई सफा, स्वच्छ तथा हरियाली बनाउन सकिन्छ।

खानेपानी तथा सरसफाइ संबन्धी सहभागीतामुलक योजना निर्माण गरि यो वडा खुलादिशा मुक्त घोषणा भएको भए तापनि यसको उचित सम्मान अझ हुन सकेको देखिदैन यस स्थानमा वसोवास गर्ने अधिकांस घरपरिवारले घरवाट निस्कने फोहोरनिश्चत स्थानमा फाल्ने गरेको पाइन्छ। यसका अलावा केही घरपरिवारले खोला, कूलोमा फाल्ने गर्ने गरेको पाइएकोछ भने केही घरपरिवारले घरवाट निस्कने फोहोरलाई कम्पोष्ट मल बनाउने गरेका छन। फोहोर फाल्ने ठाँउको उचित व्यवस्थापन नहुदा तथा यस सम्बन्धी चेतना कम हुदा फोहोरकै कारणवाट विभिन्न किसिमका रोग लाग्ने गरेको पाइन्छ। यस वडामा वसोवास गर्ने घरपरिवारले आफ्नो घरवाट निस्कने फोहोरलाई कसरी व्यवस्थापन गरेका छन् भन्ने कुरा तलको तालिका तथा स्तम्भ चित्रमा देखाइएको छ।

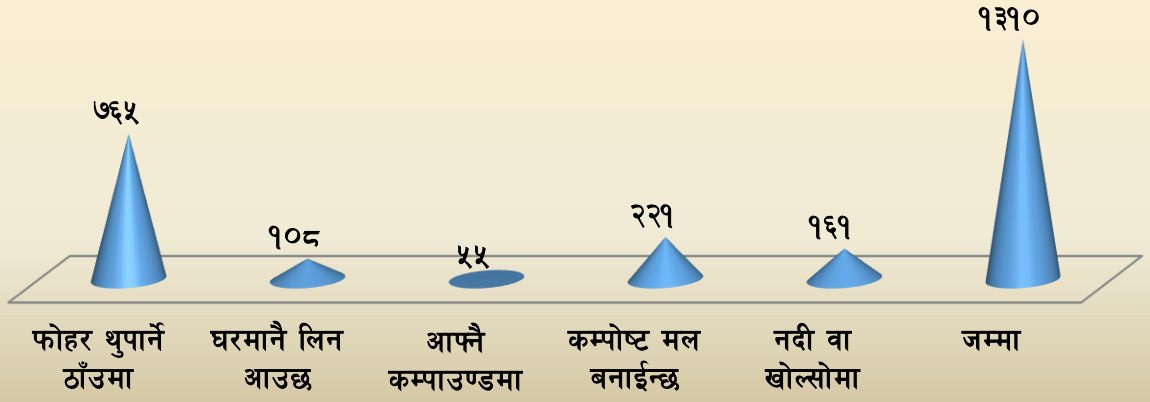
तालिका न.९.९ फोहोरमैला व्यवस्थापन

सि.नं.	विवरण	संख्या
१	फोहर थुपार्ने ठाँउमा	७६५
२	घरमानै लिन आउछ	१०८
३	आफ्नै कम्पाउण्डमा	५५
४	कम्पोष्ट मल बनाईन्छ	२२१
५	नदी वा खोल्सोमा	१६१
	जम्मा	१३१०

डायग्राम न.९.८ फोहोरमैला व्यवस्थापन

फोहोरमैला व्यवस्थापन

परिच्छद दश : प्रकोप व्यवस्थापन

१०.१ प्रकोपबाट भएको क्षति सम्बन्धि विवरण

अचानक प्राकृतिकमा हुने असामान्य गतिविधीका कारण उत्पन्न भएका घटना वा नकारात्मक परिणामलाई प्राकृतिक प्रकोप भनिन्छ । प्राकृतिक प्रकोपहरु मुख्य गरी निम्न प्रकारका हुन्छन् :

- भुकम्प
- आँधिहुरी
- बाढी
- पहिरो
- आगजनी
- डढेलो
- हैजाको माहामारी

अतिवृष्टि, बाढीपहिरो, भुकम्प, ज्वलामुखी विष्फोट आदि प्रकोपहरु प्रकृति सिर्जित प्राकृतिक प्रकोप हुन् तर सबै किसिमका प्राकृतिक प्रकोपहरु प्राकृतिक कारणले मात्र हुदैनन् । मानविय लापरवाहीका क्रियाकलापहरुबाट पनि प्राकृतिक प्रकोप हुन सक्छ, जस्तै वनजङ्गलमा आगजनी हुनु बाँध फुट्नु, बाढीपहिरो जानु आदि । यस्ता प्राकृतिक प्रकोपहरु रोकथाम र न्युनिकरणमा हामी सबैको समान जिम्मेवारी हुन्छ । तसर्थ, हामी सबैले विभिन्न किसिमका सम्भाव्य विपत्का कारणहरुको रोकथाम र न्युनिकरणका लागि घरपरिवार र समाजमा जनचेतना जगाउनु पर्छ । साथै सम्भाव्य विपत्को तयारीका बारेमा सधै सचेत रहनु पर्ने हुन्छ ।

बाढीपहिरो आएर धनजनको क्षति हुनु भनेको प्राकृतिक विपत् हो र घरजग्गा खोलाको नजिक हुनु भनेको बाढीको जोखिममा हुनु हो । त्यसैगरी निजी घरहरु, कलकारखानाहरु, बाँध र खेती बाली भएका स्थानहरु बाढी पहिरोका लागि अति नै खतरा पूर्ण ठाउँहरु हुन । बाढी पहिरो आएमा त्यहाँको समुदाय नै सडकटमा पर्छ । प्राकृतिक प्रकोपका अलवा मानव सिर्जित विपत् जस्तै बम विस्फोटन रासायनिक दुर्घटना, सडक दुर्घटना, युद्ध, हिंसा, आतङ्क, आदिले पनि हाम्रो जिवनमा नकारात्मक असर पार्ने हुँदा यस्ता विपत्बाट सधैँ सजग र होसीयार हुनु पर्दछ । २०७२ सालमा गएको महा भुकम्पबाट माडी नगरपालिका पनि प्रभावित भएकोछ । यस प्राकृतिक प्रकोप बाट धनजन तथा मानसिक विचलनका समस्याहरु देखापरेका छन । यस समस्या हरुको समयमानै निराकरण नभएको अवस्थामा यस समस्याले अझ बृहत रुप लिइ मानविय जिवन लाइ नै कष्टकर बनाउदछ । यसको रोकथाम तथा निवारणका लागि प्राकृतिक श्रोतहरुको संरक्षणका लागि स्थानिय स्तरमा गरिने त्रियाकलापहरु जस्तै वृक्षारोपण, वातावरणीय सरसफाइ, वनफँडानी रोकथाम सम्बन्धी कार्यक्रमहरुमा सहभागी भइ आफ्नो जिम्मेवारी बहन गर्नका लागि समेत प्रोत्साहन गर्दै जानु पर्दछ ।

२०७२ साल वैशाख १२ गते आएको विनासकारी भुकम्प बाट यो वडापनी अछुतो रहेको छैन । प्राकृतीक प्रकोपको भयानक रुपको शिकार यस वडाका ४ घरपरीवार भएका छन् । ५००० देखी ३००००० सम्मको क्षती भएको यस वडाका कुनै घरपरीवारले सरकारबाट कुनै राहत तथा अनुदान पाएका छैनन् । भुकम्पबाट शिकार भएर घरबार बिहिन भएका यि भुकम्प पिडितहरु तल आफैले अस्थाई टहरा निर्माण गरी जिवन निर्वाह गरेका छन् ।

१०.२ बस्ति नजिक भएको प्रकोप सम्बन्धी विवरण

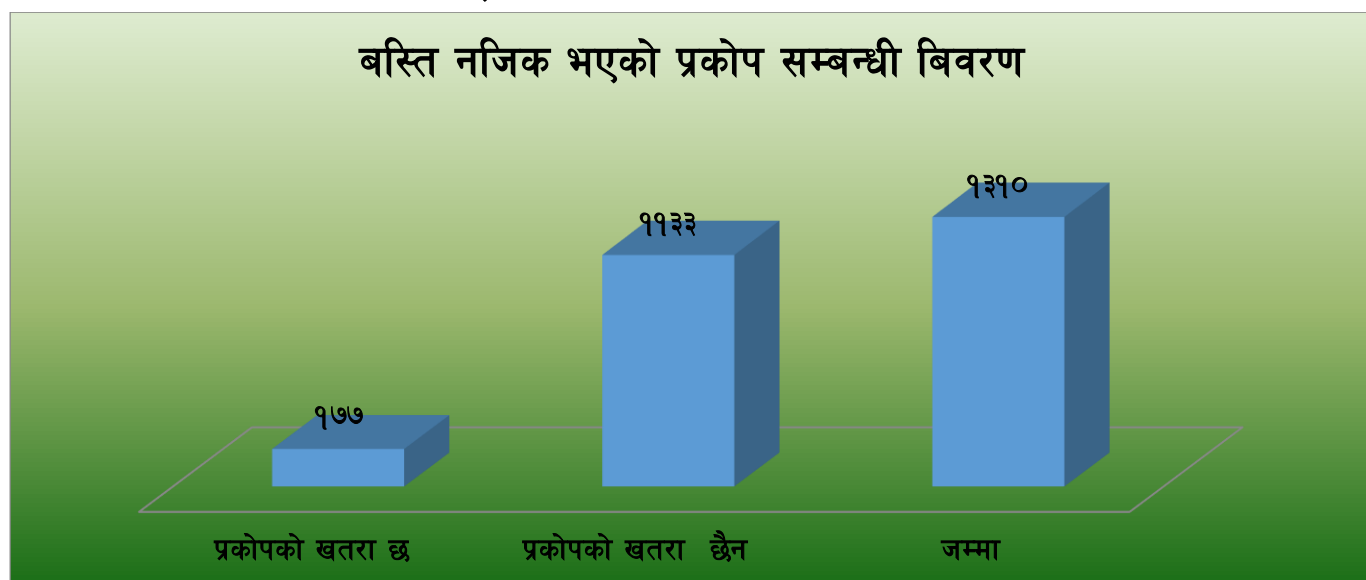
दैवीय प्रकोपले मानिसहरूलाई बेलाबेलामा सताउने पनि गर्ने गर्दछ। बेलाबेलामा आईपर्ने दैवी प्रकोपमा मुख्य रूपमा बाढी, पहिरो, तथा महामारी पर्दछन्। यस वडा अन्य प्रकोपको संभावना रहेको भए तापनि बाढी र पहिरोको प्रकोपको संभावना भने बढि रहेको देखिन्छ।

यस वडा भित्र सकलन गरिएको तथ्याङ्कहरूलाई अध्ययन तथा विश्लेषण गर्दा १७७ परिवारमा प्राकृतिक प्रकोपको प्रभाव रहेको छ भने ११३३ परिवारहरूमा प्रकोपको खतरा नरहेको देखिन्छ। यसको अवस्थालाई तलको तालिकामा देखाईएको छ।

तालिका नं.१०.१ बस्ति नजिक भएको प्रकोप सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	विवरण	संख्या
१	प्रकोपको खतरा छ	१७७
२	प्रकोपको खतरा छैन	११३३
	जम्मा	१३१०

डायग्राम नं.१०.१ बस्ति नजिक भएको प्रकोप सम्बन्धी विवरण

१०.३ सार्वजनिक स्थलमा भेदभावको अवस्था

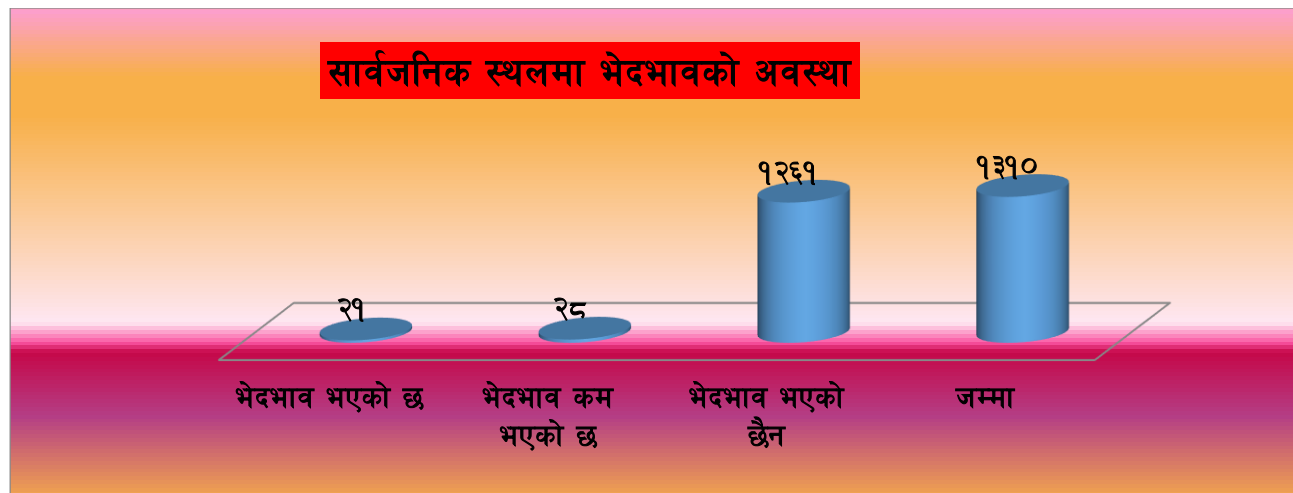
यस वडा भित्र गरिएको अध्ययन अनुसार यहाँ वसोवास गर्ने महिला, दलित, जनजाति तथा पिछडिएको वर्गलाई सार्वजनिक स्थल तथा सभा समारोहमा गरिने व्यवहारलाई तल प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं.१०.२ सार्वजनिक स्थलमा भेदभावको अवस्था

क्र.स	विवरण	संख्या
१	भेदभाव भएको छ	२१
२	भेदभाव कम भएको छ	२८
३	भेदभाव भएको छैन	१२६१

	जम्मा	१३१०
--	-------	------

डायग्राम नं.१०.२ सार्वजनिक स्थलमा भेदभावको अवस्था

१०.४ सशस्त्र द्वन्द बाट प्रभावित

द्वन्दलाई एक परिवर्तको प्रमुख तत्व मानीएको छ । सशस्त्र द्वन्दको क्रममा यस वडाका २ घरपरिवार प्रभावित भएका छन् । उक्त द्वन्दबाट प्रभावित हुनेको संख्या तलको तालिकामा प्रस्तुत गरीइको छ ।

तालिका नं.१०.३ सशस्त्र द्वन्द बाट प्रभावित

क्र.स	विवरण	संख्या
१	केटा	१
	पुरुष	१
	जम्मा	२